

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL
KİRALAMADAKİ YERİ, DİĞER FİNANSAL KİRALAMA
ŞİRKETLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI VE SEKTÖRDE SUKUK
UYGULAMASI BEKLENTİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

NURULLAH MÜCAHİTOĞLU

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ FİNANSAL
KİRALAMADAKİ YERİ, DİĞER FİNANSAL KİRALAMA
ŞİRKETLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI VE SEKTÖRDE SUKUK
UYGULAMASI BEKLENTİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

NURULLAH MÜCAHİTOĞLU

Danışman: DOÇ.DR. KAMİL USLU

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İKTİSAT Anabilim Dalı İKTİSAT TEORİSİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS
öğrencisi NURULLAH MÜCAHİTOĞLU'nun TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ
FİNANSAL KİRALAMADAKİ YERİ, DİĞER FİNANSAL KİRALAMA
ŞİRKETLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI VE SEKTÖRDE SUKUK UYGULAMASI
BEKLENTİLERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.12.2014 tarih ve 2014-
39/24 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi
olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 09.02.2015

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Doç. Dr. KAMİL USLU	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. AHMET TABAKOĞLU	
3. Jüri Üyesi Prof. Dr. DİLEK ALTAŞ	

ÖZET

Reel ekonomiye finansman sağlayan katılım bankaları için finansal kiralama önemli ve fonksiyonlarına da son derece uygun bir ürün çeşididir. Özel sektörün finansman kaynakları arasında Avrupa ile kıyaslandığında Türkiye’de leasing halen çok düşük bir seviyede yer almaktadır. 6361 sayılı yeni kanun ile getirilen hizmetlerin kapsamının genişletilmesi, fonksiyonel bir birliğin kurulacak olması gibi düzenlemelerle sorunların önemli ölçüde çözülmesi hedeflenmektedir. Yeni kanun ile leasing, Türkiye’nin büyümesi ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiş olup, yatırımcıların finansman temini için yönlendikleri ciddi bir kaynak durumundadır.

Son yıllarda hazine bonosu ve mevduat gibi konvansiyonel yatırım araçlarının cazibesini görece yitirmesiyle sektörde yeni borçlanma araçlarına ilgi artmakta, alternatif yatırım araçlarına yönelme de bu anlamda önem kazanmaktadır. Hazine Müsteşarlığı’nın kısa süre önce ilk ihracı gerçekleştirdiği İslami bir borçlanma aracı olan sukuk da bu alternatif yatırım enstrümanlarından birisidir. Bu ihracın bir gösterge oluşturması ve özel sektörü tetiklemesi ile Körfez yatırımcılarının ilgisi düşünüldüğünde Türkiye’nin daha önce yeterince çekemediği İslami yatırımcı kitlesinden kısa-orta vadede milyarlarca dolarlık fon sağlaması beklenmektedir. Küresel çalkantılardan daha az etkilendiklerinden global kriz sonrası öne çıkan İslami borçlanma piyasalarına sadece İslami koşullarda yatırım yapanlar değil, yatırımlarını çeşitlendirmek isteyen klasik tahvil yatırımcılarının da oldukça ilgi gösterdikleri dikkat çekmektedir.

Ülkemizde gerek ekonomi yönetiminin son günlerde kamu bankalarının da katılım bankacılığı sektörüne girmesi yönünde karar alması, gerekse kira sertifikası konusundaki gelişmeler sektörün büyüme hızını artıracığı yönünde beklentilere yol açmıştır.

SUMMARY

For participation banks who finance real economy, financial leasing is a vital product and also an exceedingly fit option for their functions. Leasing in Turkey is still at low levels in comparison to Europe. Solving problems at a considerable extend is aimed by expanding the scope of services comes with the new law No: 6361 and establishing a functional unity. Leasing, under the new law, has undertaken an important role in development and growth of Turkey and is an important source of finance for investors .

With the relative loss of the charm of conventional investment instruments such as treasury bonds and deposits in recent years, tendency towards new debt instruments has been increasing and in this sense, preference of alternative investment instruments has been gaining importance. As an Islamic investment instrument recently issued by The Undersecretariat of Treasury, sukuk is also one of these alternative investment instruments. With this issueance being an indicator and triggering the private sector, billions of dollars of fund is expected in short-mid term from Islamic investors around Gulf region whom Turkey has not been able to attract efficiently. Coming to the forefront after global crsis for being less affected from global turmoil, Islamic loan markets have become a center of attention not only for Islamic investors but also conventional stock investors who want to diversify their investments.

In our country, either economy administration's recent decision for public banks entering participation banking sector or developments on lease certificate have caused expectations towards increased growth rate in the sector.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
KATILIM BANKALARININ TANIMI, TARİHÇESİ, ÖZELLİKLERİ VE FİNANSMAN YAPISI	
1. KATILIM BANKALARININ TANIMI VE TARİHÇESİ	3
1.1. Katılım Bankalarının Tanımı	3
1.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları	4
1.3. Faizsiz Bankacılığı Ortaya Çıkaran Nedenler	5
1.3.1. Dine Dayalı Nedenler	6
1.3.2. Ekonomik Nedenler	6
1.3.3. Sosyal Nedenler	7
1.3.4. Pragmatik Nedenler	8
1.4. Faizsiz Bankacılığın Türkiye’de Gelişimi	8
1.5. Katılım Bankalarının Tarihi	9
2. KATILIM BANKALARININ ÖZELLİKLERİ	11
2.1. Kâr Payı Esasına Dayanması	11
2.2. Riskin Paylaşımı	12
2.3. Spekülatif Davranışların Yasak Oluşu	12
2.4. Belirsizliğin Ortadan Kaldırılması ve Sözleşmenin Önemi	12
2.5. İzin Verilmeyen Faaliyet Alanları	13

2.6. Toplumsal ve Bireysel Faydanın Dengelenmesi	13
2.7. Toplanan Fonların Niteliği	14
2.8. Kâr ve Zararın Paylaşımı	14
2.9. Fon Kullandırımının Ekonomiye Etkileri	14
2.10. Kullandırılan Fonun Niteliği	15
2.11. Tasarruf Sahibinin Rolü ve Kazanç Kaynağı	15
2.12. Katılım Bankalarının Kaynak Maliyeti	16
3. KATILIM BANKALARININ FİNANSMAN YAPISI	16
3.1. Özkaynaklar	16
3.2. Yabancı Kaynaklar	17
3.2.1. Özel Cari (Vadesiz) Hesaplar	17
3.2.2. Katılım (Vadeli) Hesapları	18
3.2.3. Diğer Kaynaklar	19

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ KREDİLENDİRME YÖNTEMLERİ, FİNANSAL KİRALAMA, TÜRKİYE'DE FİNANSAL KİRALAMA VE KATILIM BANKALARI İLİŞKİSİ

1. KATILIM BANKALARININ KREDİLENDİRME YÖNTEMLERİ	20
1.1. Nakdi Krediler	21
1.1.1. Mudarebe (Emek ile Sermayenin Ortaklığı-Mudaraba)	21
1.1.2. Muşaraka (Kâr-Zarar Ortaklığı-Muşaraka)	21

1.1.3. Kurumsal Finansman Desteği(Üretim Desteği-Murabaha)	22
1.1.4. Finansal Kiralama(Leasing-İcara)	22
1.1.5. Malı Temsil Eden Bir Belgenin Alım Satımı	23
1.1.6. Bireysel Amaçlı Finansman Desteği	24
1.2. Gayrinakdi Kredi Türleri	24
1.2.1. Teminat Mektupları	25
1.2.2. Akreditifler	25
2. FİNANSAL KİRALAMA	26
2.1. Finansal Kiralamanın Tanımı	26
2.2. Finansal Kiralama Türleri	26
2.2.1. Faaliyet Kiralaması	26
2.2.2. Finansal Kiralama	27
2.2.3. Diğer Finansal Kiralama Türleri	28
2.3. Finansal Kiralamanın Doğuşu ve Gelişimi	34
2.3.1. Dünyada Finansal Kiralamanın Doğuşu ve Gelişimi	34
2.3.2. Türkiye’de Finansal Kiralamanın Gelişimi	36
2.3.3. Hukuki Yapı	37
2.3.3.1. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununun Amacı ve Kapsamı	39
2.3.3.2. Finansal Kiralama Sözleşmesi	40
2.3.3.3. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Hukuki Yapısı	40

2.3.3.4.Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununun Getirdiği Yenilikler	41
2.4. Finansal Kiralamanın Avantajları	49
2.4.1.Vergi Avantajı	49
2.4.2. Uzun Vadeli Bir Finansman Aracı Olması	49
2.4.3. Kiralama Maliyetinin Düşüklüğü	49
2.4.4. Esneklik Sağlaması	49
2.4.5. Yatırım Tutarının Tümüünün Finansmanına İmkan Sağlaması	50
2.4.6. Riskin Daha Sınırlı Olması	50
2.4.7. Ülke Ekonomisine Fayda Sağlaması	50
2.5. Finansal Kiralamanın Dezavantajları	51
3. TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA VE KATILIM BANKALARI İLİŞKİSİ	51
3.1. Yıllar İtibariyle Karşılaştırmalı Finansal Kiralama Rakamları	53
3.2. Yıllara Göre Finansal Kiralamanın Sektörel Dağılımı	54
3.3. Türkiye’de Yatırımların Finansal Kiralama Yoluyla Finanse Edilme Oranları	60
3.4. Alternatif Bir Finansman Yöntemi Olarak Finansal Kiralama	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARI’NIN KİRA SERTİFİKASI(SUKUK) YÖNTEMİ VE GELECEK BEKLENTİLERİ

1. KİRA SERTİFİKALARI(SUKUK) YÖNTEMİ	65
1.1. Sukuk Tanımı	65

1.2. Sukuk Gelişim Süreci	65
1.3. Sukuk Ve Bono	66
1.4. Sukuk'un Özellikleri	67
1.5. Ülkemizde Kira Sertifikasına İlişkin Genel Esaslar	67
2. SUKUK ÇEŞİTLERİ	68
2.1. Alım Satıma Konu Olan Sukuk Çeşitleri	69
2.1.1. Kiralama Endeksli Sukuk(İcara Sukuk)	69
2.1.2. Risk Sermayesi Endeksli Sukuk(Mudaraba Sukuk)	69
2.1.3. Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımına Endeksli Sukuk(Muşaraka Sukuku)	69
2.2. Alım Satıma Konu Olmayan Sukuk Çeşitleri	70
2.2.1. Genel Amaçlı Finansman Desteğine Endeksli Sukuk (Murabaha Sukuk)	70
2.2.2. Özel Altyapı Finansmanına Endeksli Sukuk(İstisna Sukuk)	70
2.2.3. İleri Vadede Teslim Sözleşmesine Endeksli Sukuk(Salam Sukuk)	70
3. FİNANSAL KİRALAMA SEKTÖRÜNÜN GELECEK BEKLENTİLERİ	71
3.1. Kanun Değişikliği Nedeniyle Beklentiler	71
3.2. Katılım Bankalarının Kira Sertifikaları Nedeniyle Gelecek Beklentileri	77
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	82

GİRİŞ

Bankacılık sektörü faaliyet alanlarını küreselleşmenin etkisiyle hızla geliştirmiş olmakla birlikte, sektörde sunulan hizmet kalitesi de artarak devam etmektedir. Ekonomik hayattaki etkinliği ve gücü giderek derinleşen bankalar, reel sektöre kaynak aktararak avantajlar sunmaktadırlar. Bankaların asıl amacı kâr elde etmek olmakla birlikte, diğer amacı da aynı zamanda reel sektöre uygun koşullarda kredi sağlamaktır. Dünya finans piyasaları sürekli gelişirken ve avantajlı olduğu yerlere doğru hızla hareket ederken bazen olumsuzluklar da yaşanabilmektedir. Bu olumsuzlukların, açılan kredilerdeki risk faktöründen kaynaklandığı söylenebilir. Diğer yandan, küreselleşmedeki hızlı gelişim ve değişim, kapitalist süreçte istenmeyen sonuçları da doğurabilmektedir. Bu sonuçların en önemlisi finansal krizlerdir.

Katılım bankaları, ticari bankalardan farklı olarak faizsiz finansman yöntemleriyle kredi vererek, yatırımcı açısından kredi riskini en aza indirmekte ve yatırımcıya yeni bir imkân sunmaktadır. Değişik nedenlerden dolayı bankacılık sistemine dahil olmayan atıl fonlar, katılım bankaları aracılığı ile finansal sisteme dahil olmaktadır. Türkiye ve dünyadaki faizsiz bankaların, faize hassasiyetleri nedeniyle sisteme dahil olmayan kişilerin ellerinde bulunan atıl fonları toplayıp değerlendirerek, risk paylaşımı ile fon sahiplerine ve kendilerine gelir sağlama amacıyla kuruldukları söylenebilir.

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları, dünyadaki faizsiz sistem içerisinde önemli bir yere sahiptirler. Kuruldukları yıllarda “Özel Finans Kurumları” adıyla faaliyet gösteren faizsiz bankalar 1999 yılında “Bankacılık Kanunu”na dahil edilmiş, 2005 yılında da isimleri değiştirilerek “Katılım Bankaları” olmuş ve hukuki açıdan tamamen bankacılık sistemine dahil olmuşlardır.

Finansal araçlardaki gelişim ve değişim Türkiye’de faizsiz bankacılıkta da kendisini göstermiştir. Bunlardan birisi de finansal kiralama yöntemi ile işletmelere finansman sağlamaktır. Katılım bankaları kuruluş amaçları gereği, sadece gerçek mal ve hizmet alımlarına aracılık ettikleri için finansal kiralama gerçek anlamda bir katılım bankası ürünüdür. Kredilendirme alanları gerçek ve faturalı mal ve hizmet finansmanı ile sınırlı olan katılım bankaları, yapıları gereği her durumda reel sektöre destek olmak zorundadırlar. Dolayısıyla finansal kiralamanın amacı ile katılım bankalarının faaliyet alanları örtüşmektedir. Bu nedenledir ki, finansal kiralama yapmak isteyen bankaların ayrı bir şirket

kurmaları gerekiyorken, katılım bankaları finansal kiralama işlemlerini aynı tüzel kişilik çatısı altında yapabilmektedirler.

Gerek katılım bankacılığı sektörüne, gerekse finansal kiralama sektörüne yeni bir bakış açısı kazandıran ve kaynak ortaya çıkaran kira sertifikaları (sukuk) ülkemizde 2012 yılı sonlarında ihraç edilmeye başlanmıştır. Hazine ve katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen kira sertifikası ihraçlarında beklentilerin üzerinde taleplerin gelmesi ve başarılı olunması, ülkemizde finansal kiralama ve katılım bankaları sektörlerinin geleceğe yönelik büyüme beklentilerinin artmasına yol açmıştır. Katılım bankaları alternatif bir finansman yöntemi olarak finansal kiralama ile işletmelere daha uzun vadeli, daha az maliyetli, esnek ödeme şartlarıyla ve vergi avantajlarıyla daha uygun kaynak üretmektedir.

Çalışmanın amacı; Türkiye’de katılım bankacılığının finansal kiralama sektöründeki yerini, diğer finansal kiralama şirketleriyle karşılaştırılmasını, ve sektörde finansal kiralama ile finansal kiralamanın bir çeşidi olan kira sertifikası(sukuk) uygulamasında gelecek beklentilerinin ne olduğunu araştırmaktır. Çalışmada varsayım olarak “Katılım bankaları finansal kiralama yöntemi ile firmalara daha avantajlı bir finansman kaynağı sağlar.” olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sınırları sadece katılım bankalarının finansal kiralama işlemleri ile sınırlıdır. Özel olarak diğer finansal kiralama şirketleri çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmış, bu şirketlerin faaliyetleri sadece karşılaştırma amaçlı alınmıştır.

Çalışma yukarıdaki amaç, varsayım ve sınırlamaya uygun olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; katılım bankalarının tanımı, tarihçesi, özellikleri ve finansman yapısı ele alınmıştır. İkinci bölümde; katılım bankalarının kredilendirme yöntemleri, finansal kiralama, Türkiye’de finansal kiralama ve katılım bankaları ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise; kira sertifikaları, katılım bankalarının ve finansal kiralama sektörünün gelecek beklentileri anlatılmıştır.

Çalışmada kullanılan araştırma yöntemi konuyla ilgili literatür taraması şeklindedir. Bunlar; konu ile ilgili yayınlanmış kitaplar, makaleler, tezler, kanunlar, yönetmelikler, tebliğler ile güvenilir internet siteleri kaynaklarıdır. Elde edilen veriler değerlendirilerek bir senteze varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ TARİHÇESİ TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE FİNANSMAN YAPISI

1. KATILIM BANKALARININ TANIMI VE TARİHÇESİ

1.1. Katılım Bankalarının Tanımı

Katılım Bankaları, Özel Finans Kurumu adıyla 83/7506 sayılı KHK'da "Sermayesine ilaveten yurt dışından ve yurt içinden özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayıp ekonomiye fon tahsis etmek amacıyla faaliyet gösteren ve toplanan fonları mevzuatında belirtilen usullerle, her türlü zirai, ticari faaliyetlerin ve hizmetlerin finansmanında, ortak yatırımlarda, yurt dışı teminat mektubu verilmesinde, ihracat ve ithalatın finansmanında, yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip, firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi gibi hususlarda kullandırabilen mali kuruluşlar" ¹ olarak tanımlanmıştır. Bankacılık Kanununda ise katılım bankaları, "Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esasına dayalı olarak faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri" olarak tanımlanmıştır.² Fon toplama ve fon kullandırımı açısından, banka ve müşterileri için "kâr ve zarara" katılma esasını ile işleyen, dünya genelinde "Faizsiz bankacılık" ve "İslam bankacılığı" terimleriyle adlandırılan, faize yer vermeyen ekonomik hayatın içinden çıkmış bir alt sistemdir. Ancak terim olarak "faizsiz bankacılık", "İslam bankacılığı" teriminden daha geniş anlamdadır. Dünyada birçok ülkede farklı gerekçelerle kurulmuş ama İslami olarak nitelendirilemeyecek faizsiz bankalar da bulunmaktadır.³

¹ Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname, Sayı: 18256, Tarih: 19 Aralık 1983, <http://finans.8m.net/ofkkur.htm> (27.03.2013)

² Resmi Gazete, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde:3, Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

³ Hüseyin Tunç, Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010, s.37

1.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları

Katılım Bankaları, diğer kanunlarda yer alan hükümler saklı kalmak şartıyla, 5411 sayılı bankacılık kanununda yer alan ve aşağıda belirtilen faaliyetleri yapabilirler⁴;

“

- Katılım hesaplarına fon kabul etme,
- Nakdi ve gayri nakdi fon kullandırma işlemleri,
- Nakden ve kaydi olarak yapılan ödeme işlemleri, para transferi işlemleri, muhabir bankacılık işlemleri, çek hesapları dahil her türlü ödeme ile tahsilat işlemleri,
- Saklama işlemleri,
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme araçlarının ihraç edilmesi ve bu hizmetlerle ilgili tüm işlemler,
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı,
- Kıymetli madenler ile taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti vb. yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırımlara danışmanlık işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,

⁴ Resmi Gazete, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde:4, Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

- Finansal kiralama yoluyla fon kullandırma işlemleri,
- Sigorta acenteliği işlemleri, bireysel emeklilik işleminde aracılık hizmetleri,
- Kurulca izin verilecek diğer faaliyetler. ”

Bankalar kanununda yer alan ancak nitelikleri itibariyle katılım bankalarının çalışma prensiplerine uymayan şu faaliyetler katılım bankalarınca yapılmamaktadır⁵;

“

- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- Faktoring işlemleri ile forfaiting işlemleri,
- Bankalararası piyasada para alım satımına aracılık yapma işlemleri.”

1.3. Faizsiz Bankacılığı Ortaya Çıkaran Nedenler

Son dönemde para piyasalarında yaşanan gelişmeler bankacılık sektöründe yeni enstrümanların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Gelişmiş ülkelerin gerçekleştirdiği ekonomik atılım ve ilerlemeler sonucu az gelişmiş ülkeler ile aralarındaki gelişmişlik farkı artmış ve bu fark az gelişmiş ülkelerin değişik arayışlara girmelerine yol açmıştır. Az gelişmiş olarak tanımlanan ülkelerin dünyada gerçekleşen toplam ticaretten aldıkları payın çok az sayılabilecek bir oranda olması ve aynı ülkelerin ekonomik açıdan kalkınmalarının önünde en büyük engel olan tasarruf-sermaye yetersizliği bu ülkeleri sermaye arayışına itmiştir. Genelde İslam ülkesi az gelişmiş olan bu ülkeler, özellikle petrol nedeniyle zengin olan ve sermaye birikimi sağlamış olan Arap-Körfez ülkelerinin birikimlerini batılı ülkeler yerine kendilerine ve diğer az gelişmiş İslam ülkelerine kazandırılması için faizsiz bankacılık ürünlerini geliştirmişlerdir. Ülkemizde de gerek Ortadoğu-Arap ülkelerinin petrol gelirlerini, gerekse Türkiye’de dini inanışları nedeniyle tasarruflarını bankacılık sistemine dahil etmeyen ve yastık altında saklayan insanların bu birikimlerini ekonomiye kazandırarak büyümeyi finanse etmek amacıyla faizsiz bankacılık sistemi 1980’den sonra uygulanmaya başlamıştır. 1985 yılından bu yana ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının, bankacılık sektörü içinde gittikçe ağırlıkları artmaktadır.⁶

⁵ Resmi Gazete, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde:4, Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

⁶ Hüseyin Tunç, a.g.e., s.172

1.3.1. Dine Dayalı Nedenler

Faizsiz bankacılık, faize karşı İslam'ın koyduğu yasaktan dolayı ortaya çıkmıştır.⁷ İslam dini, nedenlerine bakmaksızın faizi yasaklamıştır.⁸ Ticari kâr ile faiz getirisi arasında nitelik itibariyle çok önemli farklar bulunmaktadır. Bu farkların başlıcaları şu şekilde belirtilebilir⁹ ;

- Ticari kâr elde edilirken taraflar arasında para-mal değişimi, faiz kazancında ise para-para değişimi yapılmaktadır.
- Ticari kârda, satıcı kâr oranı yüksek de olsa yalnızca mal satışı sırasında satış kârı alırken faiz anapara borcu devam ettiği sürece alınmaktadır.
- Ticarete satıcı ile alıcı aralarında eşit taraflar olarak çıkar alış-verişi yapmaktadırlar. Faizli bir borç-alacak ilişkisinde ise, borç verenin faiz geliri elde etme garantisi varken borçlu bu alış-veriştten kâr edip etmeyeceğini bilmeden anapara borcunu ödeyene kadar sürekli faiz ödemektedir.
- Ticari faaliyette bulunan kişi, imkânlarını ve zamanını harcamakta, ticari riske girmekte ve bunun karşılığını kâr elde ederek almaktadır. Ancak faizli borç veren kişi hiç çalışmadan ve risk üstlenmeden garantili olarak faiz geliri sağlamaktadır.

İslami kaynakların faiz kazancının haram olduğunu belirtmesi ve bunun sonucunda faiz kazancını istemeyen insanların atıl kalan fonlarının ekonomiye kazandırılması düşüncesi faizsiz bankacılığı ortaya çıkarmıştır.

1.3.2. Ekonomik Nedenler

Doğal kaynaklara yeterince sahip olmayan İslam ülkeleri genelde gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler içerisinde yer almaktadırlar. Birçok İslam ülkesinde çok ciddi oranlarda işsizlik sorunu varken, petrol ve doğalgaza sahip bazı İslam ülkeleri enerji fiyatlarındaki yüksek artışlar sonucu tasarruflarını artırarak büyük birikimler elde etmişlerdir.

⁸ Hakan Berooğlu, Nakit Yönetimi “Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve uygulamalı Bir Yaklaşım”, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 2002, s.19

⁹ Mustafa Uçar, Türkiye’de ve Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, İstanbul, Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993, s-s. 22-23

Ancak bu birikimler tasarruf yetersizliđi ve istihdam sorunu olan İslam űlkelerine deđil, batı ekonomilerine akmıřtır. Bu nedenle tasarruf-sermaye birikimi olan zengin İslam űlkelerinin, tasarruf-sermaye birikimi yetersiz olan diđer İslam űlkeleri ile ekonomik alanda dayanıřmalarının iki tarafın da çıkarına olacađı savunulmuř ve kabul gűrmüřtür.¹⁰

Dűnya ekonomisine yűn veren batılı űlkeler, teknolojik geliřmeler ile birlikte finansal kaynakları da kendilerine çekmek için çalıřmalar yapmaktadırlar. Bu űlkeler dűnyanın deđiřik bűlgelerindeki tasarrufları kendi űlkelerine çekmek için deđiřik yűntemler geliřtirmiřlerdir. Bu erevede, Citibank, HSBC gibi uluslararası faaliyet gűsteren birçok banka, İslam űlkelerindeki tasarruf fazlalıđını kendilerine çekebilmek için İslami kurallara uygun faizsiz bankacılık yapan birimler açmıř ve bu çalıřmalar sonucu sermaye birikimi olan İslam űlkelerinin birikimlerini çekerek çok ciddi rakamlara ulařan kazançlar elde etmiřlerdir. Bununla birlikte New York Borsası İslami kurallara uygun faaliyet gűsteren firmaları kapsayan endeks hazırlayarak İslami hassasiyetleri olan tasarruf sahiplerini borsalarına çekebilmiř ve sisteme dahil edebilmiřtir.¹¹ Faizsiz bankacılık sistemi, Tűrkiye’de de dini hassasiyetler nedeniyle ekonomiye kazandırılmamıř olan ciddi miktardaki tasarrufların ekonomiye kazandırılması iřlevini gűrmüřtür.

1.3.3. Sosyal Nedenler

Gelir dađılımı adaletsizliđinin yűksek oranlara ulařtıđı az geliřmiř űlkelerde gelir adaletsizliđine yol açan nedenlerin bertaraf edilmesi ve iřgűcű ile sermayedarların çatıřmadan sistemde birlikte yer alabilmesi amacıyla faizsiz bankacılık sistemi geliřtirilmiřtir. Faizsiz bankacılık sisteminde sermayedar elindeki sermayesi oranında kâra ve zarara ortak olduđundan klasik bankacılık sisteminde olduđu gibi sermaye sahibine dođru tek taraflı kaynak aktarımı olmamaktadır. Tűm dűnyada kabul gűren sosyal devlet anlayıřı faizsiz bankacılık sisteminin geliřmesini kolaylařtırmıřtır.

¹⁰ Mustafa Uçar, a.g.e., s. 26

¹¹ Haşmet Basar, “Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları, Özel Finans Kurumları Birliği Yayınları, İstanbul, Ocak 2000, s.30

1.3.4. Pragmatik Nedenler

Yatırım kaynaklarının yani tasarrufların yetersiz olduğu ve sürekli dış kaynak arayışının devam ettiği ülkemizde, değişik nedenlerden dolayı atıl kalmış körfez ülkeleri kaynaklarını ekonomimize kazandırmak amacı da uygulamaya konmasındaki nedenlerden biridir. Kuşkusuz katılım bankacılığının Türkiye'ye gelişinde asıl neden ekonomiye fon temin etmek olmuştur. Sistem uygulanmaya başladıktan sonra bu uygulamanın toplumsal bir ihtiyaca cevap verdiğinin de farkına varılmıştır.¹²

1.4. Faizsiz Bankacılığın Türkiye'de Gelişimi

Ülkemizde daha önceleri faizin ekonomik boyutuna pek değinilmemiş, faiz konusu sadece dini açıdan ele alınmıştır. Faizsiz bankacılık sisteminin dünyada yaygın olarak uygulanmaya başlamasının ardından Türkiye'de de bu sisteme ilgi gösterilmeye başlanmıştır. 1975 yılında çıkarılan 11.11.1975/13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. bankacılık sektöründe çalışma esaslarında faizsiz faaliyete yer veren ilk bankadır.¹³ Bu bankanın çalışma esaslarında kâr ve zarara göre çalışma olmakla birlikte, faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli olan mevduat toplama yetkisi bankaya verilmemiştir. Bunun yanında, büyük meblağ gerektiren yatırım ve projelerin finansmanını sağlamak için yurtdışında çalışan işçilerden mevduat toplaması için şube açması gerekiyorken, gerek yurtiçinde, gerekse yurtdışında şube açma yetkisi de tanınmamıştır. Tüm bu eksikliklere ilaveten, 1978 yılından itibaren banka faizli bankacılık işlemleri yapmaya başlamış ve fiili olarak faizsiz esaslarla bankacılık faaliyetlerine başlayamamıştır.¹⁴ Türkiye'de faizsiz sisteme ilişkin ikinci deneme de, yine 1975 yılında çıkarılmış olan kararnamede "Kâr-Zarar Ortaklığı Belgesi" (KZOB) olarak adlandırılmış olan faizsiz üründür. Maliye Bakanlığı 1981 yılında yayınladığı tebliğ ile bu ürünü "Kâra İştirakli Tahvil" diye adlandırılmıştır.

¹² Hüseyin Tunç, a.g.e., s.173

¹³ Cihangir Akın, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1986, s.279

¹⁴ Cihangir Akın, a.g.e. , s-s.279-281

Türkiye’de yapılan oldukça sınırlı bu çalışmalardan sonra, 1980’li yıllarda hükümetin dünya piyasalarıyla entegre olmuş, tam liberal ve dışa açık ekonomi hedefi doğrultusunda, yastık altında bekleyen ve ekonomiye kazandırılmamış olan atıl fonların kayıt altına alınması ve ekonomiye kazandırılması amaçlarıyla Özel Finans Kurumlarının kurulması için mevzuatta düzenlemeler yapılarak gerekli alt yapı hazırlanmıştır.

1.5. Katılım Bankalarının Tarihi

Türkiye’de faizsiz bankalar, ilk olarak “Özel Finans Kurumu” adıyla faaliyet göstermiştir. Özel Finans Kurumları 1983 yılı Aralık ayında çıkarılan 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile kurulmuştur.¹⁵ Kuruluş sırasına göre Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş. 1985 yılında, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1989 yılında, Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1991 yılında, İhlas Finans Kurumu A.Ş. 1995 yılında ve son olarak Asya Finans Kurumu A.Ş. 1996 yılında kurulmuştur. Özel Finans Kurumları arasında en büyük paya sahip olan İhlas Finans Kurumu A.Ş., gerek dünya piyasalarında gerekse Türkiye’de 2001 yılında yaşanan ekonomik krizde iflas etmiş ve faaliyetleri durdurulmuştur. Aynı yıl Faisal Finans Kurumu A.Ş. Ülker Grubuna satılmış ve satış sonrası Ülker grubunca adı Family Finans Kurumu A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2005 yılına gelindiğinde çıkarılan Bankacılık Kanunu ile bankacılık sektöründe ciddi değişiklikler yapılmış, bu kanun ile Özel Finans Kurumları “Katılım Bankası” ünvanını almıştır. Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankası’na geçiş sürecinde sektörün iki oyuncusu olan Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ile Family Finans Kurumu A.Ş. birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını almıştır.

Katılım bankalarının ülkemizde ilk ciddi imtihanı 1994 yılında yaşanan mali kriz ile olmuştur. Bu krizde bankacılık sektörü mevduata getirilen devlet güvencesi sayesinde bunalımı aşabilmiştir. 1994 yılında bankaların özkaynakları 6.6 milyar dolar iken 4.3 milyar dolara, aktifleri de 68.6 milyar dolar iken 51.6 milyar dolara düşmüştür. Devam eden süreçte dünyanın değişik bölgelerinde yaşanan krizlerinde etkisiyle üç adet banka tasfiye sürecine girmiş, 1997-99 yılları arasında 10 adet bankaya devlet tarafından el konulmuş ve iki

¹⁵ Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname, Sayı: 18256, Tarih: 19 Aralık 1983, <http://finans.8m.net/ofkkur.htm> (27.03.2013)

bankanın faaliyet izni iptal edilmiştir. Bu kriz döneminde Özel Finans Kurumlarının krizlere karşı dayanıklılıkları ve faizsiz bankacılık sisteminin avantajları somut olarak tecrübe edilmiştir. Mevduata getirilen devlet güvencesi bu kurumlara yatırılan fonları kapsamadığı halde, müşterilerini mağdur etmeden ve devlete yük olmadan yollarına devam etmişler, bunun da ötesinde kriz döneminde de müşterilerine fon kullandırma işlemini durdurmamışlardır.

Kanun hükmünde kararname ve bu kararnameye istinaden çıkarılan tebliğlere göre 15 yılı aşkın bir süre faaliyet gösteren özel finans kurumları, 1999 yılında çıkarılan 4491 sayılı kanun ile birlikte, 4389 sayılı bankalar kanunu kapsamına alınmıştır. Bu sayede özel finans kurumları, ilk defa kanuni bir zemine kavuşmuşlardır. Bu kanunla özel finans kurumları hakkında daha önceden ihdas edilmiş olan kararname ve tebliğler iptal edilmiştir. Bu kurumların bankalar kanunu kapsamına alınması esnasında mevcut bütün özellikleri ve çalışma sistemleri korunmuştur.

2001 yılı Türkiye’de hem klasik bankacılık sektörü hem de katılım bankaları için çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu yıl yaşanan ekonomik krizde sektörün en büyük oyuncusu olan İhlas Finans Kurumu likidite krizine girmiş ve neticede bu kurumun faaliyetleri BDDK tarafından durdurulmuştur. Bu durum diğer özel finans kurumlarının müşterilerinin de paniğe kapılmasına neden olmuş ve bu panik sonucunda mevduatların çekilmesi yönünde bir müşteri akını olmuştur. Bu panik 5 ay kadar sürmüş, bu süreçte mevduatların yaklaşık %50’si çekilmiştir. 12 Mayıs 2001 tarihinde 4672 sayılı kanun ile 4389 sayılı bankalar kanununun 20/6.maddesi değiştirilerek özel finans kurumlarına tasarruflarını korumak için bankalarda olduğu gibi “güvence fonu” kurma izni verilmiştir. Kurulan bu güvence fonu sayesinde İhlas Finans Kurumu’nun tasfiyesi ve ekonomik krizin etkisiyle önemli ölçüde kaybettikleri müşteri güvenini yeniden kazanma fırsatını yakaladılar. Bu kanun ile kurumlardan müşterilerin para çekme talebi sona ermiştir. Bu dönemin önemli sonuçlarından biri de, Türkiye’de ilk faaliyete geçen 2 kurumdan biri olan Faisal Finans Kurumu sahip değiştirmiş, sektörde marka haline gelmiş olmasına rağmen yeni sahipleri tarafından ismi Family Finans Kurumu olarak değiştirilmiştir. Yine 2001 yılı sonunda BDDK yönetmeliğinde yapılan bir değişiklik ile kurumların fatura düzenleme uygulamasına son

verilmiştir.¹⁶ Daha önce fon kullandırım işlemlerinde finanse edilecek fatura kurum adına kesiliyor, daha sonra kurum fon kullanacak müşterisi adına fatura kesiyordu. Bu düzenleme sonrasında satıcı firma faturayı doğrudan alıcı firmaya kesmektedir.

Faizsiz bankacılık ülkemizde 2005 yılına kadar “Özel Finans Kurumu” olarak adlandırılmıştır. 19 Ekim 2005 tarihinde çıkarılan 5411 sayılı bankacılık kanununda değişikliğe gidilmiş ve ünvanları “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir. Bu kanun ile katılım bankaları çalışma prensipleri ve yöntemleri saklı kalmak kaydı ile mevzuat açısından klasik bankalar ile aynı statüye gelmişlerdir.¹⁷ Aynı yıl içinde katılım bankaları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu şemsiyesi altına alınmıştır. 2001 yılında kurulmuş olan güvence fonu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ile birleştirilmiştir.

2. KATILIM BANKALARININ ÖZELLİKLERİ

2.1. Kâr Payı Esasına Dayanması

Katılım bankaları kâr payı esasına dayanmaktadır. Bu prensibin sonucu olarak¹⁸;

- Kâr ve zararın ortaklarca banka ve müşterileri arasında paylaşımı esasına göre çalışır.
- Nakit kredi vermez.
- Salt parasal işlemlerden (para-para ilişkisinden) kazanç elde etmez. Bu çerçevede kur riskinden, pariteden, devlet tahvilinden, hazine bonosundan, reel bir ekonomik yönü olmayan para hareketlerinden para kazanmak gibi bir amacı yoktur.
- Üretim, yatırım ve ticaretle ilgilenir. Topladığı fonları ve özkaynaklarını diğer üretim faktörleri ile birleştirip onu toplumsal faydaya dönüştürmeye çalışır.
- Gerek banka, gerekse müşterileri risk üstlenir. Tarafların kazancı veya zararı ticari performansa, yatırımların fizibilitesine ve etkin takibine bağlıdır.

¹⁶ Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname, Sayı: 18256, Tarih: 19 Aralık 1983, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

¹⁷ Resmi Gazete, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

¹⁸ Hüseyin Tunç, a.g.e., s-s. 126-129

- Borcunu zamanında ödemeyen/ödeyemeyen müşterilerden yüksek oranlı temerrüt faizi ve bileşik faiz talep ederek müşterinin yükünü ağırlaştırmaz.
- Sermayesi olmayan ama herhangi bir alanda yeterli uzmanlığı olan güvenilir kişilerle ortaklıklar yaparak hem o kişileri desteklemiş olur hem de kendisi kazanç elde eder.

2.2. Riskin Paylaşımı

Katılım bankalarına fon(mevduat) yatıran kişi yatırımcı kimliğine sahip olur.¹⁹ Taraflar ticari ve üretim faaliyetleri neticesinde oluşacak kârı veya zararı paylaşmak için iş riskini ortaklaşa üstlenirler. Sosyal adaletin gereği, borçlu ve borç verenin kazanç veya zararı dengeli bir şekilde ve hakça paylaşmasıdır. Servetin birikme süreci ve ekonomik yapıda dengeli dağıtılması gerçek verimliliğin ortaya çıkmasına yol açar.

2.3. Spekülatif Davranışların Yasak Oluşu

Ekonomide spekülatif davranışların toplumsal değere ilave bir katkısı yoktur. Spekülasyondan para kazanan kişiler, mevcut servetin dengesiz dağılımına ve hak edilmeyen bir servet aktarımına neden olurlar. Spekülasyonun yasaklanmasının altında yatan gerekçe, ekonomik anlamda zayıfların güçlüler tarafından istismar edilmesini önlemektir. Spekülatif işlemler toplumsal ilişkileri ve bireyin haklarını zedeleyeceği için yasaklanmıştır. Kazanç elde etmenin yolu normal ticari ve üretim faaliyetleri ve ilişkileri olarak belirlenmiştir.²⁰

2.4. Belirsizliğin Ortadan Kaldırılması ve Sözleşmenin Önemi

Ekonomik faaliyetlerin aşırı belirsizlik nedeniyle tarafları mağdur etmesi kabul edilemez. Burada yasaklanan belirsizlik, ticaretin içerdiği normal risk değildir. Onun ötesinde tarafların ne alıp sattığını bilmemesi veya işlemde elde edilecek neticenin büyük ölçüde şansa bırakılmasıdır. Alıcının ne aldığını, satıcının ne sattığını bilmemeleri ve bilgisizlikten kaynaklanan risk kabul edilmemektedir. Gökteki kuşun, denizdeki balığın ticareti gibi.

¹⁹ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 123

²⁰ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 124

Faizsiz bankacılık sözleşmelerde şeffaflığı önerir. Hak ve sorumlulukların açık bir şekilde, şüpheye yer bırakmadan sözleşmeye yazılması gerekir. Gerekli bilgilerin sözleşmeye kaydedilmesi son derece önemli bir durum olarak addedilir. Bu sayede tarafların farklı bilgilerle hareket etmesi nedeniyle oluşabilecek subjektif risklerin engellenmesi hedeflenir. Sözleşmelerde belirsizliklere yol açacak hükümlere de yer verilmemelidir. Yerine getirilmesi zorunlu yükümlülükleri belirleyen maddeler kesin ifadelerle yazılmalıdır.²¹

2.5. İzin Verilmeyen Faaliyet Alanları

Katılım bankaları, finanse edilecek veya yatırım yapılacak alanların İslam dini tarafından yasaklanmamış olmasına dikkat ederler. İslam dini tarafından alım satımına izin verilmeyen materyalin üretimi, ticareti ve finansmanı yapılmaz. Yeni bir faaliyetin gerçekleşmesi veya bir enstrümanın devreye konulması için birinci koşul, sözkonusu faaliyetin İslami prensiplere uygun olması gerekliliğidir. Alkol üretimi ve satışı, kumarhane kurmak ve işletmek için kredi verilmemesi gibi.²²

2.6. Toplumsal ve Bireysel Faydanın Dengelenmesi

Klasik bankalarda kredibilitesi yeterli bulunan müşterilere nakit kredi verilir. Genel olarak bu kredinin nerede kullanılacağını takip etme gibi bir durum sözkonusu değildir. Sadece özel projelerde para akışı yönetilebilmektedir. Kredi verilen alanlar da oldukça geniştir. Katılım bankacılığının en belirgin karakteristiği, ekonomik faaliyetlerin hem nasıl yapıldığı, hem de neticeleri ile neyin hedeflendiği konusuyla ilgilenmesidir. Bireysel kazançlar uğruna toplum menfaatleri, toplumsal yarar adına da bireyin hak ve hukuku ihlal edilemez. Kullandırılan kaynakların nerelere yöneldiğini takip etme imkânı katılım bankalarına bu avantajı sağlamaktadır.²³

²¹ Hüseyin Tunç, a.g.e., s-s.124-125

²² Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 125

²³ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 128

2.7. Toplanan Fonların Niteliği

Klasik bankalarda vadeli hesap açıldığı anda, vade sonunda hesap sahibine ne kadar faiz ödeneceği konusu belirlenir ve hesap sahibine taahhüt edilir. Bu taahhüt bankanın o parayı işletmesinden elde edeceği gelirden veya uğrayacağı kayıptan bağımsızdır. Toplanan mevduat ve taahhüt edilen faiz tutarı klasik banka için bir borçtur. Katılım bankasının ise tasarruf sahiplerine karşı geri ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Sadece vadesiz hesaplar müşteri tarafından talep edildiği anda ödenmek durumundadır. Kâr ve zarara katılma amacıyla yatırılan fonlar için vadesinde bir getiri ödeneceği taahhüt edilmediği gibi anapara garantisi de bulunmamaktadır.²⁴

2.8. Kâr ve Zararın Paylaşımı

Klasik bankacılığın kendi sermayesinden ve topladığı mevduattan elde ettiği kazançların veya zararların tamamı bankayı ilgilendirir. Katılım bankacılığında ise özkaynaklardan ve vadesiz fonlardan elde edilen netice ile katılım hesaplarından elde edilen netice ayrı hesaplarda takip edilir. Birinci grubun işletilmesinden elde edilen kâr veya zarar doğrudan bankayı ilgilendirirken, katılım hesaplarının işletilmesinden elde edilen kâr veya zarar hesap sahipleri ile paylaşılır.²⁵

2.9. Fon Kullandırımının Ekonomiye Etkileri

Klasik bankalar nakit kredi verdikleri için kullanılan kredilerin reel ekonomiye etkisi sınırlıdır. Bu kredilerin bir kısmı reel ekonomiye, diğer bir kısmı ise üretken olmayan alanlara gidebilir. Katılım bankaları ise kaynaklarını yatırıma dönüştürürken operasyonlarını murabaha, müşareke, mudarebe, finansal kiralama vb. yöntemlerle yürütürler.²⁶

²⁴ Hüseyin Tunç, a.g.e., s-s.128-129

²⁵ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 129

²⁶ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 129

2.10. Kullanılan Fonun Niteliği

Katılım bankalarında müşteriye nakit kredi verilmediği için, müşterinin fon kullanımını mutlaka reel bir ekonomik faaliyete yönelmesi gerekir. Bankanın alacağı, bir ticari veya üretim faaliyetinden kaynaklanmaktadır. Bu durum faizsiz bankalar için ve fon kullanan müşterileri lehine iki tane çok önemli prensip ortaya çıkarmıştır²⁷;

- Katılım bankası alacaklarını vadesinden önce çağırabilir.
- Katılım bankası müşterisi ile anlaştığı fiyatı ekonomik şartlar ne kadar bozulursa bozulsun daha sonra değiştiremez.

Bu prensipler aslında bankaya tasarruflarını yatıran fon sahipleri için de geçerlidir. Bu nedenle fon sahiplerinin vadesinden önce paralarını çekme talebinde bulunamamaları gerekir. Katılım bankalarının bu iki prensibi fon kullanan müşterileri için çok önemli avantajlardır. Kredilerin erken çağırılması ve faizlerin hızla yükselmesi özellikle kriz dönemlerinde klasik bankaların kredi müşterileri için en önemli iki korkulu rüyadır. Klasik bankalar faizleri hızla yükseltebilmekte ve/veya kullandırmış oldukları kredileri acilen geri çağırabilmektedirler. Bu uygulama birçok ticari ya da sınai şirketin zor durumda kalmasının hatta alternatif kredi bulmanın neredeyse imkânsızlaştığı kriz dönemlerinde iflasların başlıca nedenidir. Katılım bankalarının fon kullanma müşterileri için böyle bir risk bulunmamaktadır.

2.11. Tasarruf Sahibinin Rolü ve Kazanç Kaynağı

Klasik bankacılıkta tasarruf sahibi borç veren konumundadır. Banka kâr da etse zarar da etse, taahhüt ettiği faizi müşterisine ödemek durumundadır. Katılım bankacılığı sisteminde ise, tasarruf sahiplerinin kazanç düzeyini belirleyen, bu bankaların kabiliyet ve performanslarıdır. Fon sahibi de faiz getirisi elde eden pasif yatırımcı değil, risk üstlenen yatırımcı niteliğini kazanır.²⁸

²⁷ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 130

²⁸ Hüseyin Tunç, a.g.e., s-s.130-131

2.12. Katılım Bankalarının Kaynak Maliyeti

Klasik bankalarda bankanın kârlılığı esas olarak kredilerden elde ettiği faiz gelirine ve mevduata ödediği faize bağlıdır. Banka bilançosunun pasifinde yer alan mevduat maliyeti, kredilere uygulanacak faizin belirlenmesinde en önemli faktördür. Katılım bankalarında ise bilanço pasifinde yer alan toplanan fonların maliyeti büyük ölçüde kullanılan fonlardan elde edilen kazançta göre belirlenir. Yani klasik bankalarda pasifin maliyeti aktifin getirisini belirlerken, katılım bankalarında tam tersine aktifin getirisi pasifin maliyetini belirlemektedir. Önceden taahhüt edilmiş ve her halükârda üstlenilecek olan sabit bir maliyet sözkonusu değildir.²⁹

3. KATILIM BANKALARININ FİNANSMAN YAPISI

3.1. Özkaynaklar

Öz kaynak, “Ay sonları itibariyle hesaplanmak üzere, katılım bankalarının ana sermaye ve katkı sermayeleri toplamından, sermayeden indirilen değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder. Ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanuni, ihtiyari ve olağanüstü yedek akçeler, vergi karşılığında sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamından oluşur. Ana sermayenin hesaplanmasında, katılım bankalarının dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı indirim kalemi olarak dikkate alınır. Katkı sermaye; genel kredi karşılığı, sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu, iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile sermayelerine katılan diğer ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı, kullanılan sermaye benzeri krediler, muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar ve menkul değerler değer artış fonu toplamından oluşur.”³⁰

²⁹ Hüseyin Tunç, a.g.e., s. 131

³⁰ Resmi Gazete, Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ, Sayı: 24710, Tarih: 29 Mart 2002, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

3. 2. Yabancı Kaynaklar

3. 2.1.Özel Cari(Vadesiz) Hesaplar

Özel cari hesaplar, Türk Lirası cinsinden veya tebliğlerde belirlenen esaslara uygun olarak döviz cinsinden açılabilen ve istendiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilmektedir. Bu hesaptaki mevduat nedeniyle hesabın sahibine kar, faiz vb. hiçbir isim altında getiri sağlanamamaktadır. Ayrıca bu hesaplar TMSF garantisi kapsamı dışındadır. Bu hesaplar katılım bankalarının nakit işlemler, çek-senet ödemeleri, ankes yönetimi vs. günlük faaliyetleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Katılım bankaları, faizsizlik prensibine bağlı olarak, ticari bankalar gibi “Devlet İç Borçlanma Senetleri” bulundurmamaktadırlar. Bu nedenle de, iç borçlanma senetlerine karşılık olarak ayrılması gereken dispoizibilite katılım bankalarınınca ayrılmamaktadır. Katılım bankaları yalnızca cari hesaplar ile kâr ve zarara katılma hesapları için zorunlu karşılık ayırmaktadırlar.

Cari hesaplar, muhasebe kayıtlarında kar ve zarara katılma hesaplarından ayrı olarak gösterilmektedir. Muhasebe kayıtları TL ve her bir döviz cinsi için ayrı ayrı tutulmaktadır. Cari hesaplara kâr payı vs. hiçbir getiri sağlanamamasının sonucu olarak, katılım bankaları bu hesaplarda bulunan mevduatın işletilmesi sonucu elde ettikleri kârın tümünü kendilerine almaktadırlar. Cari hesap sahipleri, katılım bankasında bulundurdukları cari hesapları karşılığında katılım bankalarının müşterilerine sunduğu çek ve senet tahsilatı, çek karnesi, EFT, havale, yurtdışı transfer işlemleri vs. bankacılık hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. Cari hesap sahipleri, hukuki olarak bu hesaplara yatırdıkları fonların tamamı için katılım bankasından birinci sırada imtiyazlı alacaklı konumundadırlar.³¹

³¹ Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları “Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları”, Özel Finans Kurumları Birliği Yayını, İstanbul, Ocak 2000, s. 56

3.2.2. Katılım(Vadeli) Hesapları

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nca hazırlanmış olan yönetmelikte katılım hesaplarının tanımı şu şekildedir: “Katılım bankalarına TL veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak ‘kâr ve zarara katılma cüzdanı’ karşılığında yatırılan fonların bu bankalarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve sair nam altında bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder.” Katılım Hesaplarının başlıca özellikleri olarak şunları belirtebiliriz³²;

- Hesap sahibine hesabın açılışı sırasında ne kadar getiri ödeneceği belli değildir. Hesap sahibi elde edeceği getiriyi bilmediği gibi, kâr ve zarara katılma prensibi nedeniyle anaparanın tümünü geri alıp-alamayacağını da bilmemektedir. Yani anapara tümünün hesap sahibine ödeme garantisi de bulunmamaktadır. Katılım hesaplarının geliri, mevduat geliri ile aynı vergi mevzuatına tabidir.
- Katılım hesaplarındaki mevduatın muhasebe kaydı “Birim Hesap Değerleri” adı altında tutulmaktadır. Katılım bankası bu fonları kendi hesabında göstermez. Katılım bankasınınca bu hesaplar için altı ayda bir hesap vaziyeti hazırlanması ve kamuoyuna duyurulması zorunludur.
- Katılım bankalarından alacağı olan üçüncü şahısların, yalnızca bankanın sermayesi, ihtiyat akçeleri ve dağıtılmamış kârları üzerinde talep hakları vardır. Katılım hesaplarında bulunan fonlar üzerinden alacaklıların herhangi bir talep hakları bulunmamaktadır. Katılım bankası bilançosunda sadece bu hesapların işletilmesi sonucu ortaya çıkan kâr ve zararın katılım bankasına düşen payı ile bunların işletilmesi nedeniyle ortaya çıkan masrafları gösterir.

³² Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında BDDK Yönetmeliği, Sayı: 24529, Tarih: 20.09.2001, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu garantisi katılım hesaplarında biriken fonları kapsamaktadır.

Klasik bankaların vadeli mevduat hesabına mevduat kabul ettikleri sırada hesap sahibine taahhüt ettikleri faiz oranı, bu bankaların mevduat maliyetini oluşturmakta iken, Katılım bankaları katılım hesabına fon kabul ettiklerinde getiri taahhüdünde bulunmadıkları için hesap açılışı sırasında maliyet bulunmamaktadır. Bilgilendirme amaçlı olarak açıklanabilecek tek husus geçmiş tarihlerde açılmış olan ve vadesi dolmuş bulunan hesaplara fiilen dağıtılmış olan kâr ve zararlardır.³³

3.2.3. Diğer Kaynaklar

Katılım bankalarının faaliyetlerinde ağırlıklı olarak özkaynak, özel cari hesap ve katılma hesapları kullanılmakla birlikte, körfez ülkeleri başta olmak üzere ülke dışından da başta murabaha sendikasyonu olmak üzere sendikasyon kredileri sağlayabilmektedirler.

³³ Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Çalışmaları ve Ekonomimize Katkıları, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı (FINANSBİR) Yayını, İstanbul, 1994, s.4

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ KREDİLENDİRME YÖNTEMLERİ, FİNANSAL KİRALAMA, TÜRKİYE'DE FİNANSAL KİRALAMA VE KATILIM BANKALARI İLİŞKİSİ

1. KATILIM BANKALARININ KREDİLENDİRME YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları, cari hesaplar ve katılım hesaplarında toplamış oldukları fonları değişik yöntemlerle kullanılmaktadırlar. Bunlar³⁴;

- Cari Hesaplarda Toplanan Fonların Kullanılması: Katılım Bankası müşterilerinin cari hesaplara yatırdıkları fonlar ticari işlerin finansmanında kullanılabilir. Ayrıca döviz cinsinden cari hesaplarda bulunan fonlar Türk Bankalarında tutulabileceği gibi, ülke dışındaki piyasalarda da değerlendirilebilir. Bu hesaplarda biriken fonlar kullanılırken, bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılacak azami fon tutarı, banka öz kaynaklarının yüzde onu ile sınırlandırılmıştır.
- Katılım Hesaplarında Toplanan Fonların Kullanılması: Müşterilerin katılım hesaplarına yatırdıkları fonlar hem gerçek hem tüzel kişilere kullanılabilir. Bu hesaplardaki fonlar kullanılırken, bir gerçek veya tüzel kişiye ya da bir risk grubuna kullanılacak azami fon tutarı, banka öz kaynaklarının yüzde yirmibeşi ile sınırlandırılmıştır. Katılım bankalarınca ortaklardan yüzde bir ve üzerinde hissedarı olan ortaklara fon kullanılırken de, ortakların hakim ortak veya nitelikli pay sahibi olmaları dikkate alınmaksızın kullanılacak üst sınır banka öz kaynaklarının yüzde ellisi olarak belirlenmiştir. Bir gerçek kişi, tüzel kişi veya bir risk grubuna kullanılan kredi banka öz kaynaklarının yüzde onu veya üzerinde ise bu kredi

³⁴ Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında BDDK Yönetmeliği, Sayı: 24529, Tarih: 20.09.2001, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

büyük kredi sayılmaktadır. Büyük kredilerin toplamı banka öz kaynağının sekiz katı ile sınırlandırılmış olup bu tutarı aşamaz.

Katılım bankalarının kullandığı gayri nakdi kredilerin, vadeli işlemlerin ve opsiyon sözleşmelerinin, benzer sözleşmelerin, aval kabullerinin, garantilerin, kefaletlerin, kredi kurumları ve finans kuruluşlarıyla yaptıkları işlemlerin, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nca uygun görülecek ülkelerin merkezî idarelerine, merkez bankalarına ve bankalarına gerçekleştirdikleri işlemlerin, verilen diğer garantilerin karşılığında yaptıkları işlemlerin kredi sınırları hesaplaması BDDK tarafından belirlenen esaslara ve oranlara göre belirlenir.

1.1. Nakdi Krediler

1.1.1. Mudarebe (Emek ile Sermayenin Ortaklığı-Mudaraba)

Emek sahibinin emeği ile, sermaye sahibinin de sermayesi ile katıldığı ortaklık türüdür.³⁵ Kâr-zarar yöntemiyle fon kullandırmanın iki çeşidinden biri olup diğeri ise muşarekedir. Mudarebe sermayeyi bir başkasına teslim etmektir. Banka mudarebe ortaklığına girdiği firmanın basiretli davranması ve ana parayı garantilemek için teminat alabilir. Çünkü mudarebe yönteminde firmanın suiistimalinde veya ihmaliinde, anaparanın tümüyle batma ihtimali bulunmaktadır.

1.1.2. Muşareke (Kâr-Zarar Ortaklığı-Muşaraka)

Diğer kâr-sarar ortaklığı yöntemi olan muşarekede ise; banka ile firma bir projeye birlikte sermaye koymakta, taraflar önceden anlaştıkları oranda kâr ve zararı paylaşmakta ve emeğe de belirlenmiş bir ücret ödenmektedir.³⁶ Bu yöntemde mudârebeden farklı olarak her iki tarafta sermaye koymakta, ortaya çıkan kâr ve zarar tarafların hisseleri oranında paylaşılmakta ve işi yürüten-emeğini ortaya koyan tarafa bir ücret ödenmesidir.

³⁵ Nihat Arabacı, "Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi", (Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir, 2007, s.46

³⁶ Nihat Arabacı, a.g.e., s.48

1.1.3. Kurumsal Finansman Desteği(Üretim Desteği-Murabaha)

Murabaha satın alınan bir malın alış fiyatına veya kârlı olarak satılması işlemini ifade eder.³⁷ Katılım bankacılığında ise müşterinin ihtiyacı olan emtia, hizmet, gayrimenkul vs.'nin katılım bankasınca satın alınarak bedelinin satıcıya ödenmesi ve müşteriye vadeli ve kârlı olarak satılması yoluyla kredilendirilmesi işlemidir. Bir anlamda işletmenin sermaye ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu yöntemle kullanılan kredilerde alım satımı gösteren fatura, tapu vb. belgenin bir nüshasının katılım bankasınca saklanması zorunludur.³⁸ Kurumsal Finansman Desteği ve üretim desteği diye de adlandırılan bu yöntemde malın alış fiyatının üzerine müşteriyle ilk baştan anlaşılan oranda kâr eklenmekte ve müşteriye satılmaktadır. Faizsiz bankacılık sistemi teorisinde kâr-zarar(mudaraba ve muşaraka) yöntemleri daha arzu edilen yöntemler iken, murabaha yönteminin çok daha pratik ve uygulanabilir olması nedeniyle bu yöntemle kullanılan krediler çok daha yüksek orandadır. Kâr-zarar yönteminin uzun vadeyi gerektirmesi, ortaklık yapılan firmanın denetlenmesinde karşılaşılan zorluklar, öngörülen kârlılıktan sapma riskleri vb. sıkıntılara karşın, murabaha yöntemi ile kredi kullanımında kısa vadenin uygulanabilmesi, riskinin daha düşük olması ve kârlılık hesabının çok daha rahat olması vb. sebeplerle katılım bankalarında murabaha yöntemi ile kredi kullanımını çok daha ağırlık kazanmıştır.³⁹

1.1.4. Finansal Kiralama (Leasing -İcara)

Katılım bankası/finansal kiralama şirketi (kiralayan) ile yatırımcı (kiracı) arasında belli bir süre için imzalanan bir sözleşme ile yatırımcının seçmiş olduğu yatırım malının katılım bankası/finansal kiralama şirketi tarafından satın alınarak belirli kira ödemeleri karşılığında yatırımcının kullanımına sunulmasını sağlayan yöntemdir.⁴⁰ Finansal kiralama yöntemiyle finansman işleminde kiraya veren kiralamaya konu olan mala ait bütün risk ve

³⁷ Servet Bayındır, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005, s. 76

³⁸ Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye'de Özel Finans Kurumları, TKBB Yayınları, İstanbul 2005, s.39

³⁹ Nihat Arabacı, a.g.e., s-s.48-49

⁴⁰ Nuray Kondak, İşletmelerde Finansman Sorunu ve Çözüm Yolları: Alternatif Finansman Teknikleri, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s.1

menfaatlerini tamamen kiracıya devretmektedir. Finansal kiralama sözleşmeleri, daha önce yürürlükte olan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre 4 yıldan kısa süreli yapılamamakta idi. Bu kuralın istisnası ise Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın teknolojik özelliği itibariyle kullanım ömrünü 4 yıldan az olarak belirlediği mallar ile ilgili sözleşmelerdi. Ülkemiz uygulamasında finansal kiralama şirketleri ödemeleri 1-2 yıla yaymakta, asıl ödemelerden sonraya bırakılan sembolik taksitlerle de kanuna aykırı hareket etmemiş oluyorlardı. 6361 sayılı yeni Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nda eski kanundaki gibi yıl-ay gibi süre sınırı yer almamaktadır. Bununla birlikte, yeni kanuna göre kira süresi malın ekonomik değerinin %80'ninden daha büyük bir kısmını kapsamalı veya kira ödemelerinin sözleşme günündeki değerleri toplamı malın rayiç bedelinin %90'ından daha fazla olmalıdır. Bu şekilde finansal kiralama sözleşmeleri için bir çeşit süre sınırlaması getirmiştir. Kiralama süresi sonunda sözleşmede belirtilen sembolik bir bedel karşılığında kiracı malın mülkiyetini elde edebilir. Katılım bankaları, murabahadan sonra en çok finansal kiralama yöntemiyle fon kullandırmaktadırlar.

1.1.5. Malı Temsil Eden Bir Belgenin Alım Satımı

Dış ticaret işlemlerinin finansmanında kullanılan fon kullanım yöntemlerinden biridir.⁴¹ Dış ticaret ve kambiyo mevzuatına uygun olarak, katılım bankası ve müşterisi arasında imzalanan sözleşme çerçevesinde, katılım bankası müşterisinin ithal edeceği malı temsil eden belgeleri peşin alır ve kârlı olarak müşterisine vadeli satar. İthalat işlemlerinde Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu yani KKDF var ise, katılım bankası aracılığı ile ithalatı gerçekleştirmek çok daha avantajlı olmaktadır. Şöyle ki; Vadeli akreditif işleminde ithalatı gerçekleştiren firma hem KKDF hem vade farkı ödemektedir. Halbuki vadeli akreditif yerine, işlem peşin akreditif olarak gerçekleştirilip katılım bankası ithal edilecek olan malı-malı temsil eden vesaiki peşin olarak alıp bu yöntem ile ithalatçıya vadeli satması durumunda KKDF ödenmemekte, dolayısıyla ciddi bir maliyet avantajı ortaya çıkmaktadır.⁴²

⁴¹ Nihat Arabacı, a.g.e., s.51

⁴² Hüseyin Tunç, a.g.e., s.218

1.1.6. Bireysel Amaçlı Finansman Desteği

Bireysel finansman desteği yoluyla fon kullanırılmasında; ticari faaliyetlerin finansmanı değil, gerçek kişilerin bireysel ihtiyaçlarının finansmanı sağlanmaktadır. Gerçek kişi alıcıların satıcılardan satın almak istedikleri mal veya hizmet katılım bankasınca satıcıdan alınarak bedeli satıcıya ödenir, alıcıya satılarak alıcı vadeli borçlandırılır.⁴³ Bu yöntemle ev, araba, mobilya, beyaz eşya, sağlık, eğitim vs. bireysel ihtiyaç kategorisindeki mal ve hizmetler finanse edilir. Diğer finansman yöntemlerindeki gibi bu yöntemde de emtia bedeli alıcıya değil, satıcı firmaya ödenmektedir.

1.2. Gayrinakdi Kredi Türleri

Katılım bankaları müşterilerine nakdi fon kullandırdıkları gibi, gayrinakdi fon da kullandırmaktadırlar. Gayrinakdi kullanılan fonların başlıcaları řunlardır⁴⁴;

- Teminat Mektubu,
- Akreditif,
- Kabul Kredisi,
- Yurtdışı Harici Garanti,
- Konişmento, vesaik, bono, poliçe vs. her türlü ticari belgeye verilen ciro, kabul, teyit, kefalet ve avaller,
- Çek karnesi,
- Bloke çek,
- Kredi kartı,
- Doğrudan borçlanma limiti.

Gayrinakdi kredi türlerinden teminat mektubu ve akreditif dışındakiler, genelde teminat mektubu ve akreditife benzedikleri ve en yaygın olarak da bu ikisi kullanıldığı için, çalışmamızda teminat mektubu ve akreditif kredileri açıklanmıştır.

⁴³ Nihat Arabacı, a.g.e., s.51

⁴⁴ Hüseyin Tunç, a.g.e., s.221

1.2.1. Teminat Mektupları

Katılım bankası teminat mektubu ile, gerçek veya tüzel kişi müşterisinin doğmuş/doğacak bir borcunu ödemesi, bir işi yapması, bir malı teslim etmesi gibi taahhütlerini yerine getirmesi konularında muhatap kişilere ve kuruluşlara garanti vermektedir. Müşterisinin bu taahhütlerini yerine getirmemesi durumunda teminat mektubu tutarı katılım bankası tarafından hiçbir kayıt ve şart ileri sürülmeden muhataba ödenmektedir. Teminat mektubunda mektup konusunun dini açıdan caiz olması şartıyla, katılım bankası ile faizli banka arasında fark yoktur. Teminat mektuplarının muhatap kişi veya kuruluşa göre ve düzenlenme şekline göre değişik türleri bulunmakta olup başlıcaları şunlardır⁴⁵;

- Kesin Teminat Mektupları,
- Geçici Teminat Mektupları,
- Avans Teminat Mektupları,
- Gümrük Teminat Mektupları,
- İcra Konulu Teminat Mektupları,
- Sevkiyat Teminat Mektupları,
- Çok Amaçlı Teminat Mektupları,

1.2.2. Akreditifler

Akreditif, ithalat ve ihracat işlemlerinde en fazla tercih edilen uluslararası ödeme şekillerinden birisidir. Akreditif işleminde banka müşterisinin talebi üzerine, bir kişi/firma lehine müşterisine kefil olarak muhabir banka nezdinde kredi açtırmaktadır. Teminat mektuplarında olduğu gibi akreditif işlemlerinde de akreditif konusunun dini açıdan caiz olması şartıyla katılım bankaları ile klasik anlamdaki bankalar arasında fark bulunmamaktadır. Akreditifte gerek ithalatçı, gerekse ihracatçı açısından dış ticaret işlemlerinde ortaya çıkabilecek riskler asgari düzeye indirilmektedir.⁴⁶

⁴⁵ Nihat Arabacı, a.g.e., s.52

⁴⁶ Cihangir Akın, a.g.e., s.174

2. FİNANSAL KİRALAMA

2.1. Finansal Kiralamanın Tanımı

Katılım bankası/finansal kiralama şirketi (kiralayan) ile yatırımcı (kiracı) arasında belli bir süre için imzalanan bir sözleşme ile yatırımcının seçmiş olduğu yatırım malının katılım bankası/finansal kiralama şirketi tarafından satın alınarak belirli kira ödemeleri karşılığında yatırımcının kullanımına sunulmasını sağlayan yöntemdir.⁴⁷

2.2. Finansal Kiralama Türleri

Finansal kiralamanın ilk uygulanmaya başlanmasından bugüne kadar meydana gelen gelişmeler finansal kiralamanın çeşitlenmesine neden olmuştur. Finansal kiralama işlemlerini değişik açılardan sınıflandırmak mümkün olmakla birlikte, en çok kabul gören sınıflama, finansal kurumların fonksiyonları açısından yapılmaktadır. Buna göre, kiralama, faaliyet kiralaması ve finansal kiralama olarak sınıflandırılabilir. Bu çalışmada, anlaşılan ve çok sık kullanılan belli başlı kiralama türleri üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Faaliyet Kiralaması

Kısa süreli kiralama türüdür. Kira sözleşmesinde kapsanan dönem kiralanan varlığın ekonomik ömrünün büyük bir kısmını kapsamaz. Sözleşme belirli bir süre için yapılmaktadır. Fakat, bu sürenin tamamlanmasına gerek kalmadan ihbar yapılarak feshedilebilir. Finansal kiralama şirketi ise, belirlenen süre sonunda, malın hurda değerinin üzerine bir fiyatla ikincil bir piyasada satabilir veya kiralayabilir. Faaliyet kiralamalarının temel özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür⁴⁸:

- Kira sözleşmesi, genelde kiracı tarafından istendiğinde iptal edilebilmektedir. Nedeni ise kiralama için, üretimde kullanmanın esas olması ve üretimde kullanılma önceden tahmin edilemeyen bir zamanda sona erince, kiralama ihtiyacının da ortadan

⁴⁷ Nuray Kondak, a.g.e., s.1

⁴⁸ Cemal Çakan, "Finansal Kiralama(Leasing) ve Türkiye Uygulaması"(İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya,2006, s-s. 13-14

kalkmasıdır. Bunun bir diğerk avantajı, modası geçen teknolojileri hemen yenileme olanağı sağlamasıdır. Bu tür leasing işlemlerine, genellikle otomobil, bilgisayar, fotokopi makineleri, ulaşım araçları gibi teknolojinin hızla değişim gösterdiği mallar söz konusu olmakta ve faaliyet kiralaması, işletmelerin stoklarında bulundurdukları malları pazarlamaya yönelik bir yöntem olarak işlev görmektedir.

- Bu tür kiralamada, kiralayan şirket genellikle malın üreticisidir. Bu nedenle, kiralamanın uzun süreli olmaması, geliştirilmiş yeni ürünlerin pazarlanması açısından, kiralayan için de uygundur.
- Teçhizatın teslim, montaj ve teknik desteği, genellikle kiralayan üzerindedir. Kiracıya düşen sorumluluk ise, kira süresi boyunca taahhüt ettiği kira bedelini ödemektir.
- Teçhizatın aşınma ve eskimesi ile, teslim anındaki fiyat riski kiralayana aittir.

Teknolojik gelişiminin çok fazla ve ekonomik ömrün uzun olduğu mallarda gelişme gösteren faaliyet kiralaması genellikle malın üreticisi veya genel dağıtıcısı tarafından kullanılmaktadır.

2.2.2. Finansal Kiralama

Günümüzde en fazla yapılan kiralama çeşididir. Bu kiralama çeşidinde finansmanı kiralayan şirket sağlamaktadır. Kiralama konusu malı, makineyi veya teçhizatı kiracı tarafından seçer. Bunların finansmanı leasing şirketince üstlenilir. Kiralama uzun süreli yapılmaktadır. Böylece sözleşmenin süre bitiminden önce sonlandırılmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bir Finansal Kiralama sözleşmesinde uyulması gereken şartlar aşağıdaki gibi sıralanabilir⁴⁹;

- Finansal kiralama şirketi, yatırımcı şirket tarafından seçilen malı (makine, araç, gereç vs.) satın alıp, kullanımını belirli bir süre için yatırımcı şirkete bırakmalıdır.
- Finansal kiralamada kira ödemeleri toplamının kira süresi boyunca malın pazar değerinin en az % 90'ına eşit olması gerekir.

⁴⁹ Öztin Akgüç, Finansal Yönetim, 6. Baskı, Avcıol Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 528

- Finansal kiralamada kira sözleşmesi sözleşme tarihinin sonuna kadar feshedilemez. Finansal kiralama konusunu oluşturan malın bu süre içinde modasının geçmesi gibi nedenlerin oluşturması yatırımcı şirketin riskini oluşturmaktadır.
- Finansal kiralama sözleşmesi sonunda yatırımcı şirkete yeniden kiralama, satıştan pay alma ve satın alma hakkı tanınabilir.
- Finansal kiralamaya konu malların yatırımcı şirkete tesliminden sonra bu mallarla ilgili ek ve parçaların montajı işletilmesi yatırımcı şirkete aittir.
- Finansal kiralama konu olan malların bakımı ve güvenliği yatırımcı şirket üstlenir.
- Yatırımcı şirket, finansal kiralama şirketinin izni olmadan finansal kiralamaya konu olan malı devredemez ve kiralayamaz.
- Finansal kiralama sözleşmesine konu olan malları denetleme yetkisi finansal kiralama şirketine aittir.
- Finansal kiralama sözleşmesi finansal kiralamaya konu olan malın amortisman süresini dikkate alan bir dönem için yapılır.

2.2.3. Diğer Finansal Kiralama Türleri

Bazı ülkelerde faaliyet ve finansal kiralama ile kira sertifikaları(sukuk) türleri dışında değişik kiralama türleri geliştirilmiştir. Söz konusu kiralama türlerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür⁵⁰;

- Doğrudan Kiralama-Dolaylı Kiralama (Direct Leasing-İndirect Leasing): Doğrudan leasingde, bir üretici ya da satıcı, kiralama işlemini doğrudan kendisi gerçekleştirerek araya bir başka firma koymaz. Doğrudan leasing işleminde, biri üretici(satıcı) diğeri kiracı olmak üzere iki taraf olmaktadır. Bu halde satıcı, aynı zamanda “kiralayan” sıfatı taşımakta ve araya leasing şirketi girmeden leasing işlemi gerçekleştirilmektedir.⁵¹ Yapımcı veya üretici leasing de denilen bu türde firmaların mallarını pazarlama ve sürümlerini artırma amacı ağır basmaktadır. Dolaylı leasing

⁵⁰ Cemal Çakan, a.g.e., s-s.15-25

⁵¹ Erden Kuntalp, Finansal Kiralama Kanunu’na Göre Finansal Kiralama (Leasing) Tanımı ve Hükümleri, TBB, Ankara 1988, s. 10

işlemlerinde ise, yapımcı veya satıcı ile leasing alan arasına üçüncü bir kişi, yani bir leasing şirketi girmekte, böylece ortaya üçlü bir ilişki çıkmaktadır. Bir finansal kurum olan leasing şirketi, malı (kiracının talebi üzerine kiracının ön gördüğü satın alma sözleşmesine uygun olarak) satıcıdan satın alır, kullanması veya yararlanması için kiracıya belirli dönemlerde kararlaştırılan kiralama bedellerinin ödemesi karşılığında verir.

- Tam Ödemeli Kiralama-Tam Ödemesiz Kiralama (Full Payout Leasing, Non- Payout Leasing): Tam ödemeli kiralamada kira bedellerinin toplamı, kiralama konusu varlığın alış bedelini, finansman maliyetini, kiralayanca katlanılan diğer giderleri ve kiralayana belli bir getiriye karşılıkamaktadır. Kiralama konusu malın hurda değeri veya sözleşme süresi sonunda kiracıya devir öngörülüyorsa kiracıya satış bedeli de kira bedellerine dahil edilmelidir. Bu kiralamanın tam ödemeli kiralama sayılabilmesi için hesaba katılan kira bedellerinin iptal edilmeyen süre içindeki kiralar olması gerekmektedir. Bu tür kiralamaların kiracıya cazip gelmesi için; kiralayanın elde ettiği vergi avantajının, kiracı için kiralamanın satın almadan daha ucuz olması şeklinde yansıtılması, kiracının kendi sermayesini başka alanlarda çok daha verimli kullanma imkânlarının olması, kiracının varlığı satın almada bankalardan kredi bulma imkânlarının az olması, kiracı açısından varlığın ihtiyaç olması gerekmektedir.⁵² Tam ödemesiz kiralamada ise kira sözleşmesi süresince kiracının ödediği kira toplamları kiralama konusu malların satın alış bedelini karşılamamaktadır. Kiralayanın, sözleşmenin bitiminden sonra maldan faydalanması söz konusu olmadığından ve karşılanmayan masraflarını ve kârını tam olarak karşılayacak şekilde malı değerlendirmesi de şüpheli olduğundan, bu yöntemle rizikonun giderilmesi leasing alana, sözleşmenin kuruluşu sırasında garanti ettirilmektedir.⁵³ Sözleşmenin uzatılması; kiralayana, kiracıdan malı satın almasını isteme hakkı; kiracının, kiralayanın giderlerinin karşılanmayan bölümünü üstlenmesi; belirsiz süreli, feshedilebilir sözleşmeler kurulması; bu garanti için öngörülen olanaklardır. Finansal Kiralama Kanunu uyarınca kira bedelinin taraflarca serbestçe

⁵² Sibel Buyurgan, “Finansal Kiralamaya İlişkin Muhasebe Sorunları”, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1994, s-s. 9-10

⁵³ Atilla Altop, “Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi”, Türkiye İş Bankası Vakfı Yayınları, Ankara, 1990, s.249

kararlaştırılacağı öngöröldüğünden, hem tam ödemeli hem de tam ödemesiz leasing sözleşmeleri kanunun uygulama alanına girecektir.

- Brüt Kiralama-Net Kiralama (Gross Leasing- Net Leasing): Leasing işleminde giderleri karşılayan taraf yönüyle yapılan ayrıma göre, kiralanan varlığın bakım, onarım ve benzeri masrafları ile, vergi, resim ve harçlarının leasing kuruluşu tarafından ödenmesi durumunda brüt leasing anlaşılmaktadır. Kiralanan varlığın, kullanımıyla ilgili tüm giderler, kiracıya ait ise ve kira bedelleri içinde varlığın bakım giderleri bulunmuyorsa, bu tür kiralamaları, net leasing olarak ifade edilmektedir. Finansal kiralamalar genellikle net kiralama olarak düzenlenir.⁵⁴
- Sat ve Geri Kirala (Sale and Lease Back): Sat ve geri kirala yöntemi, bir teçhizat sahibinin kendi teçhizatını yaklaşık olarak pazar değerinde satmak için bir finansal kiralama şirketiyle anlaşması ve aynı anlaşmayla söz konusu teçhizatı önceden belirtilmiş bir oranda belli bir süre için satın alandan geri kiralamasını öngören bir düzenlemedir. Tesisin satılması ile işletme, yatırım malına bağlanmış olan sermayeyi çözerek elde ettiği likiditeyle nakit sıkıntısına çözüm bulur. Satıp-geri kiralama olayının altında yatan etken, işletmenin sadece kısa süre için nakde sıkışması olmayabilir. Bunun yanı sıra yatırımcının, daha kârlı alanlara yatırım yapma olanağı veya kısa vadeli finansman kaynağı kullanılarak finanse ettiği varlığın finansmanını uzun vadeliye çevirerek, riski azaltmak amacıyla da, bu yöntemle başvurması söz konusu olmaktadır. Bunlardan başka, yatırımlarla ilgili vergi avantajlarının alınıp satılması da mümkündür. Örneğin; yatırımda bulunan şirket yatırım nedeniyle sağlayacağı vergi tasarruflarından yararlanamayacaksa, yatırımın mülkiyetini bir leasing şirketine devreder ve varlığı geri kiralar.
- Kapalı Uçlu Kiralama-Açık Uçlu Kiralama (Closed End Lease-Open End Lease): Finansal kiralama dönemi sonunda finansal kiralamaya konu olan malın finansal kiralama şirketine ait olduğu ve yatırımcı şirketin mala sahip olma hakkını içermeyen finansal kiralama çeşidine “Kapalı Uçlu Finansal Kiralama” adı verilir. Yatırımcı

⁵⁴ Ali Ceylan, İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Kitapevi Yayınları, 7. Basım, Bursa, 2003, s.111

şirketin sözleşmede yer alan şartlara uyması halinde, finansal kiralamaya konu olan malın yatırımcı şirkete devredilmesini içeren finansal kiralama çeşidine “Açık Uçlu Finansal Kiralama” adı verilir.⁵⁵

- Değiş-Tokuş Kiralamaları (Swap Lease): Yatırımcı işletmenin elindeki makine vb. varlıkları yenilemek istemesi ve yenileme maliyetinin işletme açısından yüksek sayılabilecek meblağları gerektirmesi durumunda, işletmenin elinde bulunan varlığını almak istediği varlık ile değiştirmesine imkan sağlayan finansal kiralama çeşidine denir. Eski varlıkların değerinin tesbiti, yasal engellerin bulunması ve uygulamadaki zorluklar gibi nedenlerle bu çeşit finansal kiralama işlemine çok az başvurulmaktadır.⁵⁶
- Yüzde Kiralamaları (Percentage Lease): Kiracı kira bedeline ek olarak gelirinden belli bir oranı da kiralama şirketine ödemektedir. Finansal kiralama şirketi yani kiralayan, kiracının kâr oranının kârı önceden belirlenmiş minimum bir miktarın üzerine çıkması durumunda kiracı işletmeden belli oranda ek kira talebinde bulunur. Finansal kiralama şirketinin kendisini enflasyona karşı korumak istemesi durumunda bu tür sözleşmeler yapılmaktadır.⁵⁷
- Seken Ödemeli Kiralama (Skipped Payment Lease): Yatırımcı şirketin finansal kiralamaya konu olan malı ilgili hesap döneminin bir bölümünde atıl kalıyor ve kullanılmıyor ise kullanılmayan dönemde ödemelerin yapılmamasını içeren kiralamalardır. Ancak, bu konu ile ilgili olarak sözleşmede bir maddenin yer alması gerekir.

⁵⁵ Nuray Ergül, Sezai Dumanoglu, Finansal Kiralama, Der Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2003, s. 31

⁵⁶ Fulya Keçe, “Kiralama-Leasing Türkiye Uygulaması”, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1992, s. 17

⁵⁷ Vefa Toroslu, Leasing İşlemleri ve Muhasebesi, Beta Yayınları, I. Basım, İstanbul, 2000, s. 13

- Ortaklık Yoluyla Kiralama (Joint Venture Lease): Birden fazla işletmenin bir araya gelerek çok pahalı olan malı finansal kiralama şirketinden kiralamasını içeren finansal kiralamalardır. Bir veya iki işletme esasborçlu kabul edilmektedir.
- Deneme Süreli Finansal Kiralama: Altı ay ile bir yıl arasında değişen deneme süresine imkân veren ve bu süre içinde yatırımcı şirketin maldan beklenen getiri sağlayıp sağlamayacağı kararının verilmesine imkân tanıyan finansal kiralama türüdür.⁵⁸
- Kaldıraçlı Finansal Kiralama (Leveraged Leased): Leasingin en son geliştirilen bir şekli olup, uluslararası finansta büyük önem kazanmıştır. Kaldıraçlı kiralamalar dolaylı veya kredili kiralamalar olarak da ifade edilmektedir. Kiralama konusu malın bedelinin çok yüksek olduğu durumlarda, malın satın alınması için gereken bedelin banka ve finans kurumlarından kredi yoluyla sağlandığı kiralama çeşididir. Kaldıraçlı kiralamada en az üç farklı taraf yer almaktadır: Kiracı, kiralayan ve kreditorler veya finans kurumları. Sistemin işleyişi olarak da finansal kiralama sözleşmesinde kiracı firma, faaliyetleri için ihtiyaç duyduğu makine ve teçhizatla ilgili seçimde bulunarak, kiralayan firma ile bir sözleşme yapar. Diğer leasing türlerinde kiraya veren kuruluş, kiraya vereceği varlığın % 100'ünü kendi finansman kaynaklarından sağlamak zorundadır. Bu tür işlemlerde ise, leasing kuruluşunun yaptığı finansal destek yatırım tutarlarının % 20-%40'ı arasında değişmektedir. Varlığın finansmanı için, ihtiyaç duyulan sermaye miktarının kalan kısmı için araya kreditorler girmekte ve kiraya verenlerin karşılayamadıkları sermaye miktarını kreditorler karşılamaktadır. Bu yöntemle kiraya veren firma gerekli sermayenin belli bir kısmını karşılayarak varlığın sahibi durumuna gelmekte ve varlığa yapılan yatırım nedeniyle sağlanacak teşviklerden, vergisel avantajlardan yararlanmaktadır. Kaldıraçlı kiralamada kiralayan şirket, az bir parayı riske atarak, yüksek tutardaki bir mala sahip olmaktadır. Finansal kiralama konusu varlık, kredi teminatı olarak rehinlidir. Kiralar ve yatırımcı şirkete verilen avantajlar ilgili kuruluşlar için borca karşılık güvence oluşturur. Kiralayanın, mali aracı kurumdan aldığı borcun, anapara ve faiz ödemeleri kiracının ödediği

⁵⁸ Nuray Ergül, Sezai Dumanoglu, a.g.e., s. 34

taksitlerle karşılanmakta ve kullanılan borcun vadesi ile kiralama dönemi arasında paralellik bulunmaktadır.⁵⁹

- Vergi Kiralamaları (Tax Based Lease): Bu tür kiralamalar, vergi kanunları ve işletmelerin vergi tasarrufu imkânları dikkate alınarak hazırlanan finansal kiralama sözleşmelerinde söz konusudur. Kira bedelleri ve yenileme veya satın alma koşulları yürürlükteki vergi kanunlarına göre kiracı veya kiraya verene azami vergi tasarrufu sağlayacak şekilde belirlenmiştir. Finansal kiralamanın büyük ölçüde gelişme göstermesinin ana nedenlerinden biri vergi tasarruflarının işletmeler için çok önemli olmasıdır.⁶⁰
- Alt Kiralama (Sublease): Bu tür kiralama türünde kiralayan, kiralama konusu malın tüm kullanım haklarını kiracıya devretmekte, kiracıya da bu malı üçüncü bir tarafa kiralama hakkı tanınmaktadır.⁶¹ Alt kiralama, finansal kiralamanın yaygın olarak kullanıldığı gelişmiş ülkelerde başka bir anlam ifade etmektedir. Bir yabancı finansal kiralama şirketi yerleşik bir kiracıya bir malı kiralamak istemektedir. Fakat, yabancı şirket yerli ülkedeki mevzuat uygulamalarını net olarak bilmekte veya takip etmekte zorlanmaktadır. Diğer taraftan kiracıyla ilgili ticari riski tam olarak değerlendirememekte ve kiracının temerrüdü halinde malın geriye alınmasıyla ilgili her türlü riski en aza indirmek istemektedir. Bu durumdan, yabancı finansal kiralama şirketi yerleşik finansal kiralama şirketini aracı olarak kullanarak bu malı kiralamakta, aracı kiralama şirketi ise kiraladığı bu malı esas kullanıcıya kiralamaktadır. Türkiye’de ise durum farklıdır. Burada alt kiralama işlemi kullanan kiracıdır. Kiracı, yaptığı faaliyet ve zaman zaman verdiği kaliteli servis gereği kiraladığı ekipmanları fasoncusuna vermekte, fasoncusu da kendisinin istediği standartları da malın üretimini sağlamaktadır. Yani kiraladığı malı bilfiil kendisi kullanmamakta fakat dolaylı olarak kendisinin kullanımına neden olmaktadır.

⁵⁹ Vefa Toroslu, a.g.e., s. 12

⁶⁰ Senan Uyanık, Proje Finansmanında Finansal Kiralamanın Rolü Türkiye Örneği, TOBB Yayınları, Ankara 1990, s. 24

⁶¹ Mehmet Koç, Finansal Kiralama (Leasing), 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2004, s. 12

- Yurt İçi Kiralama: Yurt içi finansal kiralama, kiralama konusu varlığın ithal edilmiş olup olmadığına göre “İthalatlı Yurt İçi Kiralama” ve “İthalatsız Yurt İçi Kiralama” olarak ikiye ayrılır.
- Uluslararası Kiralama: Uluslararası kiralama, finansal kiralama işleminin taraflarından, finansal kiralama şirketi ile kiracının farklı ülkelerde olması durumunda oluşur. Burada da satıcının hangi ülkede bulunduğu önemli değildir. Uluslararası kiralamada işlem hacmi geniş ve karmaşıktır. Karmaşıklık farklı ülkelerdeki farklı kanunlardan kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu kanuni uyum zorluklarına rağmen ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok ülkede uluslararası kiralama yaygınlaşmıştır. Uluslararası kiralamanın yaygınlaşmasında rol oynayan başlıca etkenler; dünya ekonomisinde çok önemli payları bulunan çok uluslu şirketlerin uluslararası finansal kiralamayı sıkça kullanmaları, özellikle uçak ve gemilerin satın alınmasının büyük mali imkânlar gerektirmesi ve işletmelerin finansal kiralama yolu ile bu mali yükü teçhizatın çalışma ömrüne dağıtmak istemeleri, ülkelerin ihracatlarını geliştirebilmek amacıyla uluslararası kiralamayı bir pazarlama stratejisi olarak görmeleri ve uluslararası finansal kiralama kuruluşlarının potansiyel müşterilere bazı durumlarda ulusal finansal kiralama kuruluşlarına göre daha cazip imkanlar sunabilmeleridir.

2.3. Finansal Kiralamanın Doğuşu ve Gelişimi

2.3.1. Dünyada Finansal Kiralamanın Doğuşu ve Gelişimi

Dünya’da finansal kiralamanın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. M.Ö. 2000’li yıllarda Sümerler’ce tarım aletlerinin kiralandığı görülmektedir. Roma İmparatorluğu’nda Justinyen’in “Kurumlar” adlı kitap serisinin üçüncü kitabına göre, kiralamanın ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir.⁶² Aristoteles, bir varlığı kullanım hakkının, bu varlığın mülkiyetine sahip olmaktan daha çok zenginleşmeye yol açtığını ifade etmiştir. Adam Smith

⁶² Türker Çevik, “Finansal Kiralama Leasing”, (Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Lisans Tezi), Ankara, 2003, s-s.19-20

tarafından 18. Yüzyıl sonlarında savunulan, sermaye birikimine üretim araçları mülkiyetinin değil, kullanılmasının yol açtığı görüşü, kiralama uygulamasının başlangıcı sayılmaktadır.⁶³

İktisadi malların kiralanması anlamında ilk uygulama, M.Ö. X. Yüzyılda Fenike Uygarlığı'nın ticari yaşamında görülmüştür. Tarihi belgelerden, Fenikelilerin gemileri ve çiftlik arazilerini, bugünkü uygulamalara çok benzer bir şekilde leasing'e konu ettiklerini öğreniyoruz. Daha ileri zamanlarda, Venediklerin gemi demirlerini ticari gemi sahiplerine kiraladıklarını bilmekteyiz. 1855 yılında, bir leasing şirketi olan "Birmingham Wagon Şirketi" vasıtasıyla demiryolu vagonları, mineral ve kömür madenleri o zamanki sahiplerine kiralanmıştır.⁶⁴ 1877 yılında Amerika'da "Bell Telefon Şirketi"nin telefonları müşterilere satmayarak kiraya vermesi de, kiralamanın tarihi gelişimi süreci içersinde sayılmaktadır. Bu tarih, modern anlamda ilk leasing uygulamasının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yatırımların kiralama yoluyla finanse edilmesine ise ilk kez Amerika 1929 ekonomik buhranı sonucunda ortaya çıkan finansal güçlükleri aşmak için başvurmuştur.⁶⁵ 1930'larda ABD'de baş gösteren ekonomik kriz, ABD'nin II. Dünya Savaşına katılması sonucu, büyük boyutlara ulaşmıştır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin, yeniden sanayileşmesiyle leasing gerçek boyutları ile kendini göstermiştir.

Günümüzdeki anlamıyla, finansal kiralama uygulamaları, 1950 yılından sonra başlamıştır. Finansal kiralama yönteminin yaygınlaşmasında II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan teknolojik gelişmeler, yenileme ve modernleştirme çalışmalarının önemli bir rolü vardır. İlk leasing şirketi, 1952 yılında Amerikalı C. Larence, Josef Kure ve D. P. Boothe tarafından kurulmuştur. Bu şirketin adı "United States Leasing International Inc"dir. Finansman ve Kiralama şirketi olarak ilk leasing şirketinin kurulması, birçok kişi tarafından gerçek leasing'in başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1960'larda sanayileşmiş ülkelerde başlayan ve geliştirilen kiralama yöntemi, 1970'li yıllarda çok uluslu şirketler aracılığıyla tüm

⁶³ Atilla Altop, Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları Yayın No:238, Ankara 1990, s. 3

⁶⁴ Senan Uyanık, a.g.e., s. 10

⁶⁵ Mustafa Argun Köteli, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmeleri, İstanbul 1991, s. 19

dünyada uygulanmıştır. 1980’li yıllarda uluslararası bir finansman yöntemi kimliği kazanan finansal kiralama yönteminin bu şekilde hızlı gelişmenin nedenleri aşağıdaki noktalarda özetlenebilir⁶⁶;

- İşletmelerin profesyonel yöneticilerce yönetilmesinin ağırlık kazanması sonucu, mülkiye hakkından çok kullanım hakkının avantajlı olduğu anlayışının öne çıkması,
- İşletmelerin finansman olanaklarının sınırlı olması,
- Kullanım süresinin sonundaki tercihler konusunda esneklik,
- Teknolojik ve yatırım yönetimindeki gelişmeler,
- Optimum işletme ölçeğine bağlı olarak kaynak gereksinmesinin artması,
- Özellikle uluslararası leasing’in sağladığı vergi ve gümrük avantajları.

2.3.2. Türkiye’de Finansal Kiralamanın Gelişimi

Ülkemizde finansal kiralamanın geçmişi kısa olmasına rağmen gelişimi hızlı olmuştur. Ülkemizde finansal kiralama ilk defa 1970’li yıllarda bir sanayi kuruluşumuzun yatırım kredisi ihtiyacını bir Arap bankasından sağladığı finansmanla gidermesi nedeniyle tanınmaya başlamıştır.⁶⁷

Türkiye’de finansal kiralamadan bahseden ilk mevzuat düzenlemesi, 70 sayılı bankalar hakkında kanun hükmünde kararnamenin 90. Maddesine istinaden çıkarılan 16/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı bakanlar kurulu kararı olmuştur. Bu kararda yatırımcı firmanın ihtiyaç duyduğu ekipmanın temini ve yatırımcıya taksitli satışı veya kiralanmasından söz edilerek mevzuatımızda zımni de olsa ilk defa finansal kiralamadan bahsedilmiştir. Böylece ülkemiz mevzuatında açık olmasa da ilk kez kiralamaya değinilmiştir. Finansal kiralamanın gerçek anlamdaki hukuki altyapısı ise 28/06/1985 yılında çıkan 3226 sayılı kanun ile oluşturulmuştur. Ülkemizde 1985 yılında kurulmuş olan Özel Finans Kurumları(Katılım Bankaları) faaliyetleri itibariyle finansal kiralamaya çok yakın olduklarından ayrı bir finansal kiralama şirketi kurmalarına gerek olmaksızın finansal kiralama işlemi yapmalarına izin

⁶⁶ Senan Uyanık, a.g.e., s. 10

⁶⁷ Nuray Ergül, Sezai Dumanoglu, a.g.e., s. 63

verilmiş ve ülkemizde ilk finansal kiralama sözleşmelerinde bu kurumların büyük ağırlığı olmuştur. 1986 yılında faaliyete geçen İktisat Leasing, ülkemizde faaliyete geçen ilk Türk finansal kiralama şirketi olmuştur. Türkiye'de finansal kiralamanın yatırımlar içerisindeki payı giderek artmakta olsa da, başka ülkelerle kıyaslandığında finansal kiralamanın ülkemiz ekonomisinde yeterli paya sahip olduğu iddia edilemez. Sanayisi gelişmiş ülkelerde finansal kiralama toplam sabit sermaye yatırımları içinde yaklaşık %30 paya sahipken, aynı oran ülkemizde %10'un altında kalmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde finansal kiralama sektörü için büyük bir gelişme imkanının olduğu söylenebilir.

2.3.3. Hukuki Yapı

Finansal kiralama ilişkisi finansal kiralama sözleşmesiyle doğar. Finansal kiralama sözleşmesi; “kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁸

Finansal kiralama Kanunu, finansal kiralama sözleşmesini yeni bir sözleşme türü olarak emredici ve tamamlayıcı hükümlerle düzenlediği için, bizim hukukumuz açısından finansal kiralama sözleşmesinin hukuki niteliği hakkındaki tartışmalar önemini büyük ölçüde yitirmiştir.⁶⁹ Bu kanunun düzenlemediği durumlar Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine, sözleşmenin niteliğine uyan durumlarda ise özel hükümlerine göre gerçekleştirilir. Finansal kiralama sözleşmesi, mesleki amaç taşıyan veya üretici nitelikte bulunan teçhizat ve diğer taşınırlar ile aynı nitelikteki taşınmaz mallar üzerinde aktif edilebilir.⁷⁰ Finansal kiralama şirketinin üçüncü bir kişiden, üreticiden ya da bizzat kiracıdan almış olduğu veya başka yolla temin ettiği mal kiracıya kiralanmaktadır. Malın mülkiyeti finansal kiralama şirketindedir

⁶⁸ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.18, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

⁶⁹ Atilla Altop, a.g.e., s.109.

⁷⁰ Mustafa Argun Köteli, a.g.e., s. 14,

ancak kiracı malı kendi amaçları doğrultusunda kullanma hakkı elde etmektedir. Kiracı, bu malın bedelini sözleşmede belirlenen zaman dilimi içinde belirlenmiş taksitler halinde kira olarak öder.

Finansal Kiralama Kanunu 19.maddesine göre taşınır ve taşınmaz mallar sözleşmeye konu olabilir. Ancak bilgisayar yazılımlarının çoğaltılmış nüshalarının dışında kalan patent gibi fikri ve sinai haklar sözleşme konusu olamazlar. 1985 yılında çıkarılmış olan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 7. maddesinde sözleşme süresinin en az 4 yıl olabileceği, sadece Bakanlar Kurulu yönetmeliğinde belirtilecek kiralama sözleşmelerinde sürenin 4 yıldan az olabileceği belirtilmiş iken, 21.11.2012 tarihinde TBMM’de kabul edilmiş olan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu sözleşme süresi hakkında bir sınırlama öngörülmemiştir. Eski kanunun 8.maddesinde sözleşmenin noterlikçe yapılabileceği belirtilmiş iken, yeni kanuna göre sözleşmenin yazılı olarak düzenlenmesi yeterli görülmüştür. Yeni kanuna göre sözleşmenin konusu gayrimenkul ise sözleşme tapu kütüğü şerhler kısmına, özel sicili bulunan taşınır mal ise(gemi, taşıt vb.) kaydın tutulduğu bu özel sicile tescil edilir ve kiralayan sözleşmeyi Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Birliğine bildirir. Sözleşme konusu taşınmaz mal ve özel sicili bulunan taşınır mal olmayan sözleşmeler ise Birlik’in tutacağı özel sicile tescil edilecektir. ⁷¹

Bir sözleşmenin finansal kiralama sözleşmesi olması için bir finansal kiralama sözleşmesine dayalı olmak koşuluyla, şu üç husustan asgari bir tanesi öngörülmüş olmalıdır:⁷²;

- Kiralama süresinin sonunda mülkiyetin kiracıya devredilmesinin öngörülmüş olması,
- Kiracının kira süresinin bitiminde malı o günkü değerinden daha az bir değerle satın alma hakkının olması,

⁷¹ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.22, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

⁷² Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.3, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

- Kira mühletinin malın ekonomik ömründen en az yüzde sekseni kadar olması veya sözleşme kapsamında ödenecek kira bedellerinin sözleşme günündeki değerleri toplamının, malın güncel değerinin yüzde doksanından daha fazla olması.

2.3.3.1. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununun Amacı ve Kapsamı

Kanun, niteliği itibariyle faaliyetlerinde işletmelere finansman sağlayan finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin kuruluşunu, çalışma esaslarını ve finansal kiralama, faktoring ve finansman sözleşmelerinde uygulanacak usuller ile esaslarını düzenlemeyi amaçlamıştır.⁷³ Kanun, Türkiye'deki tüm finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin bu Kanundaki hükümlere tabi olacağını belirtmiştir. Bankaların yaptığı faktoring faaliyetleri ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının yaptığı finansal kiralama faaliyetleri de Kanunun hükümleri kapsamındadır.

Finansal kiralama şirketlerinin yaptıkları faaliyet kiralaması işleri, bu Kanundaki finansal kiralama işlemleri hükümlerine tabi değildir. Tüketicilerin finansal kiralama yöntemiyle konut kiralaması ve finansman şirketlerince yapılan konut finansmanına yönelik faaliyetler ile ilgili olarak diğer kanunlardaki hükümler saklıdır. Yolcu ve yük taşıma faaliyetinde bulunan hava yolu şirketlerine hava taşıma araçlarının, motorlarının ve bunların aksam ve parçalarının; kurulu bulunulan ülke mevzuatına göre bunları kiralama yetkisini haiz olan şirket, kuruluş ve finansal kiralama şirketleri tarafından, finansal kiralama sözleşmesine dayalı olarak en az iki yıl süreyle yurt dışından kiralanması işlemleri, 3 üncü maddenin birinci fıkrasının (ç) bendinde yer alan sınırlamalara tabi olmaksızın bu Kanun kapsamında finansal kiralama olarak değerlendirilir.⁷⁴

⁷³ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.1, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

⁷⁴ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.2, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

2.3.3.2. Finansal Kiralama Sözleşmesi

Finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir.⁷⁵

2.3.3.3. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Hukuki Yapısı

Türkiye’de bir şirketin kurulabilmesi için, bu Kanunda belirtilen şartların tamamlanması sonucunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu en az beş üyesinin olumlu oyuyla izin verir.⁷⁶ Türkiye’de kurulacak bir şirket; anonim şirket statüsünde kurulmalı ve kurucu ortak sayısı beş veya daha fazla olmalı, pay senetleri nakit karşılığı çıkarılmalı ve tamamı nama yazılı olmalı, ticari ünvanında “Finansal Kiralama Şirketi”, “Faktoring Şirketi” veya “Finansman Şirketi” yer almalı, kurucuları bu kanunda belirtilen şartları taşımaları, yönetim kurulu üyeleri bu kanunun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen niteliklere ve faaliyetleri gerçekleştirebilecek mesleki tecrübeye sahip olmalı, nakden ve her türlü muvazaadan arı olarak ödenmiş sermayesi en az yirmi milyon Türk Lirası olmalı, ana sözleşmesi bu kanundaki hükümlere uygun olmalı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısına sahip olmalı, öngörülen faaliyet konularına ait iş planlarını, kuruluşun mali yapısı ile ilgili projeksiyonlarını, ilk üç yıl için bütçe planını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmelidir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, asgari ödenmiş sermaye tutarını her yıl Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan yıllık üretici fiyatları endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmeyecek kadar artırmaya yetkilidir.⁷⁷ Şirketler Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun denetimine tabidir.

⁷⁵ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.18, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

⁷⁶ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.4, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

⁷⁷ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, m.5, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

2.3.3.4.Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununun Getirdiği Yenilikler

13.12.2012 tarih ve 28496 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6361 Sayılı Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri kanunu yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunun 52’nci maddesi ile; 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. 6361 sayılı kanunun getirdiği yenilikler şöyle sıralanabilir⁷⁸;

“

- Kanunun kapsamı genişletilmiştir. Eski Finansal Kiralama Kanunu (Eski FKK) yalnızca finansal kiralamayı düzenlerken, yeni kanun hem finansal kiralamayı, hem de faktoring, finansman ve finansal kiralama şirketlerinin kuruluşunu ve işleyişini düzenlemektedir. Eski FKK döneminde yönetmelik ile düzenlenmiş olan, Finansal Kiralama Şirketlerinin kuruluş ve faaliyet izni, ana sözleşmedeki değişiklikler, hisse edinme ve devirler, birleşmeler, bölünmeler, devirler ve tasfiyeler, finansal raporlama ve denetim düzeni kanunda detaylı olarak düzenlenmiş; bu şirketlerin kuruluş ve faaliyetleri daha sıkı bir rejime bağlanmıştır.
- Yeni kanun Operasyonel Kira (Faaliyet Kiralaması)’ya imkân vermektedir. Kanun koyucu, kanunun tanımlar başlıklı 3. maddesinde “faaliyet kiralamasını”, “finansal kiralama dışında kalan kiralama” olarak yapmış, ikinci maddesinde ise “Finansal Kiralama Şirketlerince yapılacak faaliyet kiralaması işlemlerinde, bu Kanunda yer alan finansal kiralama işlemleri ile ilgili hükümlerin uygulanmayacağı” ifade edilmiştir. Ayrıntıları kanun metninden ve gerekçeden anlaşılammakla birlikte, söz konusu ifadelerden anlaşılan, finansal kiralama şirketlerinin, kanunda geçen şartları taşımaksızın da finansal kiralama

⁷⁸ Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

yapabileceğidir. Nitekim kanunun gerekçesinde bu hükümlerin uygulamanın önünü açacağı ifade edilmiştir.

- Kanun sat - geriye kirala (Sale and Lease Back) gibi yeni ürünlere imkân vermektedir. Kanun koyucu, finansal kiralama tanımını yeniden yapmış ve yeni tanımdan “3. Kişiden satın alma” şartını kaldırdığı gibi, “bizzat kiracıdan satın aldığı” ifadesini eklemek suretiyle, sat geriye kirala yapılabileceğini açıkça belirtmiştir. Söz konusu değişiklikle uygulamada karşılaşılan birçok sorun ortadan kalktığı gibi, yeni bir finansman ürünü de ortaya çıkmıştır.
- Finansal kiralama yapılabilecek mallar genişletilmiş, bütünleyici parça ve eklentilerin (asansör kabini, pencere çerçevesi, bağımsız niteliğini koruyan inşaat malzemeleri gibi) ve bilgisayar ve yazılımların çoğaltılmış nüshalarının finansal kiralamaya konu olabilecekleri düzenlenmiştir. Kanun koyucu 19. maddede, bütünleyici parça ve eklentilerin, “asli nitelikleri”ni korumaları şartı ile finansal kiralamaya konu olabileceklerini açıkça belirtmiştir. Söz konusu değişiklikle, bağımsız mal niteliğini taşımayan ve fakat asli niteliğini koruyan mallar finansal kiralamaya konu olabilecektir.
- Tüketiciler için finansal kiralama yapılıp yapılamayacağı tartışmaları sona ermiş, tüketiciler için finansal kiralama ürünleri geliştirmenin önü açılmıştır. Eski FKK’nın gerekçesinde işletmenin ihtiyaç duyduğu mallardan, işletmenin sabit değer ihtiyaçlarının karşılanmasından bahsedilirken, yeni kanun bunlardan bahsetmemektedir. Ayrıca, Eski FKK’nın “Bu Kanundan doğan davalar ticari niteliktedir” hükmü yeni kanuna alınmamıştır. Böylece finansal kiralamanın tüketiciler için yapılıp yapılmayacağı tartışmaları ortadan kaldırılmış olup, tüketiciler için de finansal kiralama ürünleri geliştirilebilecektir.

- Gemilerin ve hava araçlarının finansal kiralamasında kolaylıklar getirilmiş, özellikle hakim yabancı ortağı bulunan finansal kiralama şirketlerine gemi ve hava aracı finansal kiralaması yapma imkânı getirilmiştir. Kanunun 7. maddesine göre, ortakların hepsi Türkiye’de kurulu finansal kiralama şirketi olması kaydıyla, kuruluş ve faaliyet izni almadan, Kurula bildirim yaparak, faaliyet konusu yalnızca gemi kiralamak olan finansal kiralama şirketi kurulabilir. Böylece yalnızca bir geminin finansmanı için de finansal kiralama şirketi kurulabilecektir. Böylelikle, uygulamada birçok soruna neden olan finansal kiralama şirketine ait bir geminin borcu için, aynı finansal kiralama şirketi tarafından kiralanan diğer gemilere (sistership) el konulması olayları engellenebilecektir. Bu hüküm gemi finansmanında birçok avantajı olan finansal kiralamanın kullanılmasını kolaylaştıracak önemli bir hükümdür.
- Yabancı Kişilerin Kontrolünde Olan Türk Finansal Kiralama Şirketlerine Gemi ve Hava Aracı Finansal Kiralaması Yapma İmkânı Getirilmiştir. Kanunun 22. maddesine göre, kiracı, “geminin maliki gibi değerlendirilir.” TTK’nın 940. maddesi göre, bir geminin Türk Bayrağı çekebilmesi için Türk vatandaşlarına ait olmak vb. şartlar, finansal kiralama şirketi için değil, kiracı için aranacaktır. Bu madde ile yabancıların kontrolünde olan finansal kiralama şirketleri tarafından Türk bayrağı taşıyan gemilerin finansal kiralması imkânı getirilmiştir. Aynı madde, bu imkânı, hava araçları için de getirmiştir. Türk Sivil Havacılık Kanununun 49. Maddesine göre, şirketin idaresi ve temsiline yetkisi olanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olmadığı ve/veya ortaklar içerisindeki Türk vatandaşlarında oy çoğunluğu bulunmayan şirketlerin mülkiyetinde bulunan hava araçları Türk sivil hava aracı sayılmamakta, dolayısıyla bu tür şirketlerin mülkiyetinde bulunan hava araçları Uçak Siciline tescil edilememektedir. Yeni kanuna göre, Sivil Havacılık Kanunu 49. maddesinin uygulanmasında kiracı “hava aracının maliki gibi değerlendirilecek”, 49. maddedeki şartlar finansal kiralama şirketinde değil kiracıda aranacaktır. Böylelikle, yabancıların kontrolünde olan finansal kiralama şirketleri hava aracı finansal kiralaması yapamazken,

söz konusu değişiklikle yapabilir hale gelmiştir. Bununla birlikte, hem gemiler için hem de hava araçları için uygulamanın ne şekilde olacağı henüz belirlenmemiştir.

- Finansal kiralama sözleşmesinin adi yazılı şekilde yapılması imkânı getirilerek noter'e gitme zahmeti ve masrafı kaldırılmış; finansal kiralama konusu malların Finansal Kiralama Şirketleri Birliği nezdinde tutulan özel sicile tescili öngörülmeyle uygulamadaki sorunlar kaldırılmıştır. Eski FKK, taşınır malların kiracının ikametgâhı Noterliğinde özel sicile kaydedilmesini zorunlu kılıyordu. Yeni kanun, bu uygulamayı ortadan kaldırmakta, menkul malların Finansal Kiralama Şirketleri Birliği nezdinde tutulan özel sicile tescilini öngörmektedir. Hükümün devamında ise bu sicilin ilgililerine açık olacağı ve kimsenin bu sicildeki kaydı bilmediğini iddia edemeyeceği belirtilmektedir. Böylelikle bir taraftan uygulamadaki sorunlar kalkmakta, diğer taraftan finansal kiralama şirketinin haklarını daha çok korunmaktadır. Gayrimenkuller ve özel sicili bulunan menkuller (iş makineleri, motorlu taşıtlar, gemiler gibi) önceki kanunda olduğu gibi, kendi özel sicillerine tescil edilecek, ancak aynı zamanda Finansal Kiralama Şirketleri Birliği'ne bildirilecektir.
- Finansal kiralama sözleşmelerinin feshedilmezlik ve süre şartları kaldırılmıştır, bunun yerine malın ekonomik değeri ve ömrünü esas alan sınırlamalar getirilmiştir. Eski FKK'da sözleşmenin en az 4 yıl süreli olacağı ve bu süreden önce feshedilmeyeceğine ilişkin hüküm bulunmakta idi. Yeni kanunda bu zorunluluk kaldırılmış ve finansal kiralamanın süresi tarafların inisiyatifine bırakılmıştır. Bu kanunun yürürlük tarihinden önce düzenlenmiş olan finansal kiralama sözleşmeleri için ise Eski FKK'nın süreye ilişkin hükümleri uygulanmaya devam edecektir (Geçici m.4). Ancak, kanunun 3. maddesindeki finansal kiralama tanımına göre, “ kira süresi malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden fazlasını kapsamalı veya finansal kiralama sözleşmesinde yer alan kira tutarlarının sözleşme günündeki değerleri toplamı

malın rayiç bedelinin yüzde doksanından fazla bir değer oluşturmaktadır". Finansal kiralama süresi, maddede belirtilen şartlar dâhilinde taraflarca serbestçe belirlenebilecektir. Söz konusu hüküm, tarafların süre belirleme hakkını sınırlandırıyor gibi görünse de, kira bedellerinin toplamının malın değerinin yüzde doksanından daha büyük olduğu hallerde süre sınırı aranmayacağı dikkate alındığında, getirilen hükümlerin Eski FKK' ya göre çok daha avantajlı olduğu ve finansal kiralama uygulamasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

- Kiralama konusu malı sigorta ettirme sorumluluğu kiralayan şirketten alınmış ve kiralayanın maldaki ayıplardan sorumluluğu sınırlandırılmıştır. Eski FKK'da malı sigorta ettirme sorumluluğu kiralayan şirkete ait iken, yeni kanunda " malın kimin tarafından sigorta ettirileceği sözleşmede belirlenir" şeklinde pratik ve doktrinin açıklamalarına uygun bir çözüm benimsenmiştir. Eski FKK' da, maldaki ayıplara ilişkin hüküm bulunmamakta, bu sebeple de maldaki ayıplara ilişkin ihtilaflar genel hükümlere göre giderilmekte ve kiralayan (Finansal Kiralama Şirketi) maldaki ayıplardan sorumlu tutulabilmekte; bir çok davaya muhatap olmak zorunda kalmaktaydı. Yeni kanunda ise, kiracının seçimiyle ve talebiyle üçüncü kişilerin aracılığıyla temin edilen malın kiracı tarafından teslim alınmış olması durumunda, bu malda ayıp çıkmasından dolayı kiralayana sorumluluk yüklenemez. Kiralayanın malı bizzat kiracıdan temin ettiği durumlarda da bu sorumlu tutulmama hükmü geçerlidir. Böylelikle, Finansal Kiralama Şirketinin maldaki ayıplardan sorumluluğu ancak istisnai hallerle sınırlı hale getirilmiş, ayıplara ilişkin ihtilaflar finansal kiralama şirketinin dışında bırakılmıştır.
- İmal ve teslim edilmemiş mal için de kira bedeli tahsil imkânı getirilmiştir. Kanunun 20. maddesi ile, sözleşmeye konu olan malın imalatı henüz gerçekleşmemiş olsa veya kiracı tarafından teslim alınmamış olsa dahi, sözleşmede açık bir şekilde belirtilmiş olması şartıyla, sözleşmenin imzalanması sonrasında kira bedellerinin tahsiline başlayabilme imkanı

getirilmiştir. Böylece, uygulamadaki sorunlardan biri daha ortadan kaldırılmıştır.

- Kanunun 23/2 hükmü uygulamada çok karşılaşılan sorunlardan birini ortadan kaldırmıştır. Bu hükme göre, kiracı satın alma hakkının doğumundan itibaren 30 gün içinde malı devralmazsa ve sözleşme sona erdiği halde malı kiralayana devretmezse, kiralayan tek başına malın mülkiyetini kiracıya devredebilecektir. Eski FKK zamanında, sözleşmenin sona emiş olmasına rağmen, kiracı finansal kiralama konusu malı devralmaktan imtina etmekte, sözleşme sona ermesine rağmen mala ilişkin vergi, sigorta v.b. yükümlülükler finansal kiralama şirketi tarafından ödenmek zorunda kalınmaktaydı. Değişiklik ile kiralayan resen malın mülkiyetini kiracıya devredebilecek, dolayısıyla kiralayanın malın maliki olarak sorumlu olduğu mala ilişkin vergiler ve diğer yükümlülükler kiracıya geçecektir.
- Sözleşme, tadil ve devirlerin vergiden muaf olduğu açıkça belirtilmiştir. Kanununun 37. maddesinde, finansal kiralama sözleşmelerinin devir ve tadili ile ilgili kağıtlar ile bu kağıtlara teminat olarak hazırlanan kağıtlar damga vergisi ve harçlardan müstesna olduğu belirtilmiştir. Böylece uygulamadaki büyük sorunlardan biri ortadan kalkmıştır.
- Sat geriye kirala yöntemiyle finansal kiralama sözleşmesine konu gayrimenkul işlemlerinde, tüm finansal kiralama sözleşmelerinde olan sözleşmenin damga vergisi ve harç muafiyeti dışında da vergi ve harç avantajları bulunmaktadır:
 - 6361 sayılı Kanun'un 37. maddesindeki hükme göre, sat ve geri kirala yöntemiyle düzenlenen sözleşmeyle kiralanan taşınmazların, sözleşme süresinin bitiminde tekrar kiracıya tapu tescili sırasında tapu harcı tahakkuk etmeyecektir. Ayrıca, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer alan hükümlere göre, gayrimenkulün finansal kiralama şirketine ilk

satışında tapu harcı devredenden (kiracıdan) binde 4.55 oranında alınacaktır.(Normal taşınmaz devirlerinde alıcı ve satıcıdan ayrı ayrı binde 20 alınır.)

- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5.maddesinin 1. fıkrası (e) bendine yapılan ekleme ile, taşınmazların geri kiralınması amacı ile ve sözleşme süresinin bitiminde geri alınma şartı ile finansal kiralama şirketine satışı yapılan taşınmazların satışında sağlanan kazancın %100'ü Kurumlar Vergisi'nden muaf olup ayrıca bu istisnadan yararlanmak için taşınmazın 2 yıl satıcının aktifinde yer alması şartı aranmaz.
 - 3065 sayılı KDV Kanunu'nun 17.madde 4.fikrasına yapılan ekleme ile, geri kiralamak amacıyla finansal kiralama şirketine taşınmaz satışı işlemi; taşınmazın finansal kiralama şirketi adına satışı, satıcının geri kiralınması ve sözleşme süresinin bitiminde tekrar satıcı adına devredilmesi işlemlerinin tümü KDV'den muaf tutulmuştur. (Muafiyetten yararlanmak için, sözleşme süresinin bitiminde taşınmazın mülkiyetinin kiracı adına devredileceği şartı bulunmaktadır.)
- Eski FFK'ya göre, sözleşme ancak kiracının kiralama bedelini ödeme temerrüde düşmesi ve ödenmeyen tutarın kiracı tarafından yapılan ihtara rağmen 30/60 gün içerisinde ödenmemesi halinde sözleşme feshedilebiliyordu. Bu nedenle kiracının kira ödemelerini geciktirmeyi alışkanlık haline getirmesine rağmen, kanunda belirtilen 30 veya 60 günlük süre içinde ödeme yapması halinde sözleşmenin feshi mümkün olmuyordu. Yeni düzenleme aynı hükmü muhafaza etmekle birlikte, kiracının bir sene içerisinde sözleşme gereğince ödemesi gereken kira bedellerinin üç tanesini veya ard arda iki tanesini gününde ödememesi durumunda kiralayana ihtar çekmesi sonucunda da sözleşme feshedilebilecektir. Bu düzenleme ile sözleşmenin feshi sebepleri genişletilerek kiracıların, kira ödemelerini geciktirmeyi alışkanlık haline getirmeleri önlenmiştir.

- Kanuni takip ve tahsilatı hızlandırmaya yönelik hükümler getirilmiştir. Yeni kanunun 31/3. fıkrası ile finansal kiralama şirketi, kiracı ile arasındaki ihtilaflarda ihtiyati tedbir kararı yoluyla malın zilyetliğinin kiralama şirketine veya üçüncü bir kişiye bırakılması halinde, malın rayiç bedeli tutarında teminatı yatırması durumunda malın üzerindeki tasarruf imkanını elde edebilecektir. Buna göre, sözleşmeye ilişkin dava devam ederken, malın rayiç değerinde teminat yatırmak suretiyle, finansal kiralama şirketi malı satabileceği gibi bir başkasına da kiralayabilecektir. Bu durum finansal kiralamalarda tahsilât sürecini hızlandıracaktır. Keza, yeni kanunun 33/3 ve 4. fıkralarında, finansal kiralama sözleşmesinin teminatı olarak alınan ipoteklere ilişkin olarak İcra İflas Kanununun 150/1 maddesinin ve fesih ihtarnamelerine aynı kanunun 68/b maddesinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme kanuni takip sürecini hızlandıracaktır.
- Sözleşmenin ihlal nedeniyle feshinde finansal kiralama şirketlerinin alacak hakları eskiye göre kısıtlanmıştır. Sözleşmenin ihlal nedeniyle feshinde, eski FFK' ya göre finansal kiralama şirketi, (i) malı geri alma, (ii) vadesi geçmiş kira alacaklarını tahsil etme ve (iii) vadesi gelmemiş kira bedellerini tahsil etme haklarına sahipti. Fesih sonucunda iade alınan mal üzerinde, finansal kiralama şirketi serbestçe tasarruf edebilmekte ve satarak satış bedelinin tamamını kendisine almaktaydı. Bir başka deyişle, malın satış bedeli kiracının borcundan mahsup edilmemekteydi. Yeni düzenlemede, sözleşmenin ihlali halinde, finansal kiralama şirketi aynı haklara sahip olmakla birlikte, geri alınan malın satılması veya başkasına kiralanması halinde, malın satış bedeli vadesi gelmemiş kira alacaklarına mahsup edilmek zorundadır. Malın satış bedelinin vadesi gelmemiş kira bedellerinden ve kiralayanın diğer zararlarının toplamından yüksek olması halinde, fark kiracıya ödenecektir.
- Bu kanun yürürlüğe girmeden önce düzenlenmiş olan finansal kiralama sözleşmeleri hakkında, eski FKK'nın süreye ilişkin hükümleri uygulanmaya devam edecektir. ”

2.4. Finansal Kiralamanın Avantajları

2.4.1. Vergi Avantajı

Finansal kiralamanın KDV avantajına olanak sağlaması yatırımcı şirketin maliyetlerini azaltır. Ancak son dönemdeki uygulamalar ile bu imkândan faydalanılabilecek makine ve ekipmanların kapsamı daraltılmıştır. Ayrıca sat-geri kirala işleminde sözleşmeye konu mal gayrimenkul ise kar KDV'si ve Kurumlar vergisi istisnası da bulunmaktadır.

2.4.2. Uzun Vadeli Bir Finansman Aracı Olması

Finansal kiralama sözleşmeleri diğer finansman yöntemlerine göre daha uzun vadeli olmakta ve yatırımcıların nakit yönetimine olumlu katkıda bulunmaktadır. Ayrıca finansal kiralama sözleşmeleri eski FKK gereğince, ülkemiz açısından ekonomik ömrü 4 yıldan kısa olan mallar dışındaki yatırım mallarında 4 yıldan daha kısa süre için düzenlenemiyordu. Ancak yine de kira ödemeleri daha kısa sürede bitirilebiliyordu. Bu durumda, sözleşme süresi sonuna kadar sembolik taksitler bırakılarak kanuni yaptırımla karşılaşmaktan kaçınılmaktaydı.

2.4.3. Kiralama Maliyetinin Düşüklüğü

Finansal kiralamaya konu olan malın mülkiyeti, sözleşme süresinin sonuna kadar kalmaktadır. Mülkiyetin kendilerinde olmasını teminat yönünden avantaj olarak gören finansal kiralama şirketleri, bu avantaj nedeniyle fiyatlamada daha esnek davranmaktadırlar. Bu sayede kiracı açısından maliyet avantajı sağlanmış olmaktadır.⁷⁹

2.4.4. Esneklik Sağlaması

Kira ödemeleri kiracının ödeme gücüne göre düzenlendiği için, firmaya bir nakit akışı avantajı sağlamaktadır.⁸⁰ Finansal kiralama şirketi ile yatırımcı firma arasında karşılıklı

⁷⁹ Mehmet Koç, a.g.e., s. 15

⁸⁰ İlker Parasız, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitapevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa, 1997, s. 593

verilecek karara bağlı olarak ödeme süresi, dönemleri ve kira miktarı uygun bir şekilde mali yapıya ve nakit akışına göre tespit edilir. Bu nedenle finansal kiralama sözleşmelerinde ödeme planı, banka kredilerine oranla daha esnektir.

2.4.5. Yatırım Tutarının Tümünün Finansmanına İmkan Sağlaması

Yatırım projesinde ihtiyaç duyulan yatırım mallarının tümü oranında finansman sağlanır. Finansal kiralama yoluyla yatırımcı genellikle hiçbir depozit ve ön ödeme yapmaz. Çünkü malın satıcısına yapılacak olan ödeme finansal kiralama şirketince gerçekleştirileceğinden yatırımcı açısından bir ödeme söz konusu değildir. Bu nedenle de yatırım yapmak için önceden bir sermaye varlığı gerekmebilmektedir.

2.4.6. Riskin Daha Sınırlı Olması

Günümüzde teknolojik gelişimin hızla değişmesinden dolayı, malın demode olma olasılığının yüksek olduğu sektörlerde malın kiralanması satın alma işlemine göre daha az risklidir. Kiralanan makine veya donatının teknik açıdan ömrünü doldurmadan demode olmasındaki risk bu makine veya donatımın sahibine ait olmaktadır. Böylece bir firma satın alma yerine kiralama seçeneğini seçerek ortaya çıkabilecek riski kiralayan üzerinde bırakabilir. Finansal kiralamanın bir çeşidi olan faaliyet kiralamaları veya finansal kiralamalarda şartlı anlaşma ile bu imkân elde edilebilir.

2.4.7. Ülke Ekonomisine Fayda Sağlaması

Yatırım yapmak isteyen ancak yeterli kaynağı bulunmayan işletmelerin finansal kiralama yoluyla yatırım mallarını kiralaması, talep artışına yol açmaktadır. Bu nedenle finansal kiralamanın ülke ekonomisini genişletici bir etkisi vardır.⁸¹ Ayrıca yatırımların artması ile işsizliğin azalmasına neden olur.

⁸¹ Zeynel Dinler, İktisada Giriş, 5. Basım, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa 2000, s. 522

2.5. Finansal Kiralamanın Dezavantajları

Bir işletmenin, mülkiyeti kendisine ait olan malda sınırsız olarak tasarruf yetkisi bulunmakta iken, kiraladığı mallarda hakları sınırlandırılmıştır. ne satın aldığı malı istediği gibi kullanma imkânını sahip iken, finansal kiralama yoluyla sahip olduğu mallar üzerinde böyle bir serbestiye sahip değildir. Finansal kiralamada, kiracının mal üzerindeki tasarruf yetkisi kanun ve sözleşme hükümleri ile sınırlandırılır. Kiracının bu hareket serbestisini sınırlayan hususlara örnek olarak, kiralanan makine ve teçhizatın, tamir, bakım ve yer değiştirme işlemleri söz konusu olduğunda kiralama şirketinin onayının alınmasının zorunlu olması gösterilebilir. Böylece, kullanımdaki sınırlamalar, işletmenin rahat çalışmasını engellemektedir. Öte yandan, kira konusu mala kiracı tarafından yapılacak her türlü ilave ve değişiklik, kiralama şirketinin iznine bağlanmaktadır.

3. TÜRKİYE’DE FİNANSAL KİRALAMA VE KATILIM BANKALARI İLİŞKİSİ

Finansal kiralama işletmeler açısından uzun vadeli olması, daha düşük maliyetli olması, vergi avantajı vb. avantajları bulunduğu halde, ancak 1980’li yıllarda yasal düzenlemelere konu olmuş ve uygulanmıştır. 1980’den önce yalnızca devlet ile Merkez Bankası kaynakları ile sübvansе yoluyla finanse edilebilen sanayi yatırımları, 1980 sonrası liberal ve serbest piyasa uygulamaları sonucu sübvansе imkanının ortadan kalkması ile birlikte alternatif bir finansman modeli olarak finansal kiralama düşünülmüştür. Finansal kiralama ülkemizde ilk defa, 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve ardından 19.12.1983 tarih ve 18256 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkındaki Kararname” ile gündeme gelmiş, daha sonra yayımlanan 10.06.1985 tarih ve 3226 sayılı FKK ile, finansal kiralamanın hukuki yapısı oluşturulmuştur. 3226 sayılı FKK’dan sonra, finansal kiralama faaliyetlerini belirtmek amacıyla bir çok yönetmelik, tebliğ ve karar çıkarılmıştır. Bunlar sırasıyla aşağıdaki gibidir⁸²;

⁸² Kıvanç Egemen, “Türkiye’de Finansal Kiralama(Leasing) İşlemleri ve Vergilendirilmesi”, (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kırıkkale, 2007 s-s.34-35-36.

- Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik (R.G.28.04.1992, S.21212)⁸³
- Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik (R.G.08.07.1992, S.21278)⁸⁴
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik (R.G.10.10.2006, S.26315)⁸⁵
- 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu Hükümlerine Göre Kiralama Konusu Edilen Malların Gümrük Vergi ve Resimlerinin Teminata Bağlama Usul ve Esaslarını Gösterir Yönetmelik (R.G.28.09.1985, S.18882).
- İthalat Yönetmeliği (R.G.31.12.1988, S.20036).
- Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:146, R.G. 28.09.1985, S.1882 – Seri No:150, R.G.07.06.1986, S.19130).
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Seri No:319, R.G. 01.07.2003, S.25155)
- Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No:13, R.G.07.06.1986, S.19130).
- Yurtdışına Yapılacak Kira Ödemelerinden Yapılacak Tevkifat Oranını Belirleyen Bakanlar Kurulu Kararı (R.G.19.06.1985, S.19139).
- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca mal teslimleri ve hizmet ifalarına uygulanacak KDV oranlarını belirleyen Bakanlar Kurulu Kararları.
- Vergi Usul Kanunu Mükerrer 290. Madde (Kanun No: 4842, R.G. 24.04.2003, S.25088)
- Bankacılık Kanunu (Kanun No: 5411, R.G. 01.11.2005, S.25983 Mükerrer)

Özellikle KOBİ'ler açısından oldukça avantajlı bir finansman kaynağı olan finansal kiralama ülkemizde 30 yıllık bir geçmişe sahiptir. Makine teçhizat yatırımları ve diğer yatırımlarında KOBİ'ler bu yatırımlara kaynak sağlamak amacıyla katılım bankalarına ve

⁸³ 28.09.1985 tarihli "Finansal Kiralama İşlemlerinde Bulunacak Şirketlerin Kuruluş ve Şube Açmaları İle Denetlenmelerine Dair Yönetmelik" ile Ek ve Değişiklikleri Yürürlükten Kaldıran Yönetmelik.

⁸⁴ 28.09.1985 tarihli "Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik" ile Ek ve Yürürlükleri Kaldıran Yönetmelik.

⁸⁵ 28/4/1992 tarihli ve 21212 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik", ile 8/7/1992 tarihli ve 21278 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik", bu yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır.

finansal kiralama şirketlerine başvurmaktadır. Sektörde, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na 2009'da sevk edilmiş olan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı'nın 2012 yılı Aralık ayında yürürlüğe girmesiyle, mevcut kanun kapsamında yapılamayan birçok işlem leasing yoluyla yapılabilir hale gelmiştir.

3.1. Yıllar İtibariyle Karşılaştırmalı Finansal Kiralama Rakamları

Ülkemizde finansal kiralama şirketlerinin son 5 yıldaki toplam alacakları incelendiğinde, finansal kiralama yatırımlarında sağlanan KDV avantajının doğrudan ve çok bariz olarak rakamlara yansıdığını görmekteyiz. Gerek katılım bankalarının, gerekse tüm finansal kiralama sektörünün toplam finansal kiralama alacakları KDV avantajının kaldırıldığı 2008 yılından itibaren düşme eğilimine girmiş, KDV avantajının tekrar getirildiği 2011 yılı başından itibaren ise artış eğilimi başlamıştır. Ayrıca KDV avantajının olduğu dönemlerde katılım bankalarının sektör payı da artmaktadır. Katılım bankalarının finansal kiralama alacaklarının toplam sektör alacakları içerisindeki payının artmasının ana nedeni, son dönemde ülkemizde kira sertifikalarının(sukuk) gündeme gelmesi, konu hakkında yönetmelik çıkarılması ve gerek hazine tarafından, gerekse katılım bankaları tarafından sukuk ihraç edilmeye başlanmasıdır.

2009-2013 arası 5 yıllık finansal kiralama alacakları

Yıl	Sektör Toplamı (MİO TL)	Katılım Bankaları Toplamı(MİO TL)	Katılım Bankaları Payı(%)
2013	16.437	1.875	11,41%
2012	19.049	1.010	5,30%
2011	16.693	658	3,94%
2010	11.932	276	2,31%
2009	12.878	365	2,83%

Kaynak: Bilgiler BDDK ve 4 katılım bankasının şu sayfalarından derlenmiştir:

<http://ebulten.bddk.org.tr/BDMKBulten/Basit.aspx> (21.11.2014)

http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/finansal_raporlar.aspx (21.11.2014)

http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx (21.11.2014)

http://www.kuveytturk.com.tr/pages/finansal_bilgiler_hakkimizda.aspx (21.11.2014)

http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/denetim_raporlari.jsp (21.11.2014)

3.2. Yıllara Göre Finansal Kiralamanın Sektörel Dağılımı

Ülkemizde son 5 yıllık süreçte imzalanmış olan finansal kiralama sözleşmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, 2012 yılına kadar imalat sanayi sektörü payının sürekli arttığı, hizmet sektörünün ise azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2012 yılında ise imalat sanayi payı düşmüş, hizmet sektörü payı artmıştır.⁸⁶

Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım

Yıl	İmalat Sanayi	Hizmet	Tarım
2009	46,5621	50,6234	2,1014
2010	50,1521	46,1655	2,6832
2011	51,2425	45,1483	3,0200
2012	48,9869	46,8133	2,8995
2013	44,3884	50,0426	4,5798

Kaynak: <http://ebulten.bddk.org.tr/BDMKBulten/Basit.aspx> (21.11.2014)

⁸⁶ <http://ebulten.bddk.org.tr/BDMKBulten/Basit.aspx> (21.11.2014)

Tablo: 1. Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım(2009)

Sektörel Dağılım-Finansal Kiralama (bin TL), Dönem:2009/12		Finansal Kiralama	
		Sözleşme Maliyet Değeri	Yüzde Pay
1	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	19.708	2,0760
2	Balıkçılık	241	0,0254
3	Tarım Toplamı (1+2)	19.949	2,1014
4	Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	13.230	1,3936
5	Enerji Üretmeyen Madenlerin Çıkarılması	27.879	2,9368
6	Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	27.537	2,9007
7	Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi	60.931	6,4184
8	Deri ve Deri Ürünleri Sanayi	762	0,0803
9	Ağaç ve Ağaç Ürünleri Sanayi	15.337	1,6156
10	Kağıt Ham. ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	22.350	2,3543
11	Nükleer Yakıt, Petrol Ür., Kömür Ürünleri Sanayi	7.682	0,8092
12	Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sentetik Lif. Sanayi	7.279	0,7668
13	Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	25.476	2,6836
14	Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	15.290	1,6106
15	Metal Ana Sanayii ve İşlenmiş Madde Üretimi	106.806	11,2509
16	Makine ve Techizat Sanayi	36.107	3,8035
17	Elektrikli ve Optik Aletler Sanayi	17.495	1,8429
18	Ulaşım Araçları Sanayi	13.812	1,4549
19	Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayi	32.152	3,3869
20	Elektrikli Gaz ve Su Kaynakları	11.895	1,2530
21	İmalat Sanayi Toplamı (4+...+20)	442.020	46,5621
22	İnşaat	115.129	12,1276
23	Toptan ve Perakende Ticaret Mot. Ar. Servis Hizmetleri	52.086	5,4867
24	Otel ve Restoranlar (Turizm)	24.693	2,6011
25	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	159.264	16,7768
26	Finansal Aracılık	21.173	2,2304
27	a) Parasal Kurumlar	20.865	2,1979
28	b) Diğer Finansal Aracılar	308	0,0324
29	Emlak Komisyon, Kiralama ve İşletmecilik Faaliyetleri	12.944	1,3635
30	Savunma ve Kamu Yönetimi Zorunlu Sosyal Güvenlik Kurumları	169	0,0178
31	Eğitim	6.490	0,6837
32	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	65.126	6,8603
33	Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmetler	23.065	2,4297
34	İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	433	0,0456
35	Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	2	0,0002
36	Hizmet Toplamı (22+...+35) - (27+28)	480.574	50,6234
37	Tüketici Konut Finansmanı	0	-
38	DİĞER	6.769	0,7130
39	GENEL TOPLAM (3+21+36+37+38)	949.312	100,00

Kaynak: [http://ebulten.bddk.org.tr/ AbBdmk#](http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#) (01.12.2014)

Tablo: 2. Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım(2010)

Sektörel Dağılım-Finansal Kiralama (bin TL), Dönem:2010/12		Finansal Kiralama	
		Sözleşme Maliyet Değeri	Yüzde Pay
1	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	39.517	2,6027
2	Balıkçılık	1.223	0,0805
3	Tarım Toplamı (1+2)	40.740	2,6832
4	Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	31.422	2,0695
5	Enerji Üretmeyen Madenlerin Çıkarılması	19.234	1,2668
6	Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	54.058	3,5604
7	Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi	107.223	7,0619
8	Deri ve Deri Ürünleri Sanayi	1.716	0,1130
9	Ağaç ve Ağaç Ürünleri Sanayi	11.982	0,7892
10	Kağıt Ham. ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	84.627	5,5737
11	Nükleer Yakıt, Petrol Ür., Kömür Ürünleri Sanayi	47.914	3,1557
12	Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sentetik Lif. Sanayi	6.574	0,4330
13	Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	36.817	2,4248
14	Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	9.255	0,6096
15	Metal Ana Sanayii ve İşlenmiş Madde Üretimi	110.382	7,2700
16	Makine ve Techizat Sanayi	68.544	4,5144
17	Elektrikli ve Optik Aletler Sanayi	16.334	1,0758
18	Ulaşım Araçları Sanayi	50.357	3,3166
19	Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayi	41.543	2,7361
20	Elektrikli Gaz ve Su Kaynakları	63.492	4,1817
21	İmalat Sanayi Toplamı (4+...+20)	761.474	50,1521
22	İnşaat	263.967	17,3854
23	Toptan ve Perakende Ticaret Mot. Ar. Servis Hizmetleri	81.312	5,3554
24	Otel ve Restoranlar (Turizm)	32.997	2,1732
25	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	102.285	6,7367
26	Finansal Aracılık	56.113	3,6957
27	a) Parasal Kurumlar	56.080	3,6935
28	b) Diğer Finansal Aracılar	33	0,0022
29	Emlak Komisyon, Kiralama ve İşletmecilik Faaliyetleri	22.474	1,4802
30	Savunma ve Kamu Yönetimi Zorunlu Sosyal Güvenlik Kurumları	2.744	0,1807
31	Eğitim	9.495	0,6254
32	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	91.504	6,0266
33	Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmetler	24.184	1,5928
34	İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	490	0,0323
35	Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	13.379	0,8812
36	Hizmet Toplamı (22+...+35) - (27+28)	700.944	46,1655
37	Tüketici Konut Finansmanı	0	-
38	DIĞER	15.172	0,9993
39	GENEL TOPLAM (3+21+36+37+38)	1.518.330	100,00

Kaynak: <http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#> (01.12.2014)

Tablo: 3. Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım(2011)

Sektörel Dağılım-Finansal Kiralama (bin TL), Dönem:2011/12		Finansal Kiralama	
		Sözleşme Maliyet Değeri	Yüzde Pay
1	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	65.726	2,9227
2	Balıkçılık	2.188	0,0973
3	Tarım Toplamı (1+2)	67.914	3,0200
4	Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	40.247	1,7897
5	Enerji Üretmeyen Madenlerin Çıkarılması	51.336	2,2828
6	Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	69.369	3,0847
7	Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi	202.836	9,0197
8	Deri ve Deri Ürünleri Sanayi	4.205	0,1870
9	Ağaç ve Ağaç Ürünleri Sanayi	57.162	2,5419
10	Kağıt Ham. ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	114.165	5,0767
11	Nükleer Yakıt, Petrol Ür., Kömür Ürünleri Sanayi	19.927	0,8861
12	Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sentetik Lif. Sanayi	26.676	1,1862
13	Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	52.091	2,3164
14	Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	41.416	1,8417
15	Metal Ana Sanayii ve İşlenmiş Madde Üretimi	181.333	8,0635
16	Makine ve Techizat Sanayi	81.114	3,6070
17	Elektrikli ve Optik Aletler Sanayi	31.357	1,3944
18	Ulaşım Araçları Sanayi	19.593	0,8713
19	Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayi	72.215	3,2113
20	Elektrikli Gaz ve Su Kaynakları	87.299	3,8820
21	İmalat Sanayi Toplamı (4+...+20)	1.152.341	51,2425
22	İnşaat	423.120	18,8154
23	Toptan ve Perakende Ticaret Mot. Ar. Servis Hizmetleri	128.987	5,7358
24	Otel ve Restorantlar (Turizm)	44.992	2,0007
25	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	121.276	5,3929
26	Finansal Aracılık	68.353	3,0395
27	a) Parasal Kurumlar	63.530	2,8251
28	b) Diğer Finansal Aracılar	4.823	0,2145
29	Emlak Komisyon, Kiralama ve İşletmecilik Faaliyetleri	49.695	2,2098
30	Savunma ve Kamu Yönetimi Zorunlu Sosyal Güvenlik Kurumları	2.393	0,1064
31	Eğitim	5.803	0,2580
32	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	89.474	3,9787
33	Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmetler	31.581	1,4043
34	İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	2.267	0,1008
35	Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	47.353	2,1057
36	Hizmet Toplamı (22+...+35) - (27+28)	1.015.294	45,1483
37	Tüketici Konut Finansmanı	0	-
38	DIĞER	13.250	0,5892
39	GENEL TOPLAM (3+21+36+37+38)	2.248.799	100,00

Kaynak: <http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#> (01.12.2014)

Tablo: 4. Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım(2012)

Sektörel Dağılım-Finansal Kiralama (bin TL), Dönem:2012/12		Finansal Kiralama	
		Sözleşme Maliyet Değeri	Yüzde Pay
1	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	79.742	2,8192
2	Balıkçılık	2.271	0,0803
3	Tarım Toplamı (1+2)	82.013	2,8995
4	Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	40.670	1,4378
5	Enerji Üretmeyen Madenlerin Çıkarılması	54.467	1,9256
6	Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	90.504	3,1997
7	Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi	279.572	9,8840
8	Deri ve Deri Ürünleri Sanayi	3.401	0,1202
9	Ağaç ve Ağaç Ürünleri Sanayi	22.298	0,7883
10	Kağıt Ham. ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	55.026	1,9454
11	Nükleer Yakıt, Petrol Ür., Kömür Ürünleri Sanayi	9.289	0,3284
12	Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sentetik Lif. Sanayi	9.124	0,3226
13	Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	82.756	2,9258
14	Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	62.377	2,2053
15	Metal Ana Sanayii ve İşlenmiş Madde Üretimi	450.756	15,9360
16	Makine ve Techizat Sanayi	90.599	3,2030
17	Elektrikli ve Optik Aletler Sanayi	39.708	1,4038
18	Ulaşım Araçları Sanayi	18.374	0,6496
19	Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayi	48.814	1,7258
20	Elektrikli Gaz ve Su Kaynakları	27.877	0,9856
21	İmalat Sanayi Toplamı (4+...+20)	1.385.612	48,9869
22	İnşaat	571.023	20,1879
23	Toptan ve Perakende Ticaret Mot. Ar. Servis Hizmetleri	127.701	4,5147
24	Otel ve Restoranlar (Turizm)	24.665	0,8720
25	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	175.579	6,2074
26	Finansal Aracılık	140.222	4,9574
27	a) Parasal Kurumlar	139.445	4,9299
28	b) Diğer Finansal Aracılar	777	0,0275
29	Emlak Komisyon, Kiralama ve İşletmecilik Faaliyetleri	75.990	2,6865
30	Savunma ve Kamu Yönetimi Zorunlu Sosyal Güvenlik Kurumları	1.114	0,0394
31	Eğitim	9.472	0,3349
32	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	135.117	4,7769
33	Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmetler	44.791	1,5835
34	İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	1.765	0,0624
35	Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	16.691	0,5901
36	Hizmet Toplamı (22+...+35) - (27+28)	1.324.130	46,8133
37	Tüketici Konut Finansmanı	0	-
38	DİĞER	36.781	1,3004
39	GENEL TOPLAM (3+21+36+37+38)	2.828.536	100,00

Kaynak: <http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#> (01.12.2014)

Tablo: 6. Finansal Kiralamada Sektörel Dağılım(2013)

Sektörel Dağılım-Finansal Kiralama (bin TL), Dönem:2013/12		Finansal Kiralama	
		Sözleşme Maliyet Değeri	Yüzde Pay
1	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık	82.589	2,17
2	Balıkçılık	1.121	0,03
3	Tarım Toplamı (1+2)	83.710	2,20
4	Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	115.474	2,99
5	Enerji Üretmeyen Madenlerin Çıkarılması	51.649	1,32
6	Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	188.620	4,76
7	Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi	509.968	12,73
8	Deri ve Deri Ürünleri Sanayi	1.941	0,05
9	Ağaç ve Ağaç Ürünleri Sanayi	25.526	0,62
10	Kağıt Ham. ve Kağıt Ürünleri Basım Sanayi	83.203	2,01
11	Nükleer Yakıt, Petrol Ür., Kömür Ürünleri Sanayi	19.294	0,53
12	Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sentetik Lif. Sanayi	24.815	0,60
13	Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	81.142	2,06
14	Diğer Metal Dışı Madenler Sanayi	39.020	1,02
15	Metal Ana Sanayii ve İşlenmiş Madde Üretimi	375.412	9,59
16	Makine ve Techizat Sanayi	90.180	2,26
17	Elektrikli ve Optik Aletler Sanayi	52.574	1,38
18	Ulaşım Araçları Sanayi	100.530	2,42
19	Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayi	109.412	2,88
20	Elektrikli Gaz ve Su Kaynakları	38.833	1,09
21	İmalat Sanayi Toplamı (4+...+20)	1.907.593	48,30
22	İnşaat	777.903	19,73
23	Toptan ve Perakende Ticaret Mot. Ar. Servis Hizmetleri	194.723	4,98
24	Otel ve Restoranlar (Turizm)	161.739	4,60
25	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	223.861	5,57
26	Finansal Aracılık	80.891	1,96
27	a) Parasal Kurumlar	80.815	1,96
28	b) Diğer Finansal Aracılar	76	0,00
29	Emlak Komisyon, Kiralama ve İşletmecilik Faaliyetleri	84.832	2,24
30	Savunma ve Kamu Yönetimi Zorunlu Sosyal Güvenlik Kurumları	1.060	0,02
31	Eğitim	45.003	1,26
32	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	180.962	4,91
33	Diğer Toplumsal Sosyal ve Kişisel Hizmetler	37.359	0,93
34	İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	605	0,02
35	Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	93.840	2,37
36	Hizmet Toplamı (22+...+35) - (27+28)	1.882.778	48,58
37	Tüketici Konut Finansmanı	0	0,00
38	DIĞER	37.349	0,92
39	GENEL TOPLAM (3+21+36+37+38)	3.911.430	100,00

Kaynak: <http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#> (01.12.2014)

3.3. Türkiye’de Yatırımların Finansal Kiralama Yoluyla Finanse Edilme Oranları

Türkiye’de yapılan yatırımların finansal kiralama yoluyla finanse edilme (penetrasyon) oranları aşağıdaki Tablo: 6’da gösterilmiştir.

Tablo: 6. Türkiye’de Finansal Kiralama Penetrasyon Oranları

PENETRASYON ORANLARI	2013/2 Çeyrek	2012	2011	2010	2009	2008
Leasing İşlem Hacmi(Bina Hariç)/Özel Kesim Sabit Yatırım(Bina Hariç)	6,17%	5,86%	4,71%	3,95%	3,71%	6,60%
Leasing İşlem Hacmi(Bina Yatırımları)/Özel Kesim Sabit Yatırım(Bina Yatırımları)	2,52%	0,93%	1,33%	1,00%	0,90%	1,22%
Leasing İşlem Hacmi/Özel Kesim Sabit Yatırım Harcamaları	5,01%	4,11%	3,61%	2,95%	2,70%	4,47%
Leasing İşlem Hacmi/GYİH	0,83%	0,68%	0,65%	0,44%	0,36%	0,72%
Fider Aktif Toplamı/GSYİH	3,19%	1,42%	1,42%	1,43%	1,52%	1,79%
Özel Kesim Makine Yatırımları/GSYİH	11,35%	10,62%	12,16%	9,89%	8,44%	9,69%

Kaynak: www.fider.org.tr (01.12.2014)

Son düzenlemeler ile birlikte, ülkemizde yapılan yatırımların finansal kiralama yoluyla finanse edilme oranının artması beklenmektedir.

3.4. Alternatif Bir Finansman Yöntemi Olarak Finansal Kiralama

Finansal kiralama, orta ve uzun vadeli bir finansman metodu olarak, kaynak temin etmekte sıkıntı çeken ve sabit sermaye yatırımlarını gerçekleştirmekte zorlanan işletmelere finansman sağlamayı amaçlayan bir yöntemdir.⁸⁷ Diğer bir deyişle finansal kiralama; risk ölçümü zor olan yeni kurulan şirketlere ve KOBİ’lere kaynak aktarmak için, yatırım mallarının teminat olma işlevi göz önünde bulundurularak geliştirilmiş alternatif bir finansman yöntemidir.

⁸⁷ Arzu Doğan, “Türkiye’de Finansal Kiralama Uygulamaları ve Finansal Kiralamanın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümündeki Rolü”(İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s-s. 132-140.

Son yıllarda özellikle iç tasarrufların yatırımları karşılamada yetersiz kalması, bunun sonucunda yatırımcıların kaynak ihtiyaçlarını klasik finansman yöntemleriyle yeterli seviyede karşılayamaması nedeniyle finansal kiralamanın Türkiye açısından önemi artmış bulunmaktadır. 1985 yılından beri Türkiye’de uygulanmakta olan finansal kiralama, bankalardan istediği krediyi bulamayan küçük ve orta ölçekli işletmeler için önemli bir finansman kaynağı olmuştur. Finansal kiralama tekniği kullanılarak yatırımların finansmanı, özellikle gelişmiş ülkelerde doğrudan finansmana alternatif olarak, sık sık başvurulan bir yoldur. İşletmelerin aktif yapısına esneklik kazandırması, teknolojik gelişmelere uyum sağlama imkânı vermesi ve sabit maliyetlerin değişken maliyetlere dönüştürülmesi gibi yararları sağlaması nedeni ile büyük ilgi gören yöntem gelişmekte olan ülkeler için de oldukça caziptir.

Ülkemizde KOBİ ölçeğinde yer alan firmalar, diğer ülkelerde de olduğu gibi finansman sıkıntısı çekmekte, sabit sermaye veya teknolojik amaçlı yenileme yatırımlarını gerçekleştirememektedir. Orta ve uzun vadeli bir tür kredi olarak da tanımlayabileceğimiz finansal kiralamanın, yatırımcı şirkete sağlayacağı pek çok avantaj bulunmaktadır. Banka kredilerinin pahalı olması ve gerekli teminatların sağlanmasındaki güçlükler teknoloji yenileme zorunluluğundaki işletmeler için finansal kiralama yöntemini cazip hale getirmektedir. Bilgisayar ve dev makineler gibi, işletmelerin finansal gücüne oranla satın almanın pahalıya geldiği ve tam kapasite ile kullanma imkânlarının olmadığı hallerde leasing ile işletmelerin finansal sıkıntılara katlanması önlenebildiği gibi; mevsimlik, geçici üretim yapan işletmelerde düşük maliyetle faaliyetlerini sürdürme imkânı sağlamaktadır. Ayrıca KOBİ’ler ithalat ve ihracat işlemlerini ve mevzuatı iyi bilmedikleri için, makine-ekipman yatırımlarını leasing yoluyla yaptıkları zaman, finansal kiralama firmaları da bu alanda tecrübeli olduklarından malın ithalatını tamamlayıp, yatırımcıya teslim etmektedirler. Finansal kiralamanın sağladığı avantajların başında KDV oranı gelmektedir. Bugün pek çok mal grubu için uygulanan KDV oranı %1 olduğundan, finansal kiralama sözleşme faizleri ile banka kredisi faizleri aynı olsa bile, finansal kiralama daha avantajlı olmaktadır.

Finansal kiralama işlemlerinde ödeme planı esnekliği söz konusudur. Şöyle ki; finansal kiralama sözleşmesi hazırlanırken taraflar karşılıklı olarak kira bedellerini ve dönemlerini karşılıklı olarak belirlemektedirler. Finansal kiralama sözleşmeleri genelde 2 ila

4 yıllık vadeler şeklinde düzenlendiğinden, diğer finansman yöntemlerine göre daha avantajlı olmaktadır. Finansal kiralama yöntemiyle gerek yatırım bedelinin hepsi, gerekse bu yatırıma konu malın vergisi, nakliyesi, montajı gibi giderlerin tümü finanse edilebilmektedir. Yatırımcı şirket eğer yatırım teşvik belgesine sahipse, finansal kiralama sözleşmesi hazırlanırken Hazine Müsteşarlığı'na başvurularak, bu belge finansal kiralama şirketine devredilir. Böylece finansal kiralama şirketi yatırım teşvikinden yararlanarak finansal kiralama işlemini gerçekleştirirken, bu belgeden sağlanan avantaj da, kiracıya ödeme planında daha düşük kira bedeli olarak yansıtılır. Finansal kiralama işlemini tercih eden bir yatırımcı, kiraladığı mal için belli dönemlerde ödeme yapacağından, sahip olduğu nakit değerlerin tamamını sabit kıymetlere yatırmamış olur. Bu nakit değerlerini üretim için gerekli maddeleri almakta veya yatırımlarını daha verim alabileceği alanlara kaydırmakta kullanabilir. Finansal kiralama işleminde malın kendisi teminat olmaktadır. Finansal kiralama işleminde mal, finansal kiralama şirketinin mülkiyetinde kalır. Finansal kiralama şirketi, ödeme yapılmadığı takdirde o malı alabildiği için genellikle başka teminat gerekli olmamaktadır.

Türkiye'de finansal kiralama sektörü bankalara göre daha iyi bir performans göstermektedir. Zira, sık yaşanan ekonomik krizler nedeniyle piyasalarda kur ve faizlerin belirsiz ve tahmin edilemez hale gelmesi, ticari risk düşük olsa bile sadece finansal riskten dolayı da para kaybedilmesine sebep olabildiğinden orta vadeli kredi vermek riskli bir hal almakta, böyle bir ortamda dahi finansal kiralama şirketleri ayakta kalarak yatırımlara finansman sağlayabilmektedir. Finansal kiralama işlemlerinin arttırılmasında ve KOBİ'lerin finansmanın sağlanmasında Uluslararası Finans Kurumu IFC'nin de bir takım hedefleri bulunmaktadır. IFC'nin KOBİ'lere direkt olarak ulaşması çok zor olduğundan, uzun dönemde KOBİ'lere dolaylı da olsa ulaşmak için pek çok danışmanlık ve finansman programı bulunmaktadır⁸⁸;

- Sponsor finansal kiralama şirketleri kurmak,
- Küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemesi amacıyla bankalara kredi vermek,

⁸⁸ Arzu Doğan, a.g.e., s. 136.

- Küçük ve orta ölçekli işletmelere finans ve yönetim danışmanlığı yapmak amacıyla sermaye şirketlerinin gelişmesini desteklemek,

gibi amaçları bulunmaktadır.

Yatırımcıların, yatırımlarını gerçekleştirirken finansman gereksinimlerini karşıladıkları ilk yöntem banka kredisidir. Pek çok kurum ilk alternatif olarak banka kredisini tercih etmekte, ancak hepsi kredi konusunda bankalardan olumlu cevap alamamaktadır. KOBİ'ler, finansman sağlama konusunda büyük şirketlere nazaran dezavantajlı konumdadırlar. KOBİ'lerin bir kısmı yüksek borçluluk düzeyleri ya da bilançolarının yeterince şeffaf olmaması nedeniyle bankalardan kredi sağlayamamaktadır. Bankaların kurumlardan istediği evrakların çokluğu ve kredi onay kararının çıkması zaman ve maliyet açısından firmaların yatırımlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kredi başvurusunda istenen teminatların çok olması ve bunların pek çok firma tarafından karşılanamaması daha başvuru aşamasında şirketlerin bankalardan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin bazıları bu teminatları karşılasa bile, riskli durumlarından dolayı kredi maliyetleri yükselmekte, kullandıkları kredinin maliyeti, yaptıkları yatırımların getirisini aşmaktadır. Bankalar da küçük ve riskli firmalarla çalışmak yerine, güvenilir ve büyük firmalara kredi kullandırmayı tercih etmektedirler. Yani bankalar riski olan, küçük tutarlı çok sayıda dosya ile uğraşmak yerine, sayıca az ancak büyük tutarlı işlem yapan büyük kuruluşlarla çalışmayı uygun bulmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, küçük ve orta ölçekli işletmeler banka kredisinden çok fazla yararlanamamaktadırlar. İşte bu noktada firmaların başvuracağı bir diğer yöntem de finansal kiralama. Bankaların kredilendirme politikaları finansal kiralama şirketlerine göre daha katıdır, bu bağlamda finansal kiralama şirketleri yeni kurulan firmalara ve bankaların riskli gördükleri müşterilere yönelmektedir. Finansal kiralama şirketleri varlık finansmanı yaptığı ve varlığı teminata aldığı için ticari riski aşağıya çekerek bankaların çalışmak istemediği müşteri grupları ile daha rahat çalışabilmektedir. Önceki bölümlerde de değinildiği gibi finansal kiralamanın KDV başta olmak üzere pek çok avantajı bulunmaktadır. Pek çok mal grubu için %1 olan KDV oranı, faizler aynı düzeyde olsa bile, leasingi banka

kredisinden daha avantajlı hale getirmektedir. Banka kredisi ile karşılaştırıldığında leasing en nihayetinde bir kira sözleşmesi olduğundan sözleşme süresince faiz oranları sabit kalmaktadır. Firmalar uzun dönemli borçlanma yapısını tercih ederse, faiz oranlarının sabit olması, kredinin geri çağırılmaması gibi faktörler yatırımcının risk yönetimi anlamında, leasingin banka kredisine karşı avantajlı olduğu noktalardır. Bir finansal kiralama işlemi baştan sona operasyonel bir işlem olup, kiralama sözleşmesinin imzalanmasından malın teslim edilmesine kadar geçen, hatta sigorta vs. gibi masrafları da kapsayan bir işlemdir. Yani finansal kiralama işlemi bir “anahtar teslim” işlemdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARI'NIN KİRA SERTİFİKASI(SUKUK) YÖNTEMİ VE GELECEK BEKLENTİLERİ

1. KİRA SERTİFİKALARI(SUKUK) YÖNTEMİ

1.1. Sukuk Tanımı

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından hazırlanmış olan "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"de kira sertifikası şu şekilde tanımlanmaktadır: Varlık kiralama şirketinin satın almak veya kiralamak suretiyle devraldığı varlıkların finansmanını sağlamak amacıyla düzenlediği ve sahiplerinin bu varlıklardan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymet, kira sukuku.⁸⁹ Sukuk terim olarak sertifika, vesika, belge ve enstrüman anlamlarındaki sakk kelimesinden türetilmiştir ve bu kelimenin çoğuludur. Para piyasaları bono ve tahvilleri senet kelimesiyle ifade ederken, faizsiz finans prensiplerine uygun bonolara sukuk denmektedir. Sukuk varlık senedi veya menkul kıymetleştirilmiş varlık olarak da adlandırılabilir. Bono ve tahvillerden en önemli farkı, dayandığı bir varlığın olmasıdır. Bu yüzden sukuk ihraç edecek borçlunun öncelikle bir varlık sahibi olması gerekir. Sukukun esas özelliği de diğer İslami finansman türleri gibi gerçek bir ticari veya yatırım ilişkisine dayandırılıyor olmasıdır.⁹⁰

1.2. Sukuk Gelişim Süreci

Sukuk ilk olarak Körfez ülkeleri tarafından çıkarılmıştır. Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Endonezya, Katar gibi İslam ülkelerince ihraç edilen sukuk yılda milyar dolarlara ulaşmaktadır. İslam ülkelerinde yoğun ilgi gören sukuk, son

⁸⁹ Resmi Gazete, Seri: III, No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ", Sayı: 27539, Tarih: 01/04/2010, <http://www.spk.gov.tr/apps/teblig/displayteblig.aspx?id=393&ct=f&action=displayfile&ext=.pdf&submenuheader=null> (11.03.2013)

⁹⁰ Hüseyin Tunç, a.g.e., s.152

dönemlerde Avrupa ülkelerinde de ihraç edilmekte ve sukuk ihraçları gittikçe artmaktadır. İngiltere, Fransa, Hindistan ve Rusya sukuk ihracı hususunda yasal düzenlemelere gitmektedir. İngiltere İslami kurallara uygun finansal enstrümanlar için yasal altyapıyı düzenlemiş olup, bu Avrupa ülkesinde 21 adet İslami kurallara uygun hizmet veren banka bulunmaktadır. Ayrıca ABD, Japonya, Çin, Almanya'nın Saxony-Anhalt Eyaleti, General Electric, HSBC Bank da bu pazarda yer alabilmek adına ve payını artırabilmek amacıyla sukuk ihracı gerçekleştirmektedir. Körfez ülkelerinin sıkça ihraç ettiği sukuku SPK "Kira Sertifikaları" adıyla 2010 yılında onaylamıştır. Buna göre yatırım, üretim, işletme, satış, hizmet, kira gelirin e sahip/sahip olacak arsa, tesis, fabrika, kuruluş, Avm, iş merkezi, mağaza, toplu konut, otel, hastane, tersane, maden yatakları vb. varlıklara karşılık çıkarılmaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda talep gören sukuk, çoğunlukla körfez ülkelerinde faaliyet gösteren finansal kuruluşların ve yatırımcıların ilgisiyle karşılaşmaktadır. Ülkemizde gündeme gelmesi 1980'e kadar dayanan ancak ihraç aşamasına ulaşamayan sukuk, 2012 yılının Eylül ayında ilk sukuk ihracını gerçekleştirmiştir. 17 Eylül 2012 tarihli ilk ihraca 1.5 MİA USD ile çıkılmış, 250 yatırımcı tarafından ihracın yaklaşık 5 katında 8 MİA USD talep gelmiştir.

1.3. Sukuk Ve Bono

Bonoyu ihraç eden, bono faizi ve anaparasını belirlenmiş tarihlerde bono alıcısına ödemeyi taahhüt etmekte ve sözleşme ile yükümlülük altına girmektedir. Sukukta ise, sukuk alıcısının sukuk konusu varlık üzerinde tam tasarrufa hakkı bulunmaktadır. Sukuk alıcısı hem sukuka kaynak olan varlıkların satışından elde edilen satış gelirinden, hem de sukuk varlıklarının diğer gelirlerinden pay almaktadır. Sukukun belli başlı özellikleri olarak faizsiz sisteme uygun sermaye piyasası ürünü olması, orta-uzun vadeli sabit veya değişken getiri sağlaması, yatırım süresi boyunca düzenli gelirin mümkün olması, her an nakde çevrilebilen likit bir ürün olması ve ikincil piyasada işlem görebilmesidir.

1.4. Sukuk'un Özellikleri

Sukuk'un başlıca özellikleri şunlardır⁹¹;

- Sukukta bir risk paylaşımı vardır. Geleneksel bankacılıkta bir faiz anlaşması ve sabit bir faiz getirisi vardır; faizsiz sistemde ise risk paylaşımı bulunmaktadır.
- Sadece para hareketi yoktur. Tüm para hareketlerinin arkasında mutlaka bir varlık, bir ticaret, reel bir işlem bulunmaktadır. Tüm parasal hareketlerin arkasında reel bir varlığın olması, kriz dönemlerinde denge işlevi görmektedir.
- Sukuk, orta ve uzun vadede sabit ya da değişken kazanç getiren faizsiz sermaye piyasası uygulamasıdır.
- Likit bir enstrüman olup ikincil piyasalarda alınıp satılabilmektedir.

1.5. Ülkemizde Kira Sertifikasına İlişkin Genel Esaslar

Türkiye'de kira sertifikalarına ilişkin genel esaslar⁹²;

- Uluslararası yatırım araçlarına dahil olan ve "faizsiz tahvil" diye de adlandırılan "Sukuk"a benzeyen bir ürün olan Kira Sertifikaları sermaye piyasamızın enstrümanları arasına girmiştir.
- Kira sertifikasında, kaynak kuruluş olarak özel sektör şirketlerinin, bir "Varlık Kiralama Şirketi" (VKŞ) aracılığıyla ve devret-kirala-devral yöntemiyle, mülkiyetlerindeki veya kiralamak yoluyla devralacakları varlıkları kullanarak finansman sağlamalarına imkân veren bir enstrümandır.

⁹¹ Tuncer Arslan, Sukuk Nedir, <http://bankader.org.tr/yazar/423-sukuk-nedir.html> (02.01.2013)

⁹² Seri: III, No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" açıklaması, <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=201041&subid=0&ct=c> (11.03.2013)

- VKŞ, yurt dışında özel amaçlı kuruluş (trust) olarak bilinen yapının, ülkemiz hukuk sisteminde bulunmaması sebebiyle asgari yükümlülüklerle kurulacak bir anonim şirket olarak düzenlenmiştir.
- Tebliğ ile yatırımcıların haklarının korunmasını ve VKŞ tarafından yatırımcılar hesabına devralınmış olan varlıkların veya bu varlıklardan elde edilen gelirlerin amacı dışında kullanılmasının önlenmesini teminen, VKŞ esas sözleşmesinin belirli şartları taşıması ve Kurulca onaylanmış olması zorunlu tutulmuştur.
- En temel borçlanma aracı olan tahvil ile aynı işleyiş yapısına sahip olan Kira Sertifikasının, satılıp kaynağa dönüştürülebilecek bir varlığa dayanak olarak ihraç edilmesi ve dolayısıyla daha korumalı bir yapı içermesi nedeniyle yatırımcılar açısından güvenli bir alternatif olarak ön plana çıkması beklenmektedir.
- Sistem temel olarak, kaynak kuruluşun VKŞ'ye devrettiği varlıkları daha sonra geri kiralaması suretiyle fon temin etmesi üzerine dayanmaktadır. VKŞ ilk etapta devraldığı bu varlıkların finansmanını ihraç edeceği kira sertifikası ile karşılamakta, söz konusu sertifikaların dönemsel ödemelerini ise kaynak kuruluştan gelen dönemsel kira gelirleri ile gerçekleştirmektedir. Vade sonunda ise kaynak kuruluşa geri devredilen söz konusu varlıklardan elde edilen gelir, kira sertifikası sahiplerine payları oranında dağıtılarak ihraç edilmiş olan kira sertifikası itfa edilmektedir.

2. SUKUK ÇEŞİTLERİ

Sukuk, ikincil piyasada alınıp satılarak işlem görüp görmemesine bağlı olarak a) Alım satıma konu olan yani ciro edilerek ikincil piyasada alınıp satılabilen ve varlık tabanlı olan

sukuk, b) Alım satıma konu olmayan ve kredi/borç tabanlı olan sukuk olarak ikiye ayrılmaktadır.⁹³

2.1. Alım Satıma Konu Olan Sukuk Çeşitleri

2.1.1. Kiralama Endeksli Sukuk(İcara Sukuk)

Genelde gayrimenkul olan bir varlığın, kendi sahibine kira kazancı ya da kullanma hakkı sağlar. Sukuk sertifikası ihracının konusu olan varlık reel ve tanımlı olmalıdır. Sertifikanın niteliğine göre kurum(katılım bankası) aktiflerindeki varlığın kira kazancı ya da intifa hakkı sukuk sahibine devrolur. Özel Amaçlı Kurum(Ülkemiz mevzuatında Varlık Kiralama Şirketi-VKŞ), sukuku ihraç edenler ile alanların aracılığını yapar. VKŞ finansal kiralama konusu varlığı/varlıkları sukuk kağıdı olarak ihraç eden kurumdan alır ve yatırımcıya satar. Kiracılar sözleşmeye göre belirlenen kira bedellerini VKŞ'ye öderler, VKŞ'de kiracılardan aldığı kiralaları sukuk sahiplerine dağıtır. Elleriinde sukuk bulunduranların sertifikalarını satmaya ya da yeni sertifika almalarına VKŞ aracılık eder. Sukuk yatırımcısına anaparasını sürenin bitiminde VKŞ verir.

2.1.2. Risk Sermayesi Endeksli Sukuk(Mudaraba Sukuk)

Risk sermayesi yöntemiyle ve yatırım amacıyla gerçekleştirilen büyük projelere kaynak bulmak sukuk ihraç edilir. Kurum sukuk sertifikalarını VKŞ aracılığı ile ihraç eder ve sertifikaları alanlara girişim sermayesinden hisse vermiş olur. Kontratta aykırı bir madde olmaması durumunda hisseler ikinci el piyasada hisselerini devredebilir. Sukuk sahibine sürenin bitiminde anaparasını vermek VKŞ'nin görevidir.

2.1.3. Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımına Endeksli Sukuk(Muşaraka Sukuku)

Risk sermayesine endeksli sukuk ile benzerlikler gösterir. Sukuk sertifikası sahipleri, mevcut yatırım projesine hisseleri oranında katılmış olurlar. Yeni yatırımların finansmanı ya da mevcut yatırımların revizesi ve geliştirilmesinin finansmanı amacıyla ihraç edilmektedir. Sukuk sahibi süre sonunda anaparasını VKŞ'den alır.

⁹³ <http://www.tkbb.org.tr/arastirma-ve-yayinlar-onemli-basliklar> (01.11.2014)

Emirates Airline firması 550 MİO USD değerinde olan ve 7 yıl süreli sukuku, Muşaraka sukuku olarak ihraç etmiştir.

2.2. Alım Satım Konu Olmayan Sukuk Çeşitleri

2.2.1. Genel Amaçlı Finansman Desteğine Endeksli Sukuk(Murabaha Sukuk)

Banka mal alımı için Finansman talebinde bulunan müşterilerden talep toplar, talepleri kontrata bağlar ve Özel Amaçlı Kurum'a sukuk ihracı talebini ileterek ve yetkilendirme yapar. Sukuk ihracı gelirleri ile mal alım satımları gerçekleştirilir. Kar payları dönem sonunda veya murabaha alıcılarından tahsil edilen taksitlere göre, anapara da dönem sonunda sertifika sahiplerine ödenir. Murabaha sukukunun ikincil piyasada işlem görmesi / ciro edilmesi dini açıdan uygun görülmemiş ve müsaade edilmemiştir. İslami açıdan uygun görülmemesinin sebebi ise sertifikaların, sertifika sahiplerinin mal alıcılarından olan alacaklarını temsil etmesi ve borcun vadeli alınıp satılmasının İslami kurallar açısından faiz kabul edilmesidir.

2.2.2. Özel Altyapı Finansmanına Endeksli Sukuk(İstisna Sukuk)

Baraj, köprü vb. büyük altyapı projelerinin finansmanına yöneliktir. Proje sahibi kaynak ihtiyacı nedeniyle bankaya başvurur. Banka projeyi alt yüklenici olarak profesyonellere devreder. Planlanan harcamaların dışında maliyetler, dolayısıyla ek finansman ihtiyacı ortaya çıktığı zaman bu sukuk türü devreye girer. Banka Özel Amaçlı Kurum'u yetkili kılar. Özel Amaçlı Kurum sukuk ihracını gerçekleştirerek ihraç gelirini proje sahibine aktarır. Proje sahibi, Özel Amaçlı Kurum aylık finansman giderlerini sukuk süresi boyunca öder. Sözleşmede ödemelerin aylık, 6 aylık, yıllık veya sözgelimi 5 yıl sonra tek defada yapılacağı belirtilebilir. Elde edilen gelir(anapara+kar) sertifika sahiplerine ödenir. Bu tür sukuk ihracı gerçekleştirildikten sonra ikincil piyasada satışı yapılamaz.

2.2.3. İleri Vadede Teslim Sözleşmesine Endeksli Sukuk(Salam Sukuk)

Salam sözleşmesi, ileri vadeli bir satım sözleşmesidir. Mal bedelini satıcıya peşin ödendiği, ancak malın tesliminin vadeli olduğu satış şeklidir. Yapılan satış sözleşmesinde

malın tüm nitelikleri, fiyatı, teslim tarihi vs. anlaşmazlığa yol açmayacak şekilde yer alır. Salam satışları için gerekli olan finansman sukuk ihracı yoluyla sağlanır. Bu sukuk modelinde Özel Amaçlı Kurum daha etkin ve aktiftir. Özel Amaçlı Kurum, teslimatı ilerideki bir vadede yapılabilecek bir malın hem üreticisi ile hem de alıcısı ile anlaşarak sukuk ihraç eder. (Tarım ürünleri, kıymetli madenler gibi) Sukuk ihracı sonucu elde edilen gelir malın üreticisine verilir. Malın teslimi zamanında Özel Amaçlı Kurum malı teslim aldıktan sonra kârlı fiyata alıcıya satarak teslim eder. Satıştan sonra sukuk hissedarları anapara ve kârlarını Özel Amaçlı Kurum'dan alırlar. Bu işlemlerde klasik vadeli işlemlerin aksine hiçbir şekilde spekülasyon amacı güdülemez. İşlemin gerçek bir varlığa dayanması zorunludur. Bu tür sukuk ihracı gerçekleştikten sonra ikincil piyasada satışı yapılamaz.

3. FİNANSAL KİRALAMA SEKTÖRÜNÜN GELECEK BEKLENTİLERİ

3.1. Kanun Değişikliği Nedeniyle Beklentiler

Finansal kiralama sektörü yıllardır beklediği yeni kanununa 2012 yılı Aralık ayında kavuşmuştur.⁹⁴ Sektör faaliyetlerini artık “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu” çerçevesinde sürdürecektir. Yeni kanun adından da anlaşılacağı gibi yalnızca finansal kiralama sektörünü değil, faktoring ve finansman şirketleri sektörünü de düzenlemiş ve finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin tümünü aynı birlik altında toplamıştır. Kanunun en çok finansal kiralama sektörünün gelişmesine katkıda bulunacağı beklenmektedir. Çünkü kanun ihtiyaçlar doğrultusunda sektöre birçok yeni ürün kazandırarak çok sayıda engeli ortadan kaldırmıştır. Bu ürünlerin en önemlileri de uzun yıllardan beri sektörün talep ettiği “sat ve geri kirala (sale and lease back)” ile “operasyonel leasing” işlemleridir.

Ülkemizde son 30 yıldır faaliyet gösteren finansal kiralama sektörü 2012 yılına kadar yaklaşık 65 milyar dolarlık yatırıma finansman sağlamışken, 2012 yılında 5.2 milyar dolarlık yatırımı finanse etmiştir. Özellikle yeni kanun ile getirilen ürünlerle sektördeki hacmin ciddi

⁹⁴ <http://www.finansgundem.com/haber/yeni-yasa-leasing-sektorunu-ucuracak/328758> (20.03.2013)

artış göstermesi hedeflenmektedir. Uzmanlar ülkemiz ekonomisinin yıllık yüzde 5 gibi büyüdüğü takdirde, finansal kiralama sektörü işlem hacminde %50 artış sağlanabileceğini öngörmektedir. Hedef çok iddialı gözükmeyle birlikte, özellikle sat-geri kirala ürünü sektör hacmine çok ciddi katkılar sağlayabilecektir. Kanunun yürürlüğe girdiği 2012 yılı Aralık ayından bugüne kadar yapılan sat-geri kirala işlemleri, beklentileri doğrulamaktadır. Dünya ülkelerindeki leasing sektörü örneklerinde de “sat, geri kirala” işlemlerinin toplam leasing hacmi içerisindeki payı çok yüksektir. Dünya ülkelerinde 2011’de leasing sektörü toplam 750 milyar dolarlık işlem yapmışken, bu rakamın %12-13’lük kısmı “sat, geri kirala” dan oluşmaktadır. Yine yeni ürünlerden olan yazılım işlemlerin finansmanı da ciddi işlem potansiyeli oluşturabilecektir.

Operasyonel leasing işlemi ihtisas gerektiren bir uygulamadır. Leasing şirketinin kiraya vereceği makine-teçhizat hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olması gerektiği için ancak birkaç sektörde faaliyet gösterebilecektir. Bir leasing şirketinin tüm ürünlerde ve sektörlerde operasyonel leasing yapması dünya ülkelerinde de uygulanamamaktadır. Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren leasing firmalarının organizasyon kuruluşu Leaseurop’ın 2011 raporunda, 2011 yılında Avrupa’da yapılan leasing işlemlerinde finansal kiralama işlemleri %65, operasyonel kiralama işlemleri ise %35 pay almıştır.

Yeni finansal kiralama kanununda düzenlenerek Türkiye’de uygulama alanı bulan ve sektörde büyük beklentilere yol açan yeni finansal kiralama çeşitlerini şu şekilde belirtebiliriz⁹⁵;

- **Sat, geri kirala:** Sektör uzmanları, sat-geri kirala ürününün finansal kiralama sektörünün geleceğinde en fazla ağırlığa sahip olacak ürün olduğunu belirtmektedirler. Yeni kanun sonrasında finansal kiralama şirketleri bu ürüne ağırlık vermiş ve bir çok proje gerçekleştirmişlerdir. Dünyadaki örneklerinde olduğu gibi, ülkemizde de sat-geri kirala yönteminin en yüksek hacme sahip türünün taşınmaz işlemlerinden olması beklenmektedir. Sat-geri kirala işleminin uygulaması şu şekildedir: İşlerini geliştirmek isteyen ve sermayesi yetersiz olan

⁹⁵ Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10, s. 2

veya nakit darboğazına giren bir işletme var. İşletmenin mülkiyetinde faaliyetlerinde kullandığı fabrika, işyeri, büro vb. gayrimenkuller olmakla birlikte, işletme sahibi bu gayrimenkulleri elden çıkarmak istemiyor. İşletme gayrimenkulünü finansal kiralama şirketine satarak tapusunu devrediyor ve parasını alıyor. Ancak aynı gayrimenkulde kiracı statüsünde faaliyetlerini sürdürüyor. Finansal kiralama şirketine kira bedellerini sözleşme süresince ödüyor. Sözleşme süresi sonunda da gayrimenkulü sembolik bir değer üzerinden geri alıyor. Böylece gayrimenkulünü finansal kiralama şirketine devrederken elde ettiği nakit parayı işini geliştirmede veya nakit ihtiyacında kullanmış, ancak gayrimenkulünü de kaybetmemiş oluyor. Sat-geri kirala yönteminde sözleşmeye konu mal büyük oranda gayrimenkul olmakla birlikte, taşınır mallar da bu sözleşmelere konu olabilir. Ancak vergi ve harç avantajı gayrimenkul konulu sözleşmelerde çok daha fazladır.

- **Yazılım leasingi:** Yeni kanun yazılım ürünlerinin de finansal kiralama sözleşmesine konu olabileceğini belirtmiştir. Daha önce finansal kiralama sadece somut mallar için yapılabiliyordu. Ancak teknolojik gelişmeler sonucu ticari hayatta teknoloji ürünlerinin giderek artan oranda kullanılması ve vazgeçilmezliği, yazılım giderlerinin işletme giderleri bütçesinde çok önemli tutarlara ulaşmasına yol açmıştır. Piyasada ortaya çıkan bu ihtiyacın dikkate alınmasıyla yazılımların da leasinge konu olabileceği kanun metninde yer almış ve yazılımların da kiralanabilmesinin yolu açılmıştır. Bu yolla korsan yazılımlar ile mücadelede de önemli bir aşama kaydedilmiş olacaktır. Yazılım leasing'i uygulamasında finansal kiralama şirketi işletmenin ihtiyaç duyduğu yazılımın kullanma lisans hakkını satın almakta ve işletmeye kiraya vermektedir. Sözleşme süresince işletme finansal kiralama şirketine kira ödemelerini yapmakta, sözleşme süresi sonunda da sembolik bir rakam üzerinden yazılımın kullanma lisansını satın almaktadır. Özellikle bir alan olması nedeniyle finansal kiralama şirketleri yazılım leasingi için daha ayrıntılı araştırma yapmakta ve yazılım şirketleriyle daha fazla işbirliğine gitmektedirler.

- **Tamamlayıcı malların leasingi:** Tamamlayıcı mallar daha önce tamamlayıcısı oldukları mallardan ayrı olarak finansal kiralama sözleşmesine konu olamamaktaydı. Örneğin; bir bina sözleşmeye konu olabiliyorken bina içerisinde bulunan asansörler, kaloriferler, klimalar gibi tamamlayıcı işlevi gören mallar yalnız başlarına sözleşmeye konu olamıyorlardı. Aynı şekilde gemi motorları yalnız olarak kiralanamıyordu. Yeni kanun bu tür tamamlayıcı malların da tek başlarına sözleşmeye konu olabilmesine ve kiralanmasına imkan sağlamıştır. Dolayısıyla KOBİ ölçekli işletmeler başta olmak üzere tüm yatırımcılar işletme giderlerinin daha büyük kısmını kiralama yoluyla elde edebilecek ve öz kaynaklarını daha çok ana faaliyetlerine yönlendirebileceklerdir. Finansal kiralama firmaları için de daha çok iş potansiyeli ortaya çıkacaktır.
- **Gemi ve uçak leasingi:** Daha önce ülkemizde gemi ve uçak leasingi, finansal kiralama şirketi ortaklarında aranan vatandaşlık kriterleri nedeniyle çok zor yapılabilmekteydi. Yeni kanunda kriterlerin kiracı işletmede aranacağı belirtilmekle süreç kolaylaştırılmıştır. Ayrıca bu düzenleme ile ülkemizde pek uygulanmamakla birlikte tekne kiralamasına da kolaylık getirilmiştir. sayesinde bugüne kadar çok zor olan gemi ve uçak leasing'i de kolaylaştırılmış ve karmaşık prosedürleri sadeleştirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de çok yaygın olmamasına karşın tekne leasingi de kolaylaştırılmış olmuştur.
- **Operasyonel kiralama:** Türkiye'de faaliyet gösteren finansal kiralama şirketler sadece finansal kiralama işlemi yapabiliyor, dünyada uygulanan diğer bir kiralama türü olan operasyonel kiralamayı yapamamaktaydı. Ülkemizde araç filo şirketleri ve araç kiralama şirketleri operasyonel kiralamayı uygulamakta iken, bu hak finansal kiralama şirketlerine yeni kanun ile verilmiştir. Operasyonel kiralama işleminde sözleşme süresi sonunda mal kiracıya devredilmeyecek, finansal kiralama şirketinde kalacaktır. Dünya uygulamasında operasyonel kiralamanın en fazla son teknolojiyi kullanma zorunluluğu bulunan işletmeler ile, bir makine-teçhizatı belli bir projede kullanması dolayısıyla bir dönem için temin etmesi gereken işletmeler tarafından tercih edildiği görülmektedir. İnşaat sektöründe iş makineleri, vinçler, sağlık sektöründe tıbbi cihazlar gibi. Örneğin, büyük sağlık

kuruluşlarının kullandıkları MR cihazları genelde son teknoloji olmaktadır. Gelişmiş MR cihazı çıktığı zaman sağlık kuruluşu kullandığı MR cihazını finansal kiralama şirketine iade ederek yeni üretilen son teknoloji MR cihazını kiralayabilecektir. Finansal kiralama şirketi de önceki MR cihazını küçük ölçekli sağlık kuruluşlarına kiralayacaktır. Yine inşaat şirketleri vinç, iş makinesi vs. ekipmana toplam inşaat süresinin çok az bir kısmında ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durumda da operasyonel kiralama uygulaması inşaat şirketi için çok daha avantajlı olmaktadır. Ayrıca operasyonel kiralamada malın tüm bakım, servis, tamir vb. yükümlülükleri de kiralama şirketine ait olmaktadır. Bu da kiracı işletmeler açısından ilave maliyet ve operasyonel yük avantajı sağlamaktadır.

Finansal kiralama sektörü 2010 yılından bugüne kadar kesintisiz olarak yakalamış olduğu yükseliş trendinin süreceğini beklemektedir. Yeni kanunda sağlanmış olan avantajlara ilave olarak, birçok mal için KDV oranlarında yapılan indirim rakamlara yansımıştır. 2007 yılında Türkiye'deki leasing sektörü gerek işlem hacmi, gerekse leasing yoluyla yapılan yatırımların tüm yatırımlar içerisindeki payı açısından çok önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak 2008 yılında ABD'de başlayarak tüm dünyaya yayılan ekonomik kriz ve daralmanın etkisiyle, ülkemizde de yatırımların gerilemesi sonucu finansal kiralama hacminde ciddi oranlarda azalmalar yaşanmıştır. 2007 yılının sonlarında leasing mallarına sağlanan KDV avantajının kaldırılması da bu daralmayı tetiklemiştir. Ancak 2010 yılında KDV avantajının birçok mal için tekrar getirilmesi sonucu 2010'dan itibaren sektör tekrar büyümeye başlamış, yeni kanun da bu büyümeye süreklilik kazandırmıştır.

Finansal Kiralama Derneği (FİDER) raporlarında yer alan rakamlara bakıldığında, dünya ekonomik krizinin etkileri azalınca sektör 2010 yılı ile birlikte toparlanmış ve 2009 yılı ile karşılaştırıldığında %45 büyümüş, 3,1 milyar dolar işlem hacmi ortaya çıkmıştır. Aynı yıl sözleşme sayısında %64'lük artış olmuş 10186'ya ulaşmıştır. 2011 yılı ile 2010 rakamları kıyaslandığında da, işlem hacmi %54, sözleşme sayısı %44 artmıştır. 2011 yılı işlem hacmi 4,9 milyar doları, sözleşme sayısı ise 14648'i yakalamıştır. 2012 ve 2011 yılları karşılaştırmasında ise, işlem hacminin %9.6, sözleşme sayısının da %21 büyüdüğü, işlem

hacminin 5,3 milyar dolara ve sözleşme sayısının da 17781'e ulaştığı görülmektedir. 2017 yılında 12.5 milyar dolarlık işlem hacmi hedeflenmektedir.⁹⁶

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu(BDDK) tarafından yayınlanan Eylül 2012 "Finansal Piyasalar Raporu"nda, Türkiye'de faaliyet gösteren finansal kiralama şirketlerinin toplam aktiflerinin 2012 yılı üçüncü çeyreğinde, 2011 yılı üçüncü çeyreğine göre % 8 arttığı görülmektedir. Aktif toplamı içerisinde en büyük paya sahip olan alacaklar, 2012 yılı dördüncü çeyrekte önceki sene dördüncü çeyreğine göre payını daha da artırarak %75.9 olan payını %78.8'e yükseltmiştir. 2012 yılı üçüncü çeyrek kârı 2011 yılı üçüncü çeyrek kârından %22 daha az gerçekleşirken, takibe dönüşüm oranı %8.5 kadar azalmıştır.⁹⁷

6361 sayılı kanun ile sektörün istediği yeniliklerin tamamına yakını karşılanmış olmakla birlikte, karşılanmamış talepler de bulunmaktadır. Genel olarak sektörün vergi ile ilgili ilave talepleri bulunmaktadır. Yeni kanunda yer almayan, ancak sektörün beklentileri arasında yer alan belli başlı kanuni düzenlemeleri şu şekilde sıralayabiliriz⁹⁸;

- Yabancı sermayeli leasing şirketlerinin yapacakları taşınmaz leasingi işlemlerinde Tapu Kanunu'nun 36. maddesinde malikte aranan özelliklerin kiracı tarafından karşılanması yönünde kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir.
- Organize sanayi bölgelerindeki taşınmaz yatırımlarının finansal kiralama ile finanse edilebilmesi yönünde kanuni değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Yatırımlarını finansal kiralama ile finanse eden KOBİ'lerin KOSGEB desteklerinden yararlanabilmelerine ilişkin düzenleme yapılmalıdır.
- Finansal kiralama yoluyla edinilen araçların Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nde "özmal" olarak kabul edilmesi yönünde düzenlemeye gidilmelidir.

⁹⁶ Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10, s. 1

⁹⁷ Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10, s. 1

⁹⁸ Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10, s. 2

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu düzenlemelerine göre ayrılan şüpheli alacak karşılıklarının kurumlar vergisi matrahından indirilebilmesi yönünde bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye’de yatırımların finansal kiralama yöntemiyle karşılanma oranı Avrupa ülkelerine göre çok düşüktür. Yeni kanunun sağladığı imkanlar ve birlik kurulması, sektördeki sorunların büyük oranda çözülmesine yol açacak ve yatırımların daha büyük oranlarda kiralama yoluyla finanse edilmesini sağlayacaktır.⁹⁹

3.2. Katılım Bankalarının Kira Sertifikaları Nedeniyle Gelecek Beklentileri

2013 yılında Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşu Standard and Poors (S&P)’un yayınlamış olduğu raporda, Türkiye’de büyüyen faizsiz bankacılık sektörünün aynı hızla gelişmesinin devamı için yalnızca yurtiçi tasarruf ve mevduatların yeterli olmayacağı, yurtiçi ve yurtdışından alternatif kaynak bulunması gerektiği belirtilmiştir. İş modelleri nedeniyle katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha kısıtlı fonlama kaynakları bulunmaktadır. Özellikle 2011 yılında Kuveyt Türk tarafından başlatılan ve dört katılım bankası tarafından değerlendirilen sukuk ve murabaha sendikasyonu işlemleri sayesinde büyümeye önemli destek verilebilmiştir Ancak 2012 yılında 240 milyar dolara ulaşan Dünya sukuk piyasasında Türkiye’nin payı oldukça küçük kalmıştır. Gerek İslami finans kurumlarının finans piyasasındaki etkinliği gerekse devletin önemli yasal düzenlemeleri ile Malezya 154 milyar dolar ve %64 pay ile sukuk piyasasının öncüsü olmuştur. Malezya, BAE gibi öncü ülkeler özellikle alt yapı hizmetlerini fonlamak amacıyla kamu kurumları aracılığıyla sukuk ihraç etmişlerdir. Türkiye’nin sukuk ihracı piyasasının gelişmesi için en önemli unsur kamu kurumlarının daha fazla devreye girmesi ve alt yapı projelerinde sukuk finansmanının daha çok kullanılmasıdır.¹⁰⁰

⁹⁹ Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10, s. 7

¹⁰⁰ Deloitte Raporu, Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar, Ocak 2014, s.14

Tüm dünya piyasalarında yaklaşık 150 milyar dolarlık bir hacme ulaşan sukuk ihracında, Türkiye diğer ülkelere göre gecikmeli girmiş olsa da ilk ihraçtan bu yana sukuka olan talep dikkate alındığında, sukuk piyasasında en etkili ülkelerden biri olacağı düşünülmektedir.¹⁰¹ Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan sukuk ihraçlarına gerek yurtiçi yatırımcılar, gerekse yurtdışı özellikle de Körfez ülkeleri yatırımcıları büyük ilgi göstermektedirler. Klasik yatırım aracı olan mevduat ve hazine bonoları eskiye göre cazibelerini ciddi anlamda kaybettikleri için bankacılık sektöründe alternatif yatırım araçları daha çok dikkati çekmekte ve talep görmektedir. Türkiye’de ilk olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından, ardından da katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen sukuk ihraçları, gördüğü ilgi ile şimdiye kadar çekemediğimiz Körfez sermayesinin çok daha hızlı bir şekilde ülkemize geleceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Sukuk ihraçları bir taraftan İslami açıdan sakıncası olmayan faizsiz kazanç yolları arayan yurtiçi ve yurtdışı yatırımcı kitlesini hedeflemekte, diğer taraftan da sabit getiri bekleyen sermaye sahiplerini hedef kitlesine dahil etmektedir. Son dönemlerde faizsiz borçlanma araçları ile yalnız İslami hassasiyeti olan yatırımcı kitlesi değil, yatırım araçlarını çeşitlendirerek kazançlarını artırmayı ve riski dağıtmayı amaçlayan klasik tahvil yatırımcıları da ilgilenmektedir. Bazı sukuk ihraçlarında İslami hassasiyeti olmayan klasik yatırımcıların oranı %50’yi aşabilmektedir. Dünya piyasalarında son 10 yıllık zaman diliminde sukuk sektörü katlanarak büyümektedir.

¹⁰¹ Kıvanç Özvardar, Sukuk İhracında Beklentiler Yüksek, Ekonomist dergisi, sayı: 2012/30, / 22.07.2012, <http://www.ekonomist.com.tr/sukuk-ihracinda-beklentiler-yuksekk-haberler/3826.aspx> (20.03.2013)

SONUÇ

Uluslararası piyasalarda son dönemde oldukça ilgi çeken faizsiz bankacılık ve finans modeli, Türkiye’de de hızla büyümekte ve bankacılık sektöründen aldığı payı artırmaktadır. Günümüzde faizsiz finans kuruluşlarının sayısı 300’ü aşmış olup, bu kuruluşlar beş kıta ve yaklaşık seksen ülkede faaliyet göstermektedirler. 2012 yılı sonu itibariyle Dünya’da İslami Finans sektörünün büyüklüğü, 1,6 trilyon ABD Doları seviyesine yükselmiş olup, yüzde 81’i, yani 1.296 milyar ABD Doları ile bankacılık, 224 milyar ABD Doları ile (yüzde 14) sukuk, yani kira sertifikaları, 62,4 milyar ABD Doları ile faizsiz yatırım fonları (yüzde 3,9) ve 17,6 milyar ABD Doları (yüzde 1,1) ile de faizsiz sigortacılık alanlarından oluşmaktadır.

Türk bankacılık sisteminin tamamlayıcısı olarak 1985 yılı başlarında fiilen faaliyete başlayan faizsiz bankacılık modeli 30 yıllık bir tecrübeye sahip bulunmaktadır. Ülkemizde gerek ekonomi yönetiminin son günlerde kamu bankalarının da katılım bankacılığı sektörüne girmesi yönünde karar alması, gerekse kira sertifikası konusundaki gelişmeler sektörün büyüme hızını artıracak yönünde beklentilere yol açmıştır. Türkiye’de 1985 yılında ilk katılım bankasının kurulmasından sonra, 2000’li yılların başında bankacılık sektörü aktiflerinin %2’sine ancak ulaşırken, 2010 yılında %4,3 oranına ulaşmış ve özellikle son beş yıldaki hızlı büyüme ivmesi ile 2014’ün üçüncü çeyreği itibariyle 102.699 milyon lira aktif büyüklüğü ile bu oran %5,32’ye ulaşmıştır. 2014 yılı üçüncü çeyreği itibariyle toplanan fonlar 63.164 milyon liraya, kullanılan fonlar ise 67.768 milyon liraya yükselmiştir. 9 aylık toplam net karı ise 526 milyon lira olmuştur. Katılım bankaları son beş yıl içerisinde aktif büyüklüğünde mevduat bankalarına göre daha yüksek bir büyüme sergilemiştir. 1985 yılında 2 banka ve 2 şube ile başlayan ve 2003 yılında 188 şube ve 3520 personel istihdam eden katılım bankaları bugün 4 katılım bankası olarak Eylül 2014 rakamlarıyla 1029 şube ve 16.873 personel istihdamıyla çalışmalarına devam etmektedir.

İşletmeler ihtiyaçları olan fonu imkânları ölçüsünde öz kaynaklardan karşılarlar. Ancak firmaların öz kaynakları genelde yeterli olmamaktadır. Bu yüzden yabancı kaynaklara da ihtiyaç duyulmaktadır. Kaynakların kıt olduğu günümüzde, özellikle tasarrufların yatırımları karşılayamadığı ve tasarruf yetersizliği olan Türkiye gibi ülkelerde yatırım yapan firmalar yurtiçi ve yurtdışı finans piyasalarından borçlanma yoluna gitmektedirler. Tüm dünyada gittikçe yaygınlaşan finansal kiralama yöntemi, yatırımları için yabancı kaynaklara

ihtiyaç duyan işletmeler için uzun vadeli, uygun maliyetli, vergi istisnaları vb. avantajları nedeniyle ülkemizde de tercih edilir olmuştur.

Ülkemizde 1985 yılında çıkarılmış olan “Finansal Kiralama Kanunu”nun yetersizliklerinin yanında, finansal kiralamanın firmalara sağladığı avantajları kaldıran “Katma Değer Vergisi” oranlarının yükseltilmesi, kira ödemelerinin tümünün gider olarak gösterilebilmesinin engellenmesi vb. düzenlemeler sonucu finansal kiralama sektöründe beklenen büyüme yakalanamamıştır. 2012 yılı Aralık ayında yürürlüğe giren ve finansal kiralama sektörünün ve yatırımcı işletmelerin beklentilerinin çoğunu karşılayan “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu”, sektörün önünü açacağı ve yatırımlarda finansal kiralama yönteminin çok daha fazla tercih edileceği beklentilerine yol açmıştır.

Reel ekonomiyi finanse eden katılım bankaları için finansal kiralama önemli ve fonksiyonlarına da son derece uygun bir ürün çeşididir. Yatırımların finansal kiralama yoluyla finanse edilmesinde, Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’nin halen çok aşağılarda olduğunu görmekteyiz. 6361 sayılı yeni kanunda yapılan düzenlemeler ile finansal kiralama sektöründe yer alan firmaların faaliyet alanları genişletilmiş, sektörün önünü açacak bir birliğin kurulması öngörülmüştür. Kanunun getirdiği düzenlemeler ile sektördeki sıkıntılara büyük oranda çözüm bulunması hedeflenmiştir. Yeni kanun ile leasing ürünü, Türkiye’nin büyümesi ve gelişmesi hedefinde önemli bir rol üstlenerek, işletmelerin yatırımlarına finans sağlamak için başvuracakları ciddi bir kaynak durumuna gelmiştir. Türkiye’de finansal kiralama sektörü oyuncularının çoğu ticari bankalara bağlı iştirakler olduğu için, ticari bankaların, iştirakleri olan leasing şirketleri aracılığıyla orta ve uzun vadeli finansman imkânları artmıştır.

Diğer yandan mevduat ve hazine bonusu gibi klasik yatırım araçları önceki dönemlere göre cazibesini yitirmiş, bunun sonucunda da yatırımcıların yeni ve alternatif araçlara ilgileri artmıştır. Ülkemizde ilk olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından ve akabinde de katılım bankaları tarafından kısa aralıklarla ihraçları gerçekleştirilen ve İslami-faizsiz borçlanma aracı olan sukuk da bu alternatif yatırım araçlarından olup en fazla ilgi görenlerinden birisidir. Bir gösterge olan bu sukuk ihraçlarının Körfez yatırımcıları başta olmak üzere tüm yatırımcılardan gördüğü ilgi dikkate alındığında, Türkiye’nin şimdiye kadar çekmekte

zorlandığı İslami yatırımcı kitlesini çok daha rahat kazanacağı ve yakın dönemde milyarlarca dolarlık fonu ülkeye getirebileceği düşünülmektedir. Sukuk ihraçları yoluyla bir taraftan İslami açıdan sakıncalı olmayan faizsiz yatırım yolları arayan yerli ve yabancı yatırımcılar hedeflenirken, diğer taraftan sabit getiri bekleyen klasik sermaye sahibi yatırımcılar da hedeflenmekte ve bunların beklentileri doğrultusunda da alternatif yatırım aracı olacağı düşünülmektedir. Özellikle küresel ekonomik kriz sonrasında, krizlerden çok daha az etkilenen faizsiz borçlanma araçları öne çıkmış ve bu enstrümanların yalnızca İslami hassasiyeti olan yatırımcıların değil, klasik sermaye sahibi yatırımcıların da tercih ettiği yatırım araçları olarak öne çıktığı görülmektedir.

Çalışma Türkiye’de katılım bankacılığının finansal kiralama sektöründeki yerini, diğer finansal kiralama şirketleriyle karşılaştırılmasını, katılım bankacılığı ve finansal kiralama sektörlerinin gelecek beklentilerini araştırmış ve amacına ulaşmıştır. Çalışma ile katılım bankalarının finansal kiralama yoluyla işletmelere diğer finansman yöntemlerine göre daha avantajlı kaynak sağlayabilecekleri sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Akgüç Öztin, Finansal Yönetim, 6. Baskı, Avcıol Yayınevi, İstanbul, 1994

Akın Cihangir, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınları, İstanbul, Mayıs 1986

Altop Atilla, Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Türkiye İş Bankası Vakfı Yayınları, Ankara, 1990

Altop Atilla, Özellikle Taşınır Yatırım Mallarına İlişkin Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları Yayın No:238 Ankara, 1990

Arabacı Nihat, “Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi”, (Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir, 2007

Arslan Tuncer, Sukuk Nedir, <http://bankader.org.tr/yazar/423-sukuk-nedir.html>

Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları “Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları”, Özel Finans Kurumları Birliği Yayını, İstanbul, Ocak 2000

Başar Haşmet, “Özel Finans Kurumları Neden Önemlidir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Finans Kurumları Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları, Özel Finans Kurumları Birliği Yayınları, İstanbul, Ocak 2000

Bayındır Servet, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005

Beroğlu Hakan, Nakit Yönetimi “Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve uygulamalı Bir Yaklaşım”, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 2002

Buyurgan Sibel, “Finansal Kiralamaya İlişkin Muhasebe Sorunları”, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1994

Ceylan Ali, İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Kitapevi Yayınları, 7. Basım, Bursa, 2003

Çakan Cemal, “Finansal Kiralama(Leasing) ve Türkiye Uygulaması”(İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya,2006

Çevik Türker, “Finansal Kiralama-Leasing”, (Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Lisans Tezi), Ankara, 2003

Deloitte Raporu, Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar, Ocak 2014

Dinler Zeynel, İktisada Giriş, 5. Basım, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa 2000

Doğan Arzu, “Türkiye’de Finansal Kiralama Uygulamaları ve Finansal Kiralamanın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümündeki Rolü”(İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007

Dünya Gazetesi Leasing Sektör Dosyası, 26 Mart 2013, Sayı: 10

Egemen Kıvanç, “Türkiye’de Finansal Kiralama(Leasing) İşlemleri ve Vergilendirilmesi”, (Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kırıkkale, 2007

Ergül Nuray, Sezai Dumanoglu, Finansal Kiralama, Der Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2003

<http://ebulten.bddk.org.tr/BDMKBulten/Basit.aspx> (21.11.2014)

<http://ebulten.bddk.org.tr/AbBdmk#> (01.12.2014)

http://www.albarakaturk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx (21.11.2014)

http://www.bankasya.com.tr/yatirimci_iliskileri/denetim_raporlari.jsp (21.11.2014)

<http://www.fider.org.tr> (11.03.2013)

<http://www.finansgundem.com/haber/yeni-yasa-leasing-sektorunu-ucuracak/328758> (20.03.2013)

http://www.kuveytturk.com.tr/pages/finansal_bilgiler_hakimizda.aspx (21.11.2014)

http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakimizda/finansal_raporlar.aspx (21.11.2014)

<http://www.tkbb.org.tr/arastirma-ve-yayinlar-onemli-basliklar> (01.11.2014)

Keçe Fulya, “Kiralama-Leasing Türkiye Uygulaması”, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1992

Koç Mehmet, Finansal Kiralama (Leasing), 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2004

Kondak Nuray, İşletmelerde Finansman Sorunu ve Çözüm Yolları: Alternatif Finansman Teknikleri, Der Yayınları, İstanbul, 2002

Köteli Mustafa Argun, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmeleri, İstanbul 1991

Kuntalp Erden, Finansal Kiralama Kanunu'na Göre Finansal Kiralama (Leasing) Tanımı ve Hükümleri, TBB, Ankara 1988

Özvardar Kıvanç, Sukuk İhracında Beklentiler Yüksek, Ekonomist dergisi, sayı: 2012/30, / 22.07.2012, <http://www.ekonomist.com.tr/sukuk-ihracinda-beklentiler-yuksek-haberler/3826.aspx>

Parasız İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitapevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa, 1997

Resmi Gazete, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

Resmi Gazete, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu, Sayı: 28496, Tarih: 13.12.2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, (01.03.2013)

Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname, Sayı: 18256, Tarih: 19 Aralık 1983, <http://finans.8m.net/ofkkur.htm> (27.03.2013)

Resmi Gazete, Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında BDDK Yönetmeliği, Sayı: 24529, Tarih: 20.09.2001, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

Resmi Gazete, Seri: III, No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ", Sayı: 27539, Tarih: 01/04/2010, <http://www.spk.gov.tr/apps/teblig/displayteblig.aspx?id=393&ct=f&action=displayfile&ext=.pdf&submenuheader=null> (11.03.2013)

Resmi Gazete, Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ, Sayı: 24710, Tarih: 29 Mart 2002, www.resmigazete.gov.tr/default.aspx (27.03.2013)

Seri: III, No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" açıklaması, <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=201041&subid=0&ct=c> (11.03.2013)

Toroslu Vefa, Leasing İşlemleri ve Muhasebesi, Beta Yayınları, I. Basım, İstanbul, 2000

Tunç Hüseyin, Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması, Nesil Yayınları, İstanbul, 2010

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye'de Özel Finans Kurumları, TKBB Yayınları, İstanbul 2005

Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Çalışmaları ve Ekonomimize Katkıları, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı (FİNANSBİR) Yayını, İstanbul, 1994

Uçar Mustafa, Türkiye’de ve Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, İstanbul, Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993

Uyanık Senan, Proje Finansmanında Finansal Kiralamanın Rolü Türkiye Örneği, TOBB Yayınları, Ankara 1990